

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**KONUT ALANI – YAŞAM ALANI İLİŞKİSİ
AÇISINDAN KÜÇÜK KONUTLAR**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mimar Megi DESAGİS

502021043

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: 8 Mayıs 2006

Tezin Savunulduğu Tarih: 12 Haziran 2006

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Türkan URAZ

Diğer Jüri Üyeleri : Prof. Dr. Nur ESİN (İ.T.Ü.)

Prof. Dr. Oya PAKDİL (Y.T.Ü.)

HAZİRAN 2006

ÖNSÖZ

Kolay olmayan bir çalışma sürecinin sonunda ortaya çıkan bu tezin hazırlanmasına katkıda bulunan tez danışmanım Doç. Dr. Türkan Uraz'a, özel yardımlarından ötürü Prof Dr. Nur Esin'e, tüm lisans ve yüksek lisans hocalarıma, aileme ve en yakın arkadaşşıma çok teşekkür ederim.

Bu tez öncelikle yokluğu hiçbir zaman doldurulamayacak olan “Anneanneme” ve her zaman yanımda oldukları için “Aileme” ithaf edilmiştir.

Mayıs, 2006

Megi DESAGİS

İÇİNDEKİLER

TABLO LİSTESİ	v
ŞEKİL LİSTESİ	vi
ÖZET	vii
SUMMARY	viii
1. GİRİŞ: KONUT ALANI – YAŞAM ALANI İLİŞKİLERİ	1
1.1 Çalışmanın Amacı ve Kapsamı	3
1.2 Çalışmanın Yöntemi	4
2. MEKAN, ZAMAN, YER ÇERÇEVESİNDE “EV” E FENOMENOLOJİK BİR BAKIŞ	6
2.1 Fenomenolojik Yaklaşım	6
2.2 Konutta Mekan Zaman ve Yer Kavramları	9
2.3 Konut, Kullanıcısı ve Ev Kavramları	17
2.3.1 Konut Tanım ve Yaklaşımları	17
2.3.2 Ev Kavramı	21
3. KÜÇÜK KONUTLAR VE GÜNÜMÜZE YANSIMASI	25
3.1 Küçük Konut Tanımı ve Tek Kişilik Hane halkı	25
3.1.1 Tek Kişilik Hane Halkı Belirleyicileri	27
3.2 Niceliksel - Niteliksel Kavramlar ve Küçük Konuttaki Anlamı	29
3.2.1 Niceliksel Kavramlar: İşlevsellik – Esneklik	29
3.2.2 Niteliksel Kavramlar: Kimlik, Kendileştirme (kişileştirme), Aidiyet, Mahremiyet	31
3.3 Güncel Mevcut Küçük Konut Tipleri ve Özellikleri	34
3.3.1 Toplu Konutlar	35
3.3.2 Apartman Daireleri	36
3.3.3 Rezidanslar	38
3.4 Konut – Küçük Konut Üzerine Araştırmalar	42
3.4.1 Fenomenolojik Araştırmalar	43
3.4.2 Boyutsal, Niceliksel ve Nesnel Tabanlı Araştırmalar	44
4. BİREYSEL YAŞAM ALANI ÜZERİNE ANALİZLER	48
4.1 Bireyin Yaşam Alanı Beklentileri	49
4.2 Alan Çalışması	51
4.2.1 Örnek Çalışmalar	52
4.3 Anket Çalışması	63

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER	65
KAYNAKLAR	68
EKLER	74
Ek-A: Anket Çalışması Soruları	75
Ek-B: Anket Değerlendirmeleri	77
ÖZGEÇMİŞ	79

TABLO LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 2.1. : Konutun Bileşenleri (Kenyon, 1999).....	19
Tablo 2.2. : Rapoport'un Ev= Konut + X Düşüncesinden uyarlanmıştır.....	20
Tablo 3.1. : Küçük Konutların Seçilme Kriterleri Grafiği	29
Tablo 3.2. : Ataköy Toplu Konutlardaki Küçük m ² 'li Daire Örneği.....	36
Tablo 3.3. : Ataşehir Toplu Konutlardaki Küçük m ² 'li Daire Örneği.....	36
Tablo 3.4. : Apartman Dairelerine Küçük m ² 'li Konut Örneği: 1.....	37
Tablo 3.5. : Apartman Dairelerine Küçük m ² 'li Konut Örneği: 2.....	37
Tablo 3.6. : Apartman Dairelerine Küçük m ² 'li Konut Örneği: 3.....	38
Tablo 3.7. : Rezidanslarda Stüdyo Daire Örneği: 1.....	39
Tablo 3.8. : Rezidanslarda Stüdyo Daire Örneği: 2.....	39
Tablo 3.9. : Rezidanslarda Stüdyo Daire Örneği: 3.....	40
Tablo 3.10. : Rezidanslarda Stüdyo Daire Örneği: 4.....	40
Tablo 3.11. : Rezidans ve Towerlerin Avantajları.....	41
Tablo 4.1. : Küçük Konut İçin Kullanıcı Beklentileri (Özsoy 1995 Nitelik Değerlendirme Modelinden Uyarlanmıştır.).....	50
Tablo 4.2. : Küçük Konutta Kullanıcının Konutundan Maksimum Faydalanması Ve Tatmin Olabilmesi İçin Gerekli Koşullar (Lawrence, 1987: 192).....	50
Tablo 4.3. : Alan Çalışması Örnek: 1.....	53
Tablo 4.4. : Alan Çalışması Örnek: 2.....	54
Tablo 4.5. : Alan Çalışması Örnek: 3.....	55
Tablo 4.6. : Alan Çalışması Örnek: 4.....	56
Tablo 4.7. : Alan Çalışması Örnek: 5.....	57
Tablo 4.8. : Alan Çalışması Örnek: 6.....	58
Tablo 4.9. : Alan Çalışması Örnek: 7.....	59
Tablo 4.10. : Alan Çalışması Örnek: 8.....	60
Tablo 4.11. : Alan Çalışması Örnek: 9.....	61
Tablo 4.12. : Alan Çalışması Örnek: 10.....	62
Tablo A.1. : Cinsiyet Dağılımı Grafiği	77
Tablo A.2. : Yaş Dağılımı Grafiği	77
Tablo A.3. : Yalnız Yaşam Dağılım Grafiği	77
Tablo A.4. : Konut Tercih Kriterleri Grafiği.....	77
Tablo A.5. : Konut Yaşam Alanı Oranı Grafiği	78
Tablo A.6. : Konut Yeterliliği Grafiği	78

ŞEKİL LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 1.1. : Bireysel Yaşam Alanı Gösterimi.....	1
Şekil 1.2. : Zihindeki Ev İmajı (Clare Cooper Marcus'un Çalışmasından).....	3
Şekil 2.1. : Yer Kavramının Kavramsal Modeli.....	15

KONUT ALANI – YAŞAM ALANI İLİŞKİSİ AÇISINDAN

KÜÇÜK KONUTLAR

ÖZET

Günümüz Türkiye’inde değişen koşul ve anlayışlar çerçevesinde birey ve ihtiyaçları da değişmekte, buna bağlı olarak yaşamını sürdürdüğü konut tipi artık kendisini tatmin etmemektedir. Böyle bir durumda kaçınılmaz olarak birey de olumsuz etkilenmektedir. Bunun sebebi insanların yaşadığı evleri şekillendirdikleri gibi, aslında evlerin de onları şekillendirmesidir. Her ne kadar bazen bu iç içe geçmiş döngüyü, birey kimi zaman açık olarak ifade edemese, hatta algılayamasa bile olumsuz etkileri hissetmektedir.

Bu bakış çerçevesinde sosyal bir canlı olan bireyi yaşadığı çevreden bağımsız ele alamayacağımız için bireyin yaşamını sürdürdüğü konutu, evi, onun tasarımcısı olan mimarı, sadece mekan tasarımı ve çözümlenmesi boyutunda değil içinde sürdürülecek yaşam boyutunda da, bir başka deyişle insan-mekan etkileşimi yönünden de sorumlu tutmaktadır. Bu süreci daha net algılayabilmek adına özellikle küçük metrekareli konutlarda yaşayan yalnız bireylerin evleriyle olan karşılıklı etkileşiminin ve yer potansiyelinin incelendiği alan çalışmasından yola çıkılarak hazırlanan bu çalışmada iki temel düşünce üzerinde durulmuştur. İlki konut alanı ve bireyin konut içinde çoğu zamanını geçirdiği, onun için daha özelleşmiş olan bireysel yaşam alanı arasındaki farkın ortaya konulması, ikincisi ise böyle bir farklılaşmanın, giderek artan teknolojik çağın bir sonucu olarak kendini gösteren, bireyselleşme anlayışı doğrultusunda ortaya çıkan, tek kişilik hane halkına (yalnız kullanıcıya) nasıl yansdığıdır.

Bu bağlamda tezin genel bakışını yönlendiren alan çalışmamızda, gerek küçük konutu gerekse de konutu daha açık anlayabilmemiz için öncelikle çalışmanın kavramsal çerçevesini oluşturan mekan – zaman yer tanımlarına ve ev kavramına değinilmiştir. Sonrasında ise küçük konutlar, kullanıcısı tek kişilik hane halkı bir başka deyişle bireysel kullanıcı ve hem küçük konutu hem de kullanıcısını etkileyen nitel ve nicel kavramlar incelenmiştir. Bu çalışmanın ortaya koymak istediği bir diğer nokta ise mevcut küçük konut olarak nitelendirilen, hem stüdyo dairelerin hem de apartman dairelerinin aslında tam olarak küçük konut olmadıklarıdır. Çalışmada ek olarak daha önceden yapılan konut ve küçük konutlar üzerine araştırmalarla da kısaca değinilmiştir.

Sonuç olarak diyebiliriz ki tek kişilik hane halkı, küçük konutlar (mevcut) çerçevesinde yapılan alan ve anket çalışmaları da göz önüne alınarak, potansiyel yalnız yaşayan birey için gerekli söz konusu konut tiplerinin, hem niteliksel hem de niceliksel yönden yetersizliği ve tam olarak “küçük konut” olarak nitelendirilmelerinin doğru olmadığı vurgulanmak istenmiş ve bu sebeple yalnız yaşayan potansiyel kullanıcı profiline hitap edebilecek, küçük konut modelinin yeniden tanımlanmasına çalışılmıştır.

SMALL HOUSES: THROUGH THE PERSPECTIVE OF THE INTERACTION BETWEEN DWELLING AREA – LIVING AREA RELATION

SUMMARY

In the conditions of today's Türkiye, the needs for house and surroundings for the individuals are changing. In this view point people are not pleased with their houses. As we know the individual is part of the house. He/she shapes where they live according their needs and demands on the other hand the houses also effect them. This is a two way relation in which sometimes people can't even perceive the negative results of this interaction.

The individual is part of the house and environment so this considers the architect responsible for the life long dissatisfaction in space - human interaction of the house if it doesn't respond to his personal needs.

The small houses are the perfect solutions to the individual in our term. On this study you will see the meanings and relation among space – time, place and house. After that I try to explain the small houses in the perspective of their user which are the one- person family (the individual) and the qualitative and quantitative concepts that effects the user.

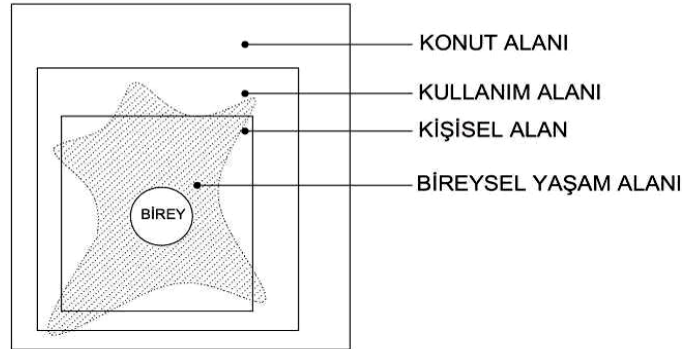
Also in this study I want to take attention to the houses which we call small houses are not really fitting the concept of the small house. To explain this better, one bedroom flats in apartments and mass- housing finally the studios in residences are researched; these are houses of less square meter not, small house. According to the researches done before about small houses and the case study in this thesis, I try to re-define the meaning of the small house.

This thesis is based on a case study in which we try to find out the relation, the interaction and the potential of becoming place between one person households (single user) and their homes. According to this study two basic thoughts become important. First one is the differences between the dwelling area and the individual living area; second one is the influences of this differentiation on the one person household that is a result of the technological era and the individual trend. While we study the small square meter houses with their single users in both qualitative and quantitative perspectives, we can say that these houses aren't sufficient and also it is not so correct to name them as "small houses". That's why we try to re-define the small house for the potential single user.

1. GİRİŞ: KONUT ALANI – YAŞAM ALANI İLİŞKİLERİ

“Yaşadığımız evler gerçekte kaç m²?”

Yalnız yaşayan bireyler ve yaşadıkları küçük m²'li konutlarda yapılan alan çalışmasıyla şekillenen bu tezde; günlük hayatımızda evlerimizin gerçekte kaç m²'sini aktif olarak kullanabiliyoruz düşüncesinden hareket edecek olursak optimum da tasarlanmış bir konutun minimum m²'si, bir başka deyişle birey bir mekanı kendisi için bir “yer”e dönüştürürken sahip olduğu mekanın boyutlarının kendisini sınırlayıp sınırlayamadığı önemlidir. Bütün bunlar bize aslında yaşam alanı, konut alanı diye adlandırılan ve boyutları m² cinsinden, belirlenen alandan farklı olarak düşünülmesini gerektiğini gösterir. Bu alan kişi için sadece bir kullanım alanı olarak değil aynı zamanda algısal ve öznel boyutlarıyla ele alınmalıdır. Konut alanının içinde yaşam alanı olarak kapladığımız yerin aslında hem niteliksel hem niceliksel olarak farklı olması beklenmektedir. Özetle konut alanı m²'si yaşam alanıyla bir değildir ayrıca hem fiziksel hem algısal olan yaşam alanı, konut alanının bir alt kümesi olarak da düşünülebilir. Kimi zaman gerek kişisel alan gerek kullanım alanıyla kesiştiği noktaları olsa da yaşam alanı, bireyin konut içinde çoğu zamanını geçirdiği, onun için daha özelleşmiş, nitel ile nicelin birleştiği ayrı bir alandır.

Şekil 1.1: Bireysel yaşam alanı gösterimi

Aslında yaşadığımız konutlar ister büyük metrekareli ister küçük metrekareli olsun; kullanıcıları ister büyük hane halkı ister tek kişilik hane halkı olsun diyebiliriz ki konutların %100 tamamıyla kullanılamaz. Bu çalışmada bu düşünceden hareketle tek kişilik hane halkının, yalnız yaşayan kullanıcının (bireyin) nasıl bir yaşam alanı çizdiği ve bunla birlikte yaşadıkları küçük konut olarak nitelendirilen konutların nasıl kullanıldığı incelenmiştir.

Bu çerçevede diyebiliriz ki küçük konutların ne sadece kişi başına düşen m² ne de oda sayılarıyla sınırlandırılmayacağı görülmektedir. Küçük konutlar küçük m²'li ancak gerek yaşam alanı gerekse de özü açısından ayrı bir başlık olarak değerlendirilmeli, değişen koşullara ve zamana ayak uydurması gerektiği de yadsınmamalıdır. Bir başka deyişle küçük konutlar, diğer konut tipleri gibi temel işlevi barınma ihtiyacını karşılamak olmakla birlikte, tasarımı ve kullanımı açısından diğerlerinden farklılaşır. Özetle üzerinde durulmak istenen nokta günümüzde çoğunlukla kullanılan, daha çok büyük hane halklı ailelere hitap eden, 120–150≤ m²'li konutlardan ziyade büyüklükleri 35–80m² arası değişen “küçük konut” olarak adlandırılan konut tipleridir.

Tez de yapılan alan çalışmasıyla, günümüz yalnız yaşayan profesyonel kentlilerin konut ihtiyacı ele alınmış, mevcut konutların ve küçük konutların yetersizliği ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Günümüzün bireyselleşme anlayışının getirdiği bireysel yaşam çerçevesinde, çalışmada bireyin bireysel konutu (küçük konut) ve içindeki yaşamı ön plana çıkarılmaya çalışılmıştır.

Tezin genel çerçevesi içinde, mimarlığın temel olgusu olan mekan, konut–küçük konut mekanı, yer ve ev kavramlarının tanımlarına dayanarak, çalışmanın üzerinde durduğu düşünceler kısaca şöyledir;

- Bir konutun m²'sinden bağımsız olarak, sadece içinde bazı eylemlerin gerçekleştiği fiziksel bir yapı olarak değil bir yer, ev olarak düşünülmesi,
- Konut – yaşam alanı arasındaki ilişki dolayısıyla ev ve insan arasındaki etkileşimin önemi,
- Konut tiplerinin her zaman, değişen koşullara paralel bir değişim içinde olmadığı,
- Değişen kullanıcı profili için gerekli olan küçük konut tipinin önemi,
- Mevcut küçük konut olarak nitelendirilen konutların yetersizliği ve tam olarak küçük konut sayılamayacakları,
- Küçük konut ve birey için önemli nitel ve nicel kavramların ne kadar önemli olduğu ve göz ardı edilmemesinin gerekliliği,
- Konut özellikle küçük konut üzerine yapılan boyutsal ve nesnel çalışmaların aslında nitel yönleriyle de ele alınmasının gerekliliği,

- Küçük konutun günümüz kullanıcısı olarak nitelendirilen tek kişilik hane halkının ihtiyaç ve gereksinimleri doğrultusunda yeniden ele alınması önemi.

1.1 Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

“Ev” insanın çevre ile olan en yakın ve özel ilişkisidir.”

(Saegert, 1985)

Şekil 1.2: Zihindeki Ev İmajı (Clare Cooper Marcus’un Çalışmasından)

Bu çalışma konutun-küçük konutun anlamı ve yer üzerinedir. Böyle bir çalışmayla da ortaya konulmak istenilen; “ev” denince zihinlerde kabaca oluşan resimden yola çıkarak aslında evlerle - kullanıcıları arasındaki etkileşimdir. Birbirleri arasındaki süregelen değişim ve dönüşümü temel alarak, değişmekte olan günümüz konutunu özellikle küçük konutu ve tasarımını mekan-yer-zaman çerçevesinde anlamak, incelemek hedeflenmiştir.

Özetle bu çalışmada konutun-küçük konutun anlamına, yer ve ev kavramları aracılığıyla, mevcut belli bir m²’nin üzerinde inşa edilmiş konutlarla, bunların içinde yaşamak zorunda kalan, küçük ya da tek kişilik hane halkının gerçek yaşam alanı büyüklüğü arasındaki önemli farktan hareket edilmektedir.

Bir başka deyişle büyüklüğün ve fiziksel verilerin yer kavramını oluşturmaya yeterli olmadığı, bir mekanı yer’e dönüştürmek için başka birçok ölçülemeyen (renk, doku, koku vb.) veriler gerektiği bilinmektedir. Ancak bu araştırılırken giderek artan genç nüfusun ve yeni yaşam biçimlerinin ihtiyacına hitap eden küçük konutlar üzerinde durulmuştur. Burada, küçük konut ile belirtilmek istenen standart bir metrekarede büyük hane halkının barınması sonucu kişi başına düşen alanın azlığından kaynaklanan konutun küçük olması sorunu değildir. Tek kişilik hane halkının gereksinimlerine uygun büyüklükte tasarlanmış ya da tasarlanması öngörülen, metrekare cinsinden toplu konut örneklerindeki minimum 35m² ile rezidans örneklerindeki maksimum 80m² arası konutlardır.

Mevcut konut ve küçük konut tipleri, çalışmamızda ele aldığımız günümüzde yalnız yaşayan profesyonel kentlilerin ihtiyacına yönelik değildir. Gerek apartmanlardaki düşük metrekareli ve mekan kaliteleri daha alt düzey daireler gerek ise son dönemde sayıları giderek artan belli bir zümreye hitap eden rezidanslar ve towerler bahsettiğimiz kullanıcıya hitap edememektedir. Dolayısıyla bu tezde vurgulanmak istenilen, gerekli küçük konut açığının karşılanabilmesi için günümüz kullanıcılarına hitap eden konutu anlayabilmenin ve yeniden tanımlayabilmenin ne kadar önemli olduğudur.

Kısaca çalışmanın amacı ilk olarak konut alanı ve bireyin konut içinde çoğu zamanını geçirdiği, onun için daha özelleşmiş olan bireysel yaşam alanı arasındaki farkın ortaya konulmasıdır. İkinci olarak ise böyle bir farklılaşmanın en uygun okunabileceği, giderek artan teknolojik çağın bir sonucu olarak kendini gösteren, bireyselleşme anlayışı doğrultusunda ortaya çıkan, tek kişilik hane halkına (yalnız kullanıcıya) ve küçük konutlara nasıl yansıdığına ortaya konulmasıdır.

1.2 Çalışmanın Yöntemi

Tez kapsamında genel olarak nitel araştırma yöntemi izlenmiştir. Nitel araştırmaların odaklandığı çeşitli metodlar söz konusudur. Bu araştırmalar da konu yorumsal ve daha doğal bir yaklaşımla ele alınır ayrıca bu tip nitel çalışmalara çeşitli deneysel ve deneyimsel öğeler de katkıda bulunur (Groat ve Wang, 2002). Bu çalışmada nitel yaklaşımlar fenomenolojik bakışla birlikte yorumsalcılık (interpretivism) anlayışıyla birleştirilmiştir. Yorumsalcılığı insanının öznel deneyimleri ve yorumlanmalarının nesnel bir şekilde ele alınması olarak açıklayabiliriz. Bir başka deyişle daha çok sosyal bilimlerde bireylerin bulundukları çevrelerdeki, yaşam deneyimleri üzerine yapılan çalışmalarda kullanılan yorumsalcılık anlayışı doğrultusunda diyebiliriz ki; cansız bir varlığın aksine bireyler yaşadıkları çevrelerde çevresini algılamakta ve diğer bireylerin eylemlerini yorumlayarak hareket etmektedirler (Radnor, 2001). Ancak böyle bir yöntemle birey ve yaşadığı alan hakkında tam olarak doğru verilere ulaşabiliriz.

Nitel olarak değerlendirilen bu çalışmada kuramsal ve kavramsal tanımlar ve literatür çalışması araştırmanın alt yapısını oluşturmaktadır. Bununla beraber, nitel bir çalışmanın gerektirdiği çok yönlülüğü vurgulamak amacıyla alan çalışmasının ardından bir anket çalışması da yapılmıştır.

Alan çalışmasında Clare Cooper Marcus'un "A house as a mirror of self" kitabındaki çalışmadan esinlenerek; gönüllü, farklı yaş grubu, yalnız yaşayan kişiler ve

yaşadıkları küçük metrekaireli konutlarla ilgili bir inceleme yapılmıştır. Öncelikle kişilere evleri hakkındaki düşüncelerini, onlar için ne ifade ettiklerini yazmaları veya çizimleri istenmiştir. Böylelikle küçük m² de yer hissinin ne olduğu ya da olmadığı, nasıl ifade edildiği ya da edilemediği, küçük boyutlardaki bir mekanın nasıl bir yer potansiyeline sahip olduğu ve yalnız yaşayan insanların nasıl bir küçük konuta ihtiyaç duydukları belirtilmeye çalışılmıştır.

Anket çalışması ise İTÜ Mimarlık Fakültesi yüksek lisans - doktora öğrencileri ve araştırma görevlilerinden oluşan 50 kişilik bir gruba yapılan görüşmeler yoluyla gerçekleşmiştir. Bu grubun seçilmesindeki amaç 23–35 yaşları arasında olmaları ve potansiyel bir küçük konut kullanıcısı profiline uymalarıdır. Anket çalışmasıyla yaşadıkları konutların nesnel özelliklerinin dökümünden ziyade kullanıcıların konut-küçük konut ve ev olguları üzerine yaptıkları öznel değerlendirmeler tespit edilmiş ve buna ek olarak da söz konusu potansiyel kullanıcının zihnindeki küçük konut düşünceleri, görüşleri ve imajları hakkında bilgi edinilmiştir. Her ne kadar ankete katılan grubun sayısı fazla olmasa da elde edilen faydalı sonuçlar, gerektiği yerlerde tezle ilişkilendirilmiştir.

Alan ve anket çalışmasından yola çıkılarak elde edilen veriler çerçevesinde de “ev”, “konut” ve özellikle de “küçük konutların” günümüz kullanımındaki yeri araştırıldığında sadece fenomenolojik bir yaklaşım yetersiz kalacağından niteliksel bu araştırmayı desteklemek amacıyla niceliksel değerlendirilmelerden de yararlanılmıştır. Bu bağlamda konutlar plan, metrekaire, kullanım alanı vb. gibi etkenler çerçevesinde analiz edilmiş, daha önce fenomenolojik yaklaşımla elde ettiğimiz veriler bu tür fiziksel (somut) verilerle ilişkilendirilmeye çalışılmıştır.

Özetleyecek olursak konut ve evler üzerine yapılan çalışmalar; çoğunlukla konut tipleri, mekan kullanımı gibi fiziksel nesnel verilere ya da kullanıcı temelli, psikolojik/fenomenolojik öznel verilere/değerlendirmelere bağlı olarak gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada ise özellikle küçük konutun nicel verileri ışığında ve bireysel kullanıcıların öznel yaklaşımlarıyla daha çok nesnel olarak ele alınan küçük konutun fenomenolojik ve yorumsalcılık yaklaşımları doğrultusunda nitel olarak ele alınması hedeflenmiştir.

2. MEKAN, ZAMAN, YER ÇERÇEVESİNDE “EV” E FENOMENOLOJİK BİR BAKIŞ

Mimarlık tarihi boyunca kulübelere, saraylara, kamu binalarından, dini yapılara, kültür merkezlerine kadar çeşitli tasarımlar yapılmıştır. Ancak bu tasarımlardan biri olan konut; yüklendiği anlam ve karşıladığı barınma ihtiyacı dolayısıyla diğer tüm tasarımlardan farklıdır. Bir konutu ele alırken konutu oluşturan iç ve dış mekanlar söz konusudur, her ne kadar bir konutun tek başına çevresinden soyutlanmış olarak düşünülmesi doğru olmasa da bu çalışmada konutlar ağırlıklı olarak iç mekan kurgularıyla ele alınmaktadır. Vurgulanan konut iç mekanı, bizleri yadsınamayacak şekilde “ev” olgusuna götürmektedir. Bir *Ev*’i, konut olgusundan ayıran en önemli nokta insanla sosyo-kültürel ve psikolojik tabanlı etkileşimden doğan “yer” olma ya da yere dönüşme kapasitesi, kabiliyetidir. Bu çalışmada söz konusu bu kapasiteyi, potansiyeli anlamak için ev kavramının altında yatan; “mekan-zaman, yer” kavramlarına değinilecektir. Ancak bu kavramları daha doğru olarak değerlendirebilmemiz için öncelikle çalışmanın genel çerçevesini oluşturan fenomenolojik yaklaşım, kısaca ele alınacaktır.

2.1 Fenomenolojik Yaklaşım

Fenomenoloji olayların ideal varlığını inceleme ve betimleme yöntemidir. Olay (Fr. Phénomène) ve bilim (Fr. Logie) sözcüklerinden yapılmış olan olaybilim (Fenomenoloji) deyimini Lambert, Kant, Hegel, Hamilton, Hartmann gibi isimler çeşitli anlamlarda kullanılmış ve Alman düşünürü Edmund Husserl (1859-1938) tarafından öznel idealist felsefe yönteminin adı olarak ileri sürülmüştür. Bu yaklaşımın özünü “nesnenin” varlığının öznenin var olmasına bağlı olduğu ve dolayısı ile nesnenin bilgisine öznenin varılabileceği düşüncesi oluşturur (Hançerlioğlu, 1987, 1993).

“Söz konusu fenomenolojik yaklaşımların savunucularına göre pozitivist kuramların ve yöntemlerin dar bakış açıları, çok tanımlı bir amaç ve sonuç ilişkisine sahip olmaları, araştırmacının kendisini ele aldığı olaylardan soyutlaması ele alınan olayların derinliğine anlaşılmasını engellemektedir” (İnceoğlu, 1999: 48).

Bir başka deyişle fenomenolojik yaklaşım, sosyal bilimler çerçevesindeki araştırmaların pozitivist yaklaşımlar ile değerlendirildikleri zaman ortaya çıkan sorunlar ve yetersizlikler sonucu bu yaklaşımlara tepki olarak geliştirilmiştir.

Fenomenoloji özünde, anlayışı, açıklığı ve açıkça görmeyi barındıran tanımlayıcı bir yaklaşımdır. Bu bağlamda pozitivist yaklaşımların genel amaçlarından ve çerçevesinden tamamıyla farklılaşır. Bu çalışmalar yoruma dayalıdır, temelinde görme ve anlama vardır. Öncelikli amacı ise olguların ve barındırdıkları anlamların yaşandıkları gibi tanımlanmasıdır. Seamon'a göre, böyle bir yaklaşımla insan bilimleri kuramlarının ve kavramlarının insan davranışları ve deneyimleri ile daha uyumlu ve anlamlandırılabilir olması söz konusudur (Seamon, 1987). Sezgisel görüş fenomenolojinin temel aracıdır. Bu da fenomenolojik yöntemlerin kişisel ve öznel yönünü ortaya çıkarmaktadır. Kısaca fenomenolojinin diğer yaklaşımlardan en büyük farkı ve özellikle de vurgulanan noktası söz konusu sübjektiflik, özneliktir.

Fenomenoloji eleştirel ve açıklayıcı bir yaklaşımdır. Seamon'a göre, fenomenolojik yaklaşımlar özellikle sosyal bilimlerde kullanılan pozitivist yaklaşımların matematiksel kesinlikleri ve objektif gerçekliklerine tepki olarak ortaya çıkmıştır (Seamon, 1982). Özetle pozitivist yaklaşım sosyal bilimlerde mantık ve istatistiksel yöntemler objektiflik, sağlamak için kullanılırken, fenomenoloji de esas olan olguları bütün olarak görebilmektir.

Heidegger'in, bu konudaki görüşü ise, fenomenolojide öz ve töz ayrımını kabul etmemek aynı zamanda beden ve düşünce arasındaki bağa odaklaşmaktır. Birincil odağı insan deneyimi ve anlamının betimlenmesi olan fenomenoloji de bu sebeptendir ki deneyimler ön plandadır. Bir başka deyişle fenomenoloji anlamakla-yapmak, bilmekle-çizmek arasındaki boşluğu birleştiren bir köprüdür. Fenomenoloji yani "görüngübilim" bireysel deneyime dayanan felsefedir. Bu sayede fenomenoloji bizlerin bir yeri, mimariyi, çevresel deneyimlerimiz aracılığıyla algılamamıza yardımcı olur (Leach, 1997).

Mimarlık alanında fenomenolojinin yaygınlaşmaya başlaması 1960-70'li yıllara rastlamaktadır. Birçok araştırmacı tarafından 20. yüzyılda ön plana çıkan biçimcilik ve işlevselcilik anlayışlarının yeteri kadar, dinamik ve insancıl çevrelerin yaratılmasında başarısız sayılmaları, doğa bilimlerinin ya da sosyal bilimlerinin yöntemleriyle, yürütülen araştırmaların gerek kullanıcı davranışlarını gerekse de anlamsal bütünlüğü yeterli düzeyde açıklayamaması sebebiyle fenomenolojik yaklaşım ön plana çıkmış ve yaygınlaşmıştır (Aydın, 1999).

Fenomenolojik hareket içinde yer alan, özellikle Heidegger, Marleau-Ponty ve Bachelard gibi düşünürler, insanların ve yaşadıkları alanların arasındaki karmaşık ilişkileri araştırarak mimaride fenomenolojik bakışı geliştirmişlerdir.

“Fenomenoloji, mimarlık için bir felsefe disiplini olarak değil mimari formun anlamının sorgulanması, insan çevre ilişkilerinin anlaşılmasını yaratan bir yöntem olarak görülmektedir” (Bognar, 1985:183).

Mimaride fenomenolojik yaklaşım bir anlamda katı mimarlığın zincirlerini kırılmasında bize yardımcı olur. Çünkü mekan sadece soyut, nötr bir alan olarak algılanmamalı, içinde yaşanan deneyim boyutuyla beraber düşünülmelidir.

“Fenomenolojinin bu temel düşünceleri üzerine kurgulanan mekan anlayışında, mekan ya Kant’ın tanımladığı şekliyle insana içsel bir yapının projeksiyonu, ya da mekansal olmayan öğelerden hareketle inşa edilmiş olarak kavramsallaştırılmaktadır. Bilgin’e (1990) göre, ilk olarak mekan bilgiye, ikincisinde yaşantıya bağlanmaktadır. Moles’a göre ise; fenomenolojik kaynaklı mekan olgusu, insan bedenini temel alan, merkezinde insanın olduğu, yaşam için gerekli olan minimum hacmin algı aracılığı ile insan zihninde kavramsallaşmasını ifade eden bir olgudur. Bilgin’e göre, fenomenolojik mekan anlayışı; bireyin algıları üstünde odaklaşan, algısal, sübjektif, perspektif, yaşantısal ve yaşamsal bir mekan ve mekanın objektif ve sübjektif yönlerinin, fenomenolojinin terimleri ile insana aşkın (transcendent) ve insana içkin (immanent) mekanlar adlandırması ile tartışılabileceğidir. Bu bakış açısına göre fenomenolojik açıdan mekan, yaşamın hammaddesi olarak ve dolayısıyla bir nicelik olarak değerlendirilir” (Kahvecioğlu, 1998: 50).

Özetleyecek olursak mimaride fenomenoloji, yaşanan mekanı ya da mekan yaşantısını vurgulamaktadır. Ancak, söz konusu mekan anlayışının içerisinde barındırdığı bir diğer olgu ise yer ve yerin fenomenolojisidir. Kısaca fenomenolojinin özne ve nesneyi kendi birliktelikleri içinde ele alan yaklaşımıdır.

“Aydınlı’ya göre, bugünkü nesnellik anlayışına, ‘ideal’ yapılara gerçeklik kazandırılmasına katkı sağlayan anlam, Husserl’in, ‘özlerin kendisine dönelim’ çağrısı ile, yüzyılın başında bilimin krizde olduğu sonucundan hareketle merkeziyetçi Avrupa düşüncesinin kırılma noktasını oluşturur. Modernlik projesi ile anlam ve temsil kavramı farklılaşan vurgularla dönüştürülür. Yerin fenomenolojisini anlamada yaşanan mekan olgusunu kavramada dönüştürülen anlamın ve temsil kavramının katkısı sonsuzdur” (Aydınlı, 2003: 58).

Bir yerin fenomenolojik açıdan algılanması o yerin detaylı anlatımı değildir. Bachelard’a göre o yere duyulan içten gelen bağlılıktır (Stefanovic, 1998). Yerin fenomenolojisi yapısal değişkenler ve biçimsel birleşimler arasındaki ilişkiyi içerir ve ancak bu şekilde mimari temel bir zemine oturtulabilir (Norberg-Schulz, 1980: 15).

“Aydınlı’ya göre ise; mimaride ‘yer’ kavramı üzerinden mekanın fenomenolojik yorumları, yaşam biçiminin mekana yansımalarını açıklar; bu olgu, günümüz yaşam biçimini karakterize eden ‘hız’, ‘değişim’ kavramlarıyla mekan oluşumunu ilişkilendiren araştırmanın gerçeğe buluşmasını kolaylaştırır” (Aydınlı, 2003: 58).

Relph, yerin fenomenolojisini içindelik ve dışındalık kavramları üzerinden oluşturmuştur. İnsanların içinde bulundukları yer ile kendilerini nasıl bütünleştirdikleri içindelik kavramıyla anlamlandırılmıştır. Relph’e göre, bu birbirinin karşısı iki kavram arasındaki gerilim insanın gerek çevresel gerek mekansal deneyimindeki ve davranışındaki temel olgudur. İçindelik ve dışındalık kavramlarının farklı değerleri ile yerler hem kişiler için farklı kimlikler edinirler hem de böylelikle kişilerin deneyimleri farklı anlam ve duygulara zenginleşir (Seamon, 1982).

Özetle fenomenoloji ile gerek sosyal bilimlerde gerek mimari de öznel ile nesnel arasındaki ilişki anlamlandırırken, yerin fenomenolojisi mimarlığı, sadece teori ve uygulamadan ibaret görmeyip, içindeki yaşam ve deneyimi vurgulayarak mekan ile yer ayrımının farkına varmamızı sağlayan, bir düşünce sistemi ortaya koymaktadır.

2.2 Konutta Mekan Zaman ve Yer Kavramları

Çalışmanın bakış açısı olan fenomenoloji hakkında genel bir fikir edindikten sonra bu tezde kavramsal bir zemin oluşturan önemli birkaç kavram çeşitli tanımlamalarıyla açıklanmaya çalışılacaktır. Konut mekanına geçmeden önce genel olarak mekan tanımlamamız gerekirse; ansiklopedik tanımında, mekan genel bir bakışla; bir kimsenin, bir şeyin bulunduğu, bir eylemin geçtiği ya da gerçekleştiği yer olarak açıklanmaktadır (Büyük Larousse Ansiklopedisi).

Mekan kavramı felsefeden mimarlığa kadar birçok farklı disiplinler tarafından ele alınmış ve tanımlanmıştır. Bu çalışmanın izleyeceği çerçevede ise mekan hem mimari bir eleman olarak hem de yaşamsal bir veri olarak bir başka deyişle mevcut mekan (varoluşsal) olarak ele aldığımızda; insan zihninde mekanın somut kurgusunun yeniden anlamlandırılması ve algılanması ile fiziksel verilerden çok

sosyo-kültürel ve anlamsal değerlere deneyimlere ulaşılır. Bir başka deyişle “zaman ve konum farklılaşmasıyla oluşan mekan algıları birbirleriyle örtüşerek bir birikim oluşturur ve bu birikimle somut mekanlar soyutlaşır” (Ayyıldız, 2000).

“Mekan; başlangıçta yalnızca algılanan maddesel gerçekliğin, Öklit geometrisi sınırları içinde açıklanması ile sınırlı iken, çağdaş düşüncede zaman kavramı gibi nesnel dünyanın bir tasnif aracı olmanın ötesinde düşünsel, bilişsel ve kavramsal boyutları ile soyutlaşan yönleriyle yer bulmaktadır” (Kahvecioğlu, 1998: 39).

Mekan insanoğlundan önceki çağlarda dahi adı koyulmamış olsa da var olmasına rağmen ancak insanla birlikte anlam kazanmıştır ve mimarlıkla birlikte mekanın kavramsal boyutu daha iyi algılanabilmiştir. Bu çalışmanın önemi açısından somut ve soyut mekanın tanımlamalarına bakacak olursak;

“Fiziksel Mekan: Ölçülebilen ve geometrik kavramlar yardımıyla saptanan mekandır. Hareket ve ışık mekanın varlığını güçlendirmektedir.

Mevcut Mekan: İnsanla çevresini bütünleyen, psikolojik bir kavram olan mevcut mekan, çevrenin somut yapısıyla saptanmaktadır. Mekan içindeki insanın psikolojik gereksinimleri ve istekleri bir geri besleme oluşturarak insan ve mekan arasında iki yönlü bir etkileşim süreci ortaya çıkmaktadır. Bir takım istekleri ve düşleri kapsayan mekansal izlenimlere göre insan, çevresini bulunduğu mekanı değiştirmeye çalışmaktadır. İnsanın çevresinin değişmeyen bir izlenimini oluşturan mevcut mekan, onun kültürel ve sosyal bir bütünlüğe ait olmasını sağlamaktadır.

Kavramsal Mekan: İnsan, yalnızca mekanda eylemde bulunmamakta; mekanı algılamakta ve mekan hakkında düşünmektedir. Mevcut mekanda oluşan bir izlenim görünüm bazı koşullarda kavramlaşmakta ve bireyin zihninde bir kavramsal mekan oluşturmaktadır”(Aydınlı, 1986: 17).

Özetleyecek olursak bir mekan fiziksel varlığı, bireyle etkileşimi ve bireyin zihnindeki yansımaları ile bir bütün olarak değerlendirilmelidir. Mimarlık geçmişten günümüze çeşitli biçim ve ifade değişikliğine uğramıştır buna bağlı olarak mimari mekan da bu değişikliklerden etkilenmiştir. Bu süreçte teknolojinin gelişmesi sosyo-politik devrimler ve düşünce akımlarındaki değişiklikler mimari biçim ve ifadeyi etkilemiş, kesintilere dahi uğratmışlardır. Buna rağmen mekanlar devamlılıklarını sürdürebilmiş, farklı dönem ve kültürleri birbirlerine bağlayan önemli bir öge olmuşlardır (İmamoğlu, 2003). Özer’e göre, geçmişin devamı ancak mekan duygusunun sürekliliği ile sağlanabilir (Özer, 1982). Bu sebeptendir ki birçok farklı tanımlara sahip olsa da mekan aslında tarihler boyu sürekliliği sağlayan, temel bir dayanaktır.

Mimari mekan ise Jeodick'e'in tanımına göre, sınırlanmışlığıyla kişi tarafından algılanabilir ve içindeki yaşamla bütünleşik olarak anlam taşır ve ona göre aslında tek bir mekandan söz etmek doğru değildir farklı tür mekanlar dahi birbirleri ile içice geçmişlerdir (Jeodick'e, 1985).

“Kuban mekanı tanımlarken biçimsel özelliklerin dışında insan yaşamına ilişkin değerlerin de dikkate alınması gerektiğini söyler bunu içinde sınırlarıyla tanımlarına boşluk değerlerinden başka hareket ve ışığında önemini vurgular” (Kuban, 1998: 15).

Sözen'e göre, mimari mekan gerek maddesel gerekse de insan duyuları yoluyla ile algılanabilen, sınırlamalardan oluşan bir boşluktur ve bu özelliklerinden ötürü çevresel mekanlardan ayrılır. Mekanın hem insan ihtiyaçlarından dolayı var olması hem de insan duyuları yoluyla algılanabilmesi tezinden hareketle diyebiliriz ki mimari mekanın varlığı ancak insan varlığı ile mümkün olabilir (Sözen, 1996).

İnsan mimari mekanın olmazsa olmazıdır dolayısıyla da, mekan insan yaşamına ait özellikleri içinde barındırır. Tüm insan yaşantısına ait nesillerce aktarılan adetler ve kültür bu mekanın yadsınamaz bir gerçeğidir. Eski çağlardan bu yana insanlar birçok eylemi mekanlarda gerçekleştirmiş böylece mekanı kullanırken değiştirmiş, kendileri de değişmişlerdir. Bir başka deyişle insan, mekanla arasındaki bu karşılıklı yoğun diyalog ve etkileşim sonucunda mekanı algılayabilmiş ve mekanda var olabilmışlerdir (Çınar, 1996).

Norberg-Schulz ise insanoğlunun mekana ilgisinin “varoluşçuluğunun kökenine dayandığını bunun bir bağlamda çevresine tutunmak ihtiyacından kaynakladığını” söyler ona göre insan “çevresinde meydana gelen olayları ve hareketliliği ancak bu şekilde anlamlandırabilmektedir.” Bir başka deyişle kişi amaçlarını dışa vurabilmek için, mekansal ilişkileri anlamak ve bunları mekan olgusunda birleştirmek zorundadır (Norberg-Schulz, 1971).

Diğer disiplinlerden farklı olarak mimari de mekan, yapılmış tüm bu tanımlamaların bir ara kesiti olarak gördüğümüz ve tasarladığımız takdirde bir anlam kazanır. Ancak insanın var olması ve onun aktivitelerine hizmet etme potansiyeli yani işlevselliği ile ortaya çıkan mimari mekanın buna uygun olabilmek için bazı koşullanmışlıklara ya da sınırlamalara sahip olması diğer bir deyişle bunlar aracılığıyla tanımlanması söz konusudur.

Özetleyecek olursak bireyin eylemlerini gerçekleştirip, sosyal ilişkileri açısından içinde var olabildiği mimari mekana yaptığımız genel bakıştan sonra biraz daha özelleşerek ileriki bölümlere ışık tutması açısından konut iç mekanına da kısaca değineceğiz.

“Konutta iç mekan genellikle, mimari içerisinde kesin tanımlanabilen bir alan olarak anlaşılır. Fakat iç mekan, geometrik bir mekandan öte, bir kavramdır. Bireysel bir atmosfere sahiptir. İnsanın sosyo-kültürel doğası yanında duygusal doğasının da izlerini taşır. İç mekan, insanın vücudunu dış mekana karşı barındırdığı yer olması yanında, akıl ve ruhunu da barındırdığı, böylece kendi benliği ile yakın ilişki kurduğu yerdir.

Bununla beraber iç mekan aynı zamanda yaşayan bir mekan olarak da kendini gösterebilir. İnsan mekan içinde hareket halindedir ve hareketi yön, hız, zaman parametreleri ile belirlenir. Dinamik bir mekan imajı vardır. Böyle bir mekan, ‘ayna’ yani insana tam uyan bir nitelik taşımaz. Ancak içindeki insanın tepki vermesini ve değişmesini sağlar. Mekan, insanın duygularını harekete geçirir” (Dede 1997: 19-21).

Yüklendiği anlam sebebiyle özellikle açık, yarı açık, kapalı mekan kavramlarından ayrılan iç mekan olgusu özellikle fiziksel mekanlardan daha yoğun olarak bireyi kuşatır ve hem fiziksel verileri hem de psikolojik etkileri ile içindeki yaşamı biçimlendirir. Söz konusu iç mekan çoğunluğun düşündüğü gibi sadece mekan düzenlenmesi olarak değerlendirilmemelidir. İç mekan sadece eşyaların yerleşimi değil, içindeki tüm donatılarla oluşturulmuş bir yaşam alanı düzenidir.

Gerek iç mekan gerek ise mekan tanımlamalarını sadece 3 boyutla ele alınmasının yeterli olmayacağı anlaşılmıştır. İnsan faktörü düşünüldüğünde bir mekanın ancak 4. boyutu olan zamanla anlam kazandığını söyleyebiliriz.

Günümüzde de mekan ve zaman, tek bir kavram olarak ele alınmakta ve düşünülmektedir. Gerçek şudur ki “...hayat, zaman ve mekandan bağımsız bir laboratuarda kontrol edilebilecek olanlardan çok daha karmaşıktır...”(Göregeli, 2003: 71-76) İşte bu bakış açısıyla baktığımızda “Mekan ve zamanın sembolik düzenlemeleri deneyim için bize bir çerçeve sağlar...” “Toplumda kim ya da ne olduğumuzu bu çerçeve aracılığıyla öğreniriz” (Harvey, 1997: 227-254). Bir başka deyişle, ne bir insanı ne de yaşadığı yeri zaman ve mekandan kopuk değerlendirip, tam olarak kavrayamayız.

Dener, mekanın zaman boyutundan soyutlandığında eksik kaldığını, durağan bir mekanın olanaksızlığını vurgular. Ona göre “zaman akışının gözetilmesi, mekanın yeniden üretilmesini kavrayabilmek için gereklidir” (Dener,1994).

Zaman konusundaki diğer birkaç görüş kısaca şöyledir;

“Zevi (1990), mimarinin ana elemanı olarak gördüğü mekan ve hareket kavramlarının dördüncü boyut olarak nitelendirdiği zaman kavramı ile ele alınması gerekliliğini savunurken, Hoogstad (1990) ise, mekansal gerçeği anlamının, ancak, mekan tanımlayıcı elemanlar arasındaki bütün zaman-mekan ilişkilerinin yapısını anlamakla sağlanabileceğini vurgulamaktadır. Işığın zaman içinde farklılaşan etkileri (gündüz-gece), mevsim farklılıkları, ve insan gruplarının zaman ile değişen tempo ve ritimleri (çalışma saatleri-hafta sonları) gibi etkenler insanın algılamasını ve bilişsel şemasının gelişimini etkiler. Murrey’e göre, zaman insanların aktivite sistemleri ile yakından ilişkilidir ve insanlar aynı mekan kavramında olduğu gibi zamana katılabilirler” (Rapoport, 1977, s. 113).

Bununla beraber Zevi, “mekanı durağan bir olgu yerine, zaman ve hareket faktörlerinin sürekliliği çerçevesinde, içinde geçen yaşamsal deneyim ile anlamlandırıldığı” belirtir (Kahvecioğlu, 1998: 35-52). Tıpkı Giddens’in da belirttiği gibi “bir mekan, zaman- alan içinde yer alış biçimine göre” ancak açıklanabilir (Tuan, 1977). Aslında zamanın ve yerin birbirlerine nasıl bağlı oldukları karmaşık bir problemdir. Bu probleme yönelik Tuan’nın yaklaşımları ise şöyledir:

- Zaman (hareket - akış) gibi düşünüldüğünde yer; geçici zaman içinde bir duraktır.
- Bir yere bağlılık zamanın bir parçasıdır ve yer de geçen zamanı hatırlatandır.

Bir yerin benimsemesi için insanın günden güne, yıldan yıla tekrar eden, süre gelen, gün doğumundan batımına kadar yaşantıyı ruhunun derinliklerinde içinde hissetmesi gerekir (Tuan, 1977).

“Bir diğer görüşe göre ise bağıl zaman, yer deneyimini açıklamaya yardımcı olabilecek bir oluşum olarak ele alınabilir yer söz konusu olduğunda geçmiş şimdi gelecek üzerine kendi oluşturduğumuz kavramlar sadece objektif olarak görünmemektedir daha çok deneyimlenen yerin koşullarına ve deneyimlerine bağlı sübjektif kavramlardır” (Deviren, 2001: 89).

Bu konudaki görüşler gösteriyor ki; yüzyılın başında mimarlık kuramında yerini alan mekan kavramını kuramcılarının “Zaman” boyutuyla birlikte ele almalarıyla daha sağlıklı bir çerçeve çizilmiştir. Mekan ve yer arasındaki bağıntı, konut mekanı ve ev kavramı için bize ışık tutacağı düşünüldüğünde zamansal terimlere kısaca değinmek gerekecektir.

- Zamansal Belirginlik
Zamansal belirginlik terimi, geçmişte, günümüzde ve gelecekte, bir kişinin düşüncelerini, eylemlerini ve hislerini ifade etmeye yarar. Eğer bir obje, geçmişe ait bir olayı anımsatıyorsa veya gelecekteki bazı eylemler için bir sembol olma niteliği taşıyorsa, ya da günümüzde, önemli bir özelliğe sahipse, o nesnenin “zamansal belirginlik” özelliği vardır diyebiliriz (Werner vd., 1985).
- Zamansal Boyut
Bu terim, bir olayın veya bir şeyin zaman içindeki önemini anlatmaya yarar. Zamansal boyut, olayların gerçek bir parçasıdır. Doğrusal zamanda küçük boyuttaki olaylar önemsiz olarak görülebilir ancak büyük boyutlu olaylar ise önemlidir ve insan ile yer arasındaki karmaşık ilişkiyi içerirler (Werner vd., 1985).
- Zamansal Adım
Zamansal adım, konutu kullananların, mekanları kullarımlarındaki yoğunluk derecelerini ölçmemize yardımcı olması açısından, büyük önem taşımaktadır. Zamansal adımın işleyiş şekli, mekan-kullanıcı ilişkisine yardımcı olabilecek bir araçtır (Werner vd., 1985).
- Zamansal Ritm
Zaman içinde yinelenme duygusunu uyandırmak. Bir düzende benzer öğelerin veya öge gruplarının birbirini izlemesidir (Kuban,1998).

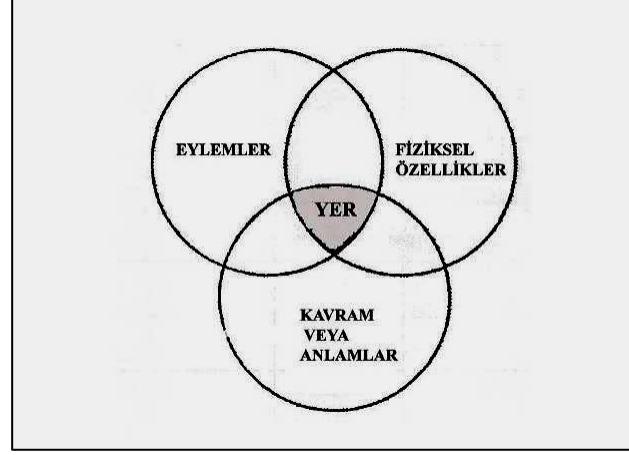
Bu kavramlar doğrultusunda özetlersek fiziksel mekan zamansal belirginlik, boyut, adım ve ritm içinde yaşanan mekanı ön plana çıkar. Kişisel olan yaşanan mekanı Dovey, şöyle ifade eder;

“Yaşanan mekan insanların yaygın beden deneyimleri, algı sistemleri ve sosyo-kültürel dünyanın, paylaşılan kişiler arası iletişimde genişleyerek oluşmaktadır. Diğer yaşanan mekan gündelik yaşantı üzerine kurulu mekandır” (Dovey, 1993).

Çalışmanın bu bölümünde ele alınan mekan, yaşanan mekan, zaman gibi kavramların çerçevesinde diyebiliriz ki; özellikle bir mekanı düzenlemede kurgulamada ve kavramada en önemli unsur insanın varoluşsal gerçekliğidir, bir mekanı kabaca sınırlandırılmış bir boşluk olarak düşünürsek eğer insan, bu boşluğa kendi varoluşsal gerçekliğini ekleyerek "yer"leştirir.

“Yer duygusu güçlü yerler olarak bilinir. Yaşam biçimi ve mekan oluşumu arasındaki ilişki güçlü ise yaşanan mekan, gerçek varlığını içinde bulunan kişinin ördüğü bağlantılar, fizik

nesne ile kurduğu karşılıklı ilişkiler sayesinde kazanılır. İçinde anıların yaşandığı, yaşam güvenliğinin korunduğu, ait olma duygusunun geliştiği bir ortam olduğundan, insan kendini evinde gibi hisseder. Mekanda bırakılan izler ve işaretler, zaman ve mekan, açık ve kapalı gibi ayrımları ortadan kaldırır” (Aydınlı, 2003: 59).

Şekil 2.1: Yer kavramının Kavramsal modeli (Canter,1977: 158)

Şekil 2.1’den anlaşılabilceği gibi mekan, kavramsal niteliği ve fiziksel özelliklerinin, bireyin eylemleriyle kesiştiği noktada “yer”e ulaşır. Bir başka deyişle mekan fiziksel çerçevesiyle başlayarak ve zaman boyutuyla devam ederek “yer” olmuştur. Mimarideki “yer” sadece fonksiyonel olarak uygun bir takım strüktürlerle bir konum anlamına gelmemektedir. Bu bağlamda yer seçkin hale getirilmiş konumlar çerçevesinde kendimizi evimizde hissettiğimiz yerdir. Kısaca olanaklar sağlayarak bizi şekillendiren hayat biçimlerimizi destekleyen, önceliklerimizi toparlayan ve belki de sosyal ideallerimizi veya evrensel dokularımızı ifade eden yapılardır (Deviren, 2001).

Hem batı hem doğu felsefelerinde yer üzerine yapılan incelemeler göstermiştir ki; “yerin biçimsel yerel özelliklerinden önce varlığın özüne yönelik olduğunun anlaşılması ve ölçek farkı gözetmeksizin tüm coğrafi, mimari yapılar ve yapısal çevreler için mekandan farklı şekilde ele alınabilecek bir oluşum olduğunun ortaya konulması mümkündür” (Deviren, 2001).

Bir başka deyişle burada önemle üzerinde durmak istenilen gerek felsefe gerek mimarlık araştırmalarının da ortaya koyduğu artık yerin mekandan farklı bir kavram olduğu ve farklı metodolojilerle ele alınmasının gerekliliğidir. Bu farklı kavram mekan gibi birçok disiplin tarafından ele alınmış ve kuramsallaştırılmıştır. Bu sebeple “Yer” kavramı, fenomenolojik bakış açısıyla beraber önemli bir çalışma konusu haline gelmiştir.

Yer, yerin deneyimlenmesi ve yerin ruhu Norberg-Schulz'a göre, kısaca insan varoluşunun dayanağı olan sembolleri yaşadığı çevrede bulabiliyor ise psikolojik ihtiyaçları olan kişilik ve yönelme sayesinde anlam yakalamış olduğu, orada ikamet etmiş ve o mekanın genius loci = ruhunu algılamış olmaktadır. Ancak böyle bir düzene sahip mekanların genius loci ruhundan bahsedebiliyoruz, böylece orası mekan = soyut her yer değil, yer o belirgin yerdir ” (Norberg-Schulz 1980).

“Christian Norberg-Schulz, yerin ruhu kavramı ile mekanı ‘yer’ e dönüştüren dinamikleri, karşıt kavramlar arasında oluşan gerilimle açıklar; Heidegger’in mimarlık üzerine etkisi konusunda yeni bir tartışma açar; mimarlığın sorgulama alanını çok katmanlı anlam strüktürleriyle zenginleştirir; katmanlı okumalar için mimari çevrenin sağladığı olanakları tartışır. Geleneksel çevreler üzerine verdiği örneklerden hareketle, günümüz mimarlığının çelişkili ve karmaşık yapısını anlamamıza yardımcı olan ilişkiler yumağı önümüze serer” (Aydınlı, 2003: 58).

Yer kavramı Norberg-Schultz’un, yaklaşımlarında önem taşır. Yer, yaşam boyutundan ayrı düşünülmez. Bu özelliği ile yer mekanın yaşamı yansıtan düzeyidir (Schultz, 1971;1980).

“Groar ise, yer kavramını, mimarlık teorisi içindeki en önemli temalardan biri olarak tanımlamaktadır (Groar, 1991, s.31,44). Yer teorisi (place theory) başlığında Trancik’e göre, mekan fiziksel anlamda boşluk bağlantısı olan, sınırlandırılmış, belli bir amaca yönelik boşluktur. Mekana kültürel ve yerel içerik taşıyan bütüncül bir anlam yüklendiğinde yer haline gelir. Yerin karakteri, hem mekanın fiziksel özellikleri olan biçim, malzeme, doku, renk gibi somut özellikleri, hem de zaman içinde insan tarafından yüklenen ve somut tarifi olmayan kültürel bileşenleri içerir. Böylece her "yer" çevresel özelliklerin etkisi ile özeldir ve tektir. Bu özelliği ile fiziksel özelliklere dayandırılarak değişik sınıflandırmalara konu olabilen mekandan ayrılırlar” (Trancik, 1986, s.112).

Bir başka deyişle tüm fiziksel verileri, soyut bileşenleri ve özellikle içinde sahip olduğu ruhla niteliği değişen mekan, içinde yer duygusunu barındırır. Aydınlı’ya göre, yer duygusu uyandıran bir mekan varoluşsal mekan ve kendiliğinden oluşan mekan arasındaki gerilimde ortaya çıkar bu gerilim kendini evinde hissetme duygusu ile açıklanır (Aydınlı, 2003: 57). Crowe ise, yer olgusunu “yer duygusu” ile ele almakta, doğal çevreden, insan eliyle oluşturulan her ölçekteki çevreye kadar “yer duygusunun” etkisini belirtmektedir. Crowe’a göre, yer duygusu çevreyi tanımaya imkan sağlama özelliğiyle insanın çevresi ile ilişkisinde kaostan kurtulmasını sağlar. En basit anlamda, doğal çevredeki nehir, vadi, mağara gibi farklı özellikteki bölgeler yer duygusu ile büyük bir coğrafya içinde insanın çevre ile ilişkisini sağlar (Crowe, 1995).

“Crowe, çevresel hafızanın yanı sıra çevrenin psikolojik ve sosyolojik boyutlarının kavranmasının da yer duygusu ile oluştuğu görüşündedir. Yer duygusunun gelişmiş düzeydeki sonucu, farklı yerleri birbirinden ayırt etmeye imkan sağlayan “kimliklendirme ve aidiyet duygusunu” sağlamasıdır” (Crowe, 1995, s.71-91).

Heidegger’in, bu konudaki görüşünü; insanın "aidiyet" duygusu ile bağlandığı mekan "yer" özelliği kazanır ve insanın varlığı ile bütünleşir, düşüncesi açıklamaktadır. Bu düşünce aynı zamanda mekana fenomenolojik yaklaşımın ve varoluşsal mekan kavramlarının da özünü oluşturur (Casey, 1997).

Kısaca yer kavramı, aidiyetten kimliğe kişiye özgü birçok unsuru barındırır bu sebeptendir ki birçok kuramcı tarafından birey için önemi vurgulanmıştır. Mimarlık sadece mekan çözümlemeleri ile sınırlı kalmamakta, aynı zamanda yer duygusunu ve potansiyelini de tasarımda dikkate almaktadır, almalıdır. Bu çalışmada “yer” olarak konutların iç mekanları ele alınmıştır. Dolayısıyla mekan-zaman etkileşiminin yer olmasındaki benzer ilişkiyi, konutun insan ve zaman boyutuyla “ev” olmasında inceleyeceğiz.

2.3 Konut, Kullanıcısı ve Ev Kavramları

Bireyin çevresinde eylemlerini gerçekleştirdiği farklı potansiyellere sahip bir çok açık, yarı açık veya kapalı mekan ve yer bulunmaktadır. Bu çalışmanın çerçevesinde ise ağırlıklı olarak konut mekanı incelenmiştir. Çünkü kişinin en rahat ve en kaygısız zamanını konutunda, içeride, evinde geçirdiği bilinmektedir.

2.3.1 Konut Tanım ve Yaklaşımları

İnsanlar ilk çağ mağara ve barınaklarından, günümüz apartman dairelerine kadar uzanan süreçte yaşamlarını sürdürdükleri çevre içinde çeşitli gereksinmelere ihtiyaç duyarlar. Bu ihtiyaçlar aslında insanoğlunun en basit barınma ve dış etkilerden korunma ihtiyacından kaynaklanmıştır. İnsanoğlunu tüm bu ihtiyaçlarını karşılayan, yaşadığı sosyal çevrenin içinde en önemli yeri, insanın yaşamının büyük bir bölümünü geçirdiği konut alır. Genel olarak sözlükte “konut” şöyle tanımlanmaktadır; “bir insanın yatıp kalktığı, iş zamanı dışında kaldığı veya tüzel kişiliği olan bir kuruluşun bulunduğu ev, apartman gibi yer, mesken, ikametgah” (TDK, Türkçe Sözlük, 1998). Bu tanım doğrultusunda konutu çeşitli yönleriyle ele alacağız.

“Hepimizin içinde yaşadığı fiziksel barınaklar birer konuttur. Fiziksel olarak, bizi doğal çevreden koruyan konutlar, bize yeni yaşam olanakları veren, kendimize yapay yaşam mekanları oluşturmamızı sağlayan kabuklarımızdır” (Örer, 2002: 93).

Konutlar daima insan-mekan-zaman arasındaki etkileşiminin yansıması olmuştur. Bunun yanı sıra konutun bir sosyal statü sembolü olması da günümüzde çok kez doğrulanmış bir gerçekliktir. Konut, kullanıcısının sosyo-ekonomik durumu, beğeni düzeyi, yaşam biçimine göre biçimlenmekte ve düzenlenmektedir.

Konut, insanların barınma gereksinimini karşılayan, onları dış etmenlerden koruyan ve güvenlik içinde yaşamlarını sürdürmesini sağlayan ilk ve en önemli yapı türüdür. Ancak konut sadece dış yapısı ile değil iç mekanı ile de düşünülerek, kullanıcı ile bulunduğu takdirde anlam kazanır. Bir başka deyişle konutlar sadece içinde yaşanan mekandan öte bireylerin yaşam alanlarını da içine alan bir üst kümedir. Bu nedenle konut, barınma gereksinimini görünenin ötesine taşıyan boyutlar içerir.

“Öymen’e göre, konut için bir diğer tanımlama, birçok kültürde kişilik ve ayrıcalık elde etmek amacıyla tasarlanıp donatılan, aynı zamanda insanları birbirine ve kültürüne yaklaştıran yaşamsal bir varlık olarak açıklanmaktadır” (Öymen Gür, 2000).

“Soygeniş’e göre, insan konutta güven, insanlık gururu, rahatlık gibi duyguları korur. Kişi için konutu, inandığı, koruması gerekli değerleri ifade eder; insanın sosyal sorumluluk duygusunu etkiler, fiziksel çevresi, tarihi ve kültürüyle olan bağlarını kuvvetlendirir” (Soygeniş, 1995: 8).

Bu konudaki diğer yaklaşımlara kısaca değinecek olursak; Rapoport, konutu yerleşmenin, mekansal ve sosyal sisteminin ayrılmaz bir parçası olarak görmüştür. Konutu ele alırken ise zaman-mekan içerisinde değerlendirmiş ve organize olmuş, farklı eylemlerin yer aldığı bir düzen, bir sistem olarak nitelendirmiştir (Rapoport, 1980). Cooper ise konutu, kişilerin kendilerini nasıl gördüklerini (bulduklarını) güçlü bir şekilde ifade etmelerini sağlayan bir araç olarak tanımlamıştır (Cooper, 1976). Diğer bir yaklaşımda ise Norberg-Schulz, konut’u bir yere ait olmakla ve hissetmekle tanımlamış, yerin yaşamsal özelliğinin atmosferi olduğunu vurgulamıştır. Bu durumda insanlar o yere bağlıdırlar ve o yer onlar için bir anlam içerir (Schulz, 1971).

Çubuk’a göre, “Konut, insanoğlunun sadece büyük zamanın geçtiği her türlü sıkıntı, üzüntü, sevinç ve mutluluğu yaşadığı basit bir oturma makinesi olmamakla birlikte sadece yaşamın 4 duvar içinde geçtiği dış çevreden izole olmuş dışla ilişkileri kopuk bir mekan parçası da değildir. Konut insanların yeniden üretim gücü kazandığı devam edecek yaşam günleri için

kendini fikren ve bedene hazırladığı yeniden ürettiği ve duvarlar dışındaki yakın uzak çevresiyle çok yakından ilgili bir yaşam birimidir” (Çubuk, 1989: 31).

Bu sebeple konut sadece kapalı, insanların barınma ihtiyaçlarını karşılayan bir kabuk, çatıdan öte içindeki fiziksel eylemler ve duygusal davranışlarla zenginleşen bir yapıdır.

Soygeniş’in çalışmasında da belirttiği gibi, “Neutra (1956) konutu, barınmanın ötesinde, insanın mekanda mutluluk ve duygusal dengesini sağlayan arayışın gerçekleşmesi şeklinde ortaya koyar (Neutra, 1956). Rob Krier, mimarın insanları fiziksel çevreden koruması, çeşitli aktivitelerine cevap veren mekan yaratması, bütün bunların yanı sıra, sembolik ve ahlaki değerleri ifade etmesi gerektiğine inanmakta, konut planlamasında mantıki ve rasyonel işlevlerin mimarın ana problemi niteliğinde, ama sadece bir başlangıç noktası olduğunu belirterek, konutun insana mutluluk ve zevk vermesi gerektiğini söylemektedir” (Soygeniş, 1995: 10).

Soygeniş’in de belirttiği gibi, mimarlıkta ana problem olarak konut tasarımında işlevsel uygun tasarımların yapılmasıdır. Bu noktada Norberg-Schulz’a göre, mimarın görevini aslında iki kat önemlidir. Mimarlar hem teknik ve işlevsel konuları halletmeli hem de kullanıcılarının yapıyı takdir ve bütünü algılayabilmelerini sağlamalıdır. Mimarlık insanları tam anlamıyla hem fiziksel hem ruhsal olarak konuta yerleşmelerine yardım eder. Bununla beraber oturulan yeri sadece oturulur yapmakla kalmaz ayrıca insanın beklentilerini karşılamayı ve her yönüyle tatmin edebilmeyi amaçlar (Nylander, 2002).

Birçok tanımda da görüldüğü gibi konut sadece fiziksel bir yapı olarak değerlendirilemez. Bu sebeple tanımlamalara ek olarak Kenyon’un yaptığı bir çalışmada konuta yüklediği çeşitli sıfatlara (Tablo2.1) değinilecektir.

Tablo 2.1: Konutun Bileşenleri (Kenyon, 1999)

Kişisel Konut	Konut, anlamlıdır.
	Konut, bağımsızlık ve özgürlük hissidir.
	Konut, kişiselleştirilmiş mekandır.
	Konut, sahiplik hissidir.
	Konut, hatıralardır.

Kalıcı/Geçici Konut	Konut, sabit ve kalıcıdır.
	Konut, sürekli ve alışıldır.
Sosyal Konut	Konut, önemli kişilerden oluşmaktadır.
	Konut, destekleyen bir atmosferdir.
	Konut, sıcak komşuluklardır.
Fiziksel Konut	Konut, anlamlı bir sahipliktir.
	Konut, konforlu bir çevredir.
	Konut, tek kişilik hane halkından oluşur.
	Konut, güvenli bir barınaktır.

Bu çalışmada yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı gibi kişisel konut neredeyse fiziksel olan kadar önemlidir. Tekrar vurgulamak gerekirse fiziksel konuttan, kişisel, sosyal konuta kadar bileşenlerin tümü bize yaşanan konutu bir başka deyişle konut içi yaşam alanının niteliklerini vermektedir.

Söz konusu bu konut içi yaşam alanını neyin anlamlandırdığına değinecek olursak;

Tablo 2.2: Rapoport'un (1995) $Ev = Konut + X$ Düşüncesinden Uyarlanmıştır.

$Mekan + Zaman = Yer$
(İnsan Faktörü)
$Konut + Kullanıcı = Ev Olmaktadır.$

Bu basit matematiksel bakış doğrultusundan bir kez daha karşılaştığımız nokta mimarideki insan faktörüdür. Bir başka deyişle konuttaki insan yani kullanıcı (aile) ve bireydir.

“Toplumun sosyo-ekonomik yapısal özelliklerini yoğunlaşmış bir biçimde taşıyan aile, küçük ancak toplumun geleceğinin oluşmasını sağlayan çekirdek durumundadır. Aile, işlevini yerine getirebilmek için özel bir mekana, konuta gereksinim duyar. Aile bireyleri konutta, toplumsal yaşamdakinden farklı davranırlar. Politik ilişkilerin en aza indiği, rahat ve gereken mahremiyetin sağlandığı bir mekan söz konusudur” (Dener, 1994: 96).

Özetleyecek olursak toplumun çekirdeğini oluşturan aile, yapılan konut tasarım çalışmalarının temelidir. Tüm konut uygulamalarında da ailenin iyi tanımlanması gerekmektedir. Aile yapısından kasıt, hane halklarının temel nitelikleridir; ailedeki bireylerin yaşları, cinsiyetleri, iş ve eğitim durumları söz konusudur. Ailedeki bireylerin özellikleri, onların ihtiyaçlarının farklılaşmasında önemli rol oynar. Bu sebeple, kullanıcı ailenin kriterlerinin belirlenmesi önem taşımaktadır.

Ancak günümüzün sürekli değişim ve dönüşüm içinde olduğu toplumsal ve sosyal çevrede sadece anlayışlar değil aile yapıları da değişmekte çok haneli aile kavramı yerini bu tezinde vurguladığı kullanıcı tipi olan tek kişilik hane halkı, yalnız bireye bırakmıştır. Tek kişilik hane halkı, küçük konutlar bağlamında tezin 3. bölümünde daha detaylı olarak ele alınacaktır.

2.3.2 Ev Kavramı

Yukarıdaki konut tanımlamalarından sonra bu çalışmada özellikle üzerinde durulmak istenilen konut ile ev arasındaki ayrımdır. Bu kavramlar arasındaki ayrım; konutun, fiziksel bir olgu olmasına karşın, ev kavramının içinde daha duygusal öznel niteliksel öğeler bulunmasından kaynaklanmaktadır.

Konut birçok kuramcıya göre mimari bir yapıdır ve nesneldir. Bu sebeple konut ve ev kavramları birbirinden ayrı ele alınır, anlamlandırılır. Bu bağlamda “ev”e ulaşmada konut, bir araç, bir basamaktır. Evin içinde sahip olduğu anlam bazen göz ardı edilmiş tek başına bir mimarlık ürünü olarak görülmüştür. Halbuki ev, mimarlığın dışında yaşantıya ait, kullanıcısına ait değerlere sahip bir sistemdir.

Konut kentin bir ögesi olarak ele alınırken, kullanıcıların konutlarıyla olan etkileşimleri de “ev” kavramını anlamlandırır. Özetlersek ev, insan ve bulunduğu çevre arasındaki ilişkiyi ön plana çıkarır. Ev, kişi, yer ve zamana göre farklılaşacak niteliğe sahip bir kavramdır.

Cooper, bir konutun giderek “ev” özelliği taşımaya başlamasını; kişilerin yaşadıkları taşınma deneyimleri ve stresi arasında ilk gittikleri zaman konutların onlara yabancı geldiğini, hatta beğenilmediğini ancak burada geçirilen zaman artıkça konutu benimsenmeye, kabullenmeye başlar diye ifade eder. Orayı dışardan gelip sığınacağı, dinleneceği bir yer olarak görmeye ve ev olarak nitelendirmeye başlar (Cooper, 1976). Bu noktada bir diğer önemli unsur konutun giderek ev olabilmesi için öncelikle yer olma potansiyelini içinde barındırması gerekmektedir ancak bu potansiyel kişi ile doğru bir şekilde bulunduğu zaman ev olarak değerlendirilebilir.

Ev sözlük anlamıyla şöyle tanımlanmaktadır: “Bir kişinin ya da ailenin iş zamanları dışında içinde yaşadığı yapıdır.” “Ev’in daha özel, belli kesimlere ya da kişilere ait olan ve daha duygusal çağrışımlar yüklenen anlamlarına karşılık gelir” (Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, 1997).

“Ev’e felsefi açıdan yaklaşırsak, yine oldukça ilginç benzetmelerle karşı karşıya kalmaktayız: “Benliği sunan ilk ve en bilinçli olarak seçilen form, “beden”dir (Örer, 2002: 96). Ev insanoglunu varlığının merkezini oluşturur bu sebeptendir ki bireyin kendini kavradığı ve gidip geri döndüğü tek yerdir” (Norberg- Schulz, 1971: 31).

“Heidegger’e göre ise; insan denen varlık içten içe her şeyin korunduğu, kutsandığı ve kendini özgürce dışa vurabildiği otantik bir dünyada yaşamayı arzular. Olaya bu yönden bakılınca, insanın evi diğer nesneler evreninden de öte insanın dünyada temel varoluş biçimidir. Ev, zamansal ve mekansal olarak insanın kültürel ve psikolojik varlığının dışsallık kazanma durumudur (Öymen Gür, 2000).

“Bir başka yaklaşımda “ev” şöyle değerlendirilmektedir:

- 1) Ev, dikey bir varlık olarak düşünülür. Aşağıdan yukarı yükselir. Dikeyliği yönünde farklılaşır. “Dikeylik”, bilincimize seslenen kavramlardan biridir,
- 2) Ev, yoğunlaşmış bir varlık olarak düşünülür. Odaklanma bilincimize seslenir” (Bachelard, 1996: 45).

Bachelard’a göre, düşü barındıran ev, aslında rahat bir şekilde düş kurmamızı sağlayan yerdir. Ev, insan yaşamında, sahip olunmuş, kazanılmış her şeyin korunmasını sağlayan, bunların sürekliliğini sağlayan bir mekanizmadır. Ayrıca ev, insanı yeryüzündeki fiziksel fırtınalara karşı koruduğu gibi, yaşamında da yaşadığı fırtınalara, iniş çıkışlara karşı da ayakta tutar (Bachelard, 1996).

Cooper’a göre ise; “ev giderek, daha tanıdık, güvenli ve sevgi dolu bir mekan olmaya başlar. Artık ev onun için yalnızca kapalı bir kutu değildir, onun yaşadığı, benliğinin, ailesinin ve güven duygusunun sembolü olan bir mekandır. Görüldüğü gibi “ev”, “mutluluk”, “güven” gibi duygularının hissedilebildiği bir “barınak”, “konut” olarak algılanmaktadır” (Cooper, 1976).

Cooper’dan, Bachelard’a, Schulz’a kadar yaptıkları ev kavramı tanımlamalarında da görüldüğü üzere yadsınamayacağımız bir şekilde ev; bireye dair ve sembolik olarak düşünülen, kişiyi koruyan kuşatan öznel bir alandır.

“Ev ile ilgili bir diğerk yaklaşımda şöyledir: “Kendini evinde hissetmek, genellikle bir yer, mekan, ortam bağlamında kullanılır; insanın rahat olduğu, neyin nerede olduğunu bildiği, kendini ait hissettiği, kendi olabildiği ve kimsenin ona karışmadığı bir yerdir söz konusu olan insan, evinde böyledir, evin mantığı bunu gerektirir” (Akaş, 1999: 135).

Çoğu zaman ev, hem sosyal hem bireysel anlamda bir aynaya benzetilmiştir. İçinde farklı anlayışları, toplumsal düşünceleri ve öznel bir kişisel oluşumu yansıtır. Bir diğerk önemli noktada evin, kişilerin yaşamlarıyla bütünleşmiş bir yapıya sahip olmasıdır (Holmdahl ve Hurtig, 2000).

“İnceoğu’nun, Saegert’ten aktardığı gibi ev düşüncesi çevresel psikoloji açısından önemli kuramsal yapıdır. Kişinin yaşamını sürdürdüğu diğerkleri ile yaşadığı yeni yaşamlar ve sosyal kategoriler oluşturduğu fiziksel, sosyal ve psikolojik etkileşimleri içerir ev insanın çevre ile olan en yakın ve özel ilişkisidir” (İnceoğu, 1998: 73).

Tanımlanmaya çalışılan bu ilişki bir kez daha bize göstermektedir ki; kullanıcı, özellikle ayrı ayrı her birey, ev olgusunun farklı bir değerkini ortaya çıkarır. Sadece tasarlanmış ancak kullanılmayan bir konut ev olma aşamasına geçemez. Bu bir kez daha Ettore Sottsass, da belirttiği gibi;

“Boş evlerde, oturanın gölgesine duvarlarda, banyonun köşe bucağında, çekmecelerde, dolaplarda, yerde, her yerde, bir an bile rastlanmaz; bir kimsenin, bir kimliğin izi yoktur, hatta bir sesin, bir elin, bir bakışın bile izi yoktur, ne bir anı kalıntısı, ne de bir yaşam yapbozunu meydana getiren alışkanlıklar orada varlığını sürdürür” (Sottsass, 1999: 114).

Evin olmazsa olmazı olan kullanıcıdır ancak önemli bir diğerk nokta da kullanıcı özellikle sosyal çevre içinde yer alan bilinçli bir birey için de ev ön koşul olarak değerkendirilebilir. Bu düşünce doğrultusunda;

“Pallasmaa’ya göre, ev kim olduğumuzu fark etmemize, anlamamıza yardımcı olan, koruma, mahremiyet içeren, kişisel imgelerin somut hali ve koleksiyonudur. Kişisel hatıraların temsilidir. İnsanın dış dünyaya karşı kişiliğini ifade etme şekli ve dünya düzenini somutlaştırdığı mekandır. Ev, mahremiyet ile toplum yaşamı arasında karmaşık bir arabulucudur. Sırlarımızı sakladığımız, kendimizi özel olarak ifade edebildiğimiz, bizim dinlenme ve kendimizi güvende hissettiğimiz yerdir. Sadece bir nesne ya da bina değildir, karmaşık bir durum sergiler; hatıraları ve hayalleri, istek ve korkuyu, geçmişı ve şimdiyi içerir. Bu açıdan bakıldığında ev, ritüellerin, kişisel ritimlerin ve günlük rutinlerin kurgusudur” (Dedeoğu, 2005: 52).

Özetleyecek olursak ev, gerek mevcut yapısı, gerek fiziksel ve psikolojik düzeyleri ile bir arada bir bütün olarak ele alındığında daha iyi anlaşılmaktadır. Birey için temel gereksinimleri, güvenlik, mahremiyet ve barınma iken toplumun gelişmesi için önemi ise; bireyi zihinsel ve bedensel olarak sağlıklı düşünceler üretilmesini, tasarımlar gerçekleştirmesini sağlayacak ortamı sunmaktır. Buna paralel olarak bir kültürel değer olan ev, kültürel boyutluluğun ve çeşitliliğin, birey tarafından açığa çıkmasını sağlayan bir ortamdır. Bu sebeple ev, kavramsal olarak toplumsallığın ve bireyselliğin kesiştiği noktada yer alır.

Tanımlarını verdiğimiz ev kavramı sadece sahip olduğu fiziksel ölçülebilen özellikleriyle değil bunun yanı sıra ölçülemeyen olarak nitelendirilen verilerle de bir bütünü oluşturmaktadır. Evin sahip olduğu ölçülebilir, uygulanabilir, işlevsel özellikleri, fiziksel olarak tanımlanabilen, ölçü ve kapsamdır. Ölçülemeyen nitelikler ise yaşanan, mimari, niteliksel, estetik ve sembolik öğelerle bir evi algılamamızı sağlayan unsurlardır. Ölçülenemeyen mimari nitelikler evde yaşayanların varoluşlarının ve yaşam düzeylerinin bir parçasıdır. Bu sebeptendir ki; evin mimarisi farklı bir perspektiften de ele alınmalıdır. Norberg-Schultz'a göre ev içinde yaşayanlar için duygusal (şiiirsel) bir gerçeklik taşır. Mimari ölçülebilen ve ölçülemeyen nitelikler zıt kavram olmayıp birbirini tamamlayan bir bütündür. Norberg-Schultz'un amacı uygulanabilir ve estetik nitelikler dengesini oluşturabilmektedir. Nylander'e göre ise; bir evin mimarisi birbirinin içine geçmiş tamamlayıcı ölçülebilir ve ölçülemeyen öğelerin bir ürünüdür (Nylander, 2002).

Farklı tanımlamalarına ve aralarındaki ayrıma değindiğimiz konut ve ev kavramları tezin temel çalışma alanı olan küçük konutlara yol göstermesi açısından ele alınmıştır. Bu çalışmada özellikle hem m² cinsinden hem de kavramsal olarak konuttan ayrı ele alacağımız küçük konut kavramı, bireyle bulunduğu noktada yapılan alan çalışmasıyla da görülmüştür ki; gerek kullanıcısı gerekse de mekan kullanımı sebebiyle konuttan farklı bir yer potansiyeline yani ev olma değerine sahiptir.

3. KÜÇÜK KONUTLAR VE GÜNÜMÜZE YANSIMASI

Yaşadığımız toplumda barınma gereksiniminin farklı konut tipleriyle karşılandığını söyleyebiliriz. Bu farklı konut tipleri gerek yapım gerek tasarım kriterlerine göre gruplanabilir. Bu gruplanmaya göre tek konut olarak nitelendirilen villalardan apartman dairelerine hatta kullanıcısı tarafından inşa edilmiş gecekondulara kadar değişen konut tipleri içinde küçük konutlar giriş bölümünde de deendiğimiz şekilde bu çalışmanın özünü oluşturmaktadır. Küçük, minimum alanlı konutun her ne kadar insanoğlu tarafından oluşturulmuş ilk eve megarona kadar uzanan bir geçmişi olsa da mimarlık tarihinde bu özelliği ile çok önemli bir yeri olamamıştır.

Geleneksel konut mimarlığımızda tek bir odanın bir çekirdek ailenin her türlü barınma gereksinimini karşılamak için düzenlenmiş olduğu bilinmekle birlikte konut mimarlığımıza ve yaşama kültürümüze küçük konut kavramı ilk kez dış merkezli bir konut tasarımı olarak girmiştir. Ancak sonrasında küçük konutlar farklı bir estetik ve yaşamsal zenginliğin ifadesi olarak geliştirilmiş ve sonuç olarak mimarlıkta, artan bireyseliğin getirdiği ahlaki mesuliyetlerle sosyal boyutlarına ulaşmıştır. Ayrıca Pople'a göre, küçük kavramı; 2. dünya savaşıdan sonra ve devamındaki 50 yıl süresinde her şeyin ufaltılması ve bir yaşam şekline dönüşmesi ile hayatımıza girmiştir. Bununla beraber 1960'lı yıllarda mini etek, mini arabalar şeklinde kendini gösteren bu anlayış, birçok teknolojik gelişmede ve mimarlıkta da öne çıkmış ve buna bağlı olarak küçük konut kavramı giderek önem kazanmıştır (Pople, 2004). Ülkemizde giderek yaygınlaşan yalnız yaşamın konutu olarak nitelendirebileceğimiz küçük konutu daha net bir şekilde anlamlandırabilmemiz için öncelikle kendisinden farklı bir yeri olan, metrekaresi küçük konutlarla karşılaştırmalı olarak yapılmış tanımlamalarını ele alacağız.

3.1 Küçük Konut Tanımı ve Tek Kişilik Hane halkı

Küçük konut sadece metrekaresi küçük olan bir konut tipi olarak düşünülmemelidir. Bir başka deyişle tek başına boyutsal verileriyle küçük konutu değerlendirmemiz doğru bir yaklaşım sayılmaz.

Ulusı ve Ünlü'nün belirttiği üzere; “kişi ya da ailenin konut alanı gereksinmesini yaşam döngüsü içindeki bulunduğu devre belirlemede ve belli devrelerde daha küçük alanlı konuta gereksinme duyulmaktadır. Konut pazarındaki böyle bir talebin varlığı daha çok ailenin, daha sağlıklı ve ucuz konutlarda yaşamasını sağlamaya yönelik bir sosyal konut politikası çerçevesinde kişi başına m²'nin küçük olduğu konutların yanı sıra “Küçük Konut” olgusunu da gündeme getirmektedir” (Ulusı- Ünlü,1989:77).

Bu bağlamda söz konusu küçük konutlar aslında, nitelik ve nicelik olarak çok çeşitlilik gösterebilmektedir. Özellikle Avrupa ve Amerika'da genellikle yalnız yaşayanların ya da çiftlerin tercihi olan stüdyo tipi konutların 90'lı yıllarda ülkemizde de yaygınlaşmaya başlamasına rağmen aslında 20.yy başlarından itibaren özellikle İstanbul da küçük konutlara örnek olarak bekar hanları, bekar odaları, bazen de ailelerin barındığı kira odaları verilebilir.

“Küçük konut, çoğu kez kalabalık hane halklarını barındıran, kişi başına m²'nin küçük olduğu, geçici ucuz kira konutları olarak ortaya çıkmaktadır. “1964 yılındaki sosyal konut standartlarını belirleyen Halk konutları standartlarına göre 63m² yararlı alandan küçük alanlı konutlar en küçük nitelikte konut olarak sayılmaktadır (Dinç, 1986: 3)” (Dörtler-Turuthan-Ünlü 1988,: 3).

Normal bir konut tasarımında santimetre bazında boyutların hiçbir önemi yokken, küçük konut tasarımında boyutsal optimizasyon ve dolayısıyla her santimetrekarenin en iyi şekilde değerlendirilmesi önem kazanır. Diğer taraftan küçük konut sahip olduğu metrekareye rağmen eğer kullanıcısının tüm gereksinim ve ihtiyaçlarını karşılıyorsa, Dickinson'a göre, zaten küçük olarak nitelendirilemez. Bu sebeptendir ki mimarlıkta küçük konut tasarımı gün geçtikçe önem kazanır (Dickinson,1995).

“Balamir'e göre ise; küçük konut fiziki nitelikleriyle ve bir mimarlık ürünü olarak kendi içinde önemli özelleşmeler gösterir. Küçük konut tipleri arasındaki farklılıklar normal konut ile küçük konut arasındaki farktan daha çarpıcı olabilir. Bu nedenle küçük konut kavramını yalnızca oda sayısı ile tanımlamak yetersizdir. Bu tür konutlarda yer alacak yaşam biçiminin ve hane halkı özelliklerinin ayrıntılı olarak belirlenmiş olması gerekir” (Balamir, 1986: 207).

Ülkemizdeki konut sorunu mevcut konutların daha farklı kullanılmalarına örneğin zaman içerisinde değişen ailenin bulundukları konutların giderlerini karşılayamamaları ve buna bağlı olarak konutlarını bölüp küçük konut olarak kiralanmaya gitmesi yetersiz bir çözüm olmaktadır. Balamir'in de üzerinde durduğu gibi farklı küçük metrekareli konutların bulunması, küçük konutlar ve küçük metrekareli konutlar arasında yapılması gereken ayrımı ortaya koyar. Küçük konutlar ne kullanılmaya başlandıktan sonra büyütülebilen (çekirdek) konut ne de bölünerek

küçültülebilen konutlardır; her zaman küçük kalmak üzere tasarlanmış konutlar olarak görülmelidirler (Balamir, 1986: 208).

Rapoport ve Lawrence'ın özellikle vurguladığı gibi; yaşanan sosyo-kültürel değişimlerin, konut planlaması bazında, günümüz yaşamına göre uyumlandırılması bir önemli gerekliliktir. Buna bağlı olarak geleneksel konutlarda gerçekleştirilen iyileştirme çalışmaları sadece fiziksel yapıyı güçlendirme düzeyinden öteye geçememekte, değişim olgusunu göz ardı etmektedir. Bunun sonucunda yapı içinde yaşayan insanların gereksinimlerini karşılayamamakta ve kullanıcıları yeni çözüm yolları aramaya mecbur etmekte dolayısıyla sorunları da artırmaktadır (Lawrence, 1987).

Bu tanımlamalar doğrultusunda küçük konutların ne sadece kişi başına düşen m² ne de oda sayılarıyla sınırlandırılmayacağı görülmektedir. Küçük konutlar küçük m²'li ancak gerek yaşam alanı gerekse de özü açısından ayrı bir başlık olarak değerlendirilmeli, değişen koşullara ve zamana ayak uydurması gerektiği de yadsınmamalıdır. Küçük konut, "konut" gibi temel işlevi barınma ihtiyacını karşılamak olmakla birlikte içinde barındırdığı nitel ve nicel öğelerle konuttan ayrı olarak ele alınmalıdır. Bu çalışmada ele alınan küçük konutların kullanıcısı olarak tek kişilik hane halkı bir başka deyişle yalnız yaşayan birey ve yaşamı ele alınmıştır.

3.1.1 Tek Kişilik Hane Halkı Belirleyicileri

"İnsan çevre ilişkilerinde insan davranışını oluşturan güdüler, duygusal tepki, bilişim ve davranışlar gereksinimlere bağlı olarak değişmekte, temel gereksinimlerin karşılanması durumunda ise daha üst düzeydeki gereksinimler için çevre kalitesi beklentileri oluşmaktadır" (Çerçi, 1997: 92).

Bugüne değin hep geniş aile ya da çekirdek ailenin gereksinimleri ve bu doğrultuda geliştirilen mekansal kurgu önermeleri söz konusu iken farklı büyüklükteki hane halkları örneklerinin, özellikle giderek daha da yaygınlaştığını düşündüğümüz tek kişilik hane halkının kriterlerinin anlaşılması önem kazanmaktadır.

"Balamir'in araştırmasına göre, 1 kişilik hane halkları oranlarının en hızlı büyümeleri gösterdiği ve bunu 5 ve daha fazla kişilik hane halkı azalmasına karşıt bir süreç olduğu izlenmektedir. Kentsel yerlerdeki 1 kişilik hane halkı sayısı her 10 yılda bir 2'ye katlanmıştır bu büyüme öbür büyüklükteki hane halklarının artışından 2 kez daha hızlıdır" (Balamir, 1996: 523).

Özetle hane halklarının gereksinimleri geçmişte geleneksel konut ve mekan düzeni ile karşılanmışken, günümüzde ise, böyle mekanlara duyulan gereksinimlerin değiştiğini tek kişilik hane halkına dönüşen kullanıcının taleplerini ancak yeni bir küçük konut anlayışının sağlanabileceğini görmekteyiz.

Bir başka deyişle aile kavramı değişen ülkemizde, çekirdek ailelerin ergenlik çağını geçip, eğitimi tamamlayıp, iş hayatına atılan bireyleri tek başlarına yaşayabilecekleri yeni konutların arayışı içindedirler. Dolayısıyla mevcut büyük hane halklı ailelerin yanı sıra, giderek artan bir tek kişilik hane halkı kullanıcı grubu oluşmuştur. Bu da bizim tezimizin söz konusu kullanıcı profilini oluşturmaktadır.

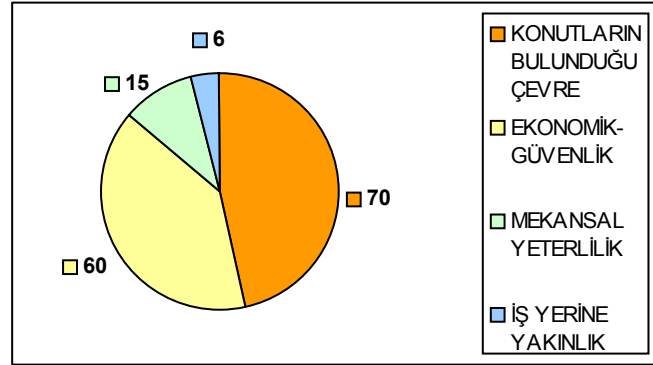
“Kullanıcılar kendi sosyal konumlarının elverdiği ölçüde farklı yaşam biçimleriyle sosyal çevrede rol almışlardır. Bunun sonucu olarak yaşam tarzlarında meydana gelen en küçük değişim fiziksel mekandaki en küçük birimden en büyüğüne kadar etkisini göstermektedir” (Acar, 2004: 20).

Bu bağlamda kullanıcıya özenle eğilinmesi gerekmektedir. Daha önce de belirttiğimiz gibi tek kişilik hane halkına hitap edebilecek küçük konut tipleri için kullanıcıların bazı genel belirleyicileri; literatürden (Lawrence, 1987) yapılan araştırma ve alan çalışması sırasında elde ettiğimiz verilerin yorumlanmasıyla belirlenmiştir. Bu doğrultuda ön plana çıkan belirleyiciler aşağıdaki gibidir;

- Bulunduğu çevre, ulaşım kolaylığı,
- Mümkünse iş yerlerine yakınlık,
- Ekonomik ve güvenli olması,
- Mekansal yeterlilik

Ayrıca bu belirleyiciler yapılan anket çalışmasıyla da niceliksel olarak (Tablo 3.1) değerlendirilmiştir. Potansiyel küçük konut kullanıcı profiline yöneltilen soru (bkz. Ek-A) doğrultusunda, küçük konutlarda birincil olarak, %70 oranında konutun bulunduğu çevre önemli olup, %60’la ekonomi ve güvenlik, %15 ile mekansal yeterlilik ve %6’lık bir oranla ise iş yerine yakınlık; kullanıcının küçük konutu seçmedeki sıralaması olmuştur.

Tablo 3.1: Anket Sonuçlarına Göre Küçük Konutların Seçilme Kriterleri Grafiği

Genel olarak bahsettiğimiz kullanıcı belirleyicilerine dayanarak söyleyebiliriz ki kimi mevcut küçük konut olarak nitelendirilen konut tipleri tamamıyla bu kriterleri karşılayamamaktadır. Özellikle küçük konutlar için bir konutu seçerken ilk tercih sebepleri arasında bulunan mekansal yeterlilik, kullanıcının 3. önem sırasında olsa da halen çözüm bekleyen bir problemdir. Bu bağlamda küçük konutun mekansal yeterliliğini sağlamaya ve kullanıcıyı evinde hissettirmeye yönelik nitel ve nicel kavramlar önem kazanmaktadır.

3.2 Niceliksel - Niteliksel Kavramlar ve Küçük Konuttaki Anlamı

Daha önce de belirtildiği gibi küçük konutlar gerek oluşturduğu fiziksel alan gerekse de içindeki yaşamsal alan sebebiyle bir konuttan daha farklı ele alınıp değerlendirilmesi gerekmektedir. Bir küçük konutta ve onu oluşturan mekanda fiziksel, niceliksel ve yaşamsal alan (niceliksel + niteliksel) bağlamında bazı kavramlar önem kazanmaktadır.

3.2.1 Niceliksel Kavramlar: İşlevsellik – Esneklik

Konut; tasarım, yapım ve en önemlisi kullanım aşamalarının bir bütünüdür. İlk olarak ele alınan tasarım aşamasındaki konut hiçbir şekilde, mekanı kullanacak olan insanların yaşantıları, eylemlerinden bağımsız düşünülemez, tüm kriterler konut içindeki işlevleri belirler. Bir başka deyişle konut mekanların düzenlenmesinden öte kullanıcı için en uygun yaşam alanını tasarımıdır. Bundan dolayıdır ki aslında tasarım sırasında bu ilişkilerin göz önünde tutulması gerekmektedir.

Alışılmış konut tiplerinde farklı işlevler için farklı mekanlar (oturma, yemek, çalışma odası vb.) ayrılmıştır. Bu mekanlar mimarisi izin verdiği müddetçe gerek birleştirilip gerekse de bölünerek kullanıma esneklik sağlamakta, istekler doğrultusunda

dönüşmeye, organize edilmeye imkan vermektedir. Bu çerçevede ele aldığımız küçük konutlarda genellikle tek bir mekan söz konusu olduğu için bu mekanın tasarımında diğer kriterlerin yanında özellikle işlevsellik ve esneklik kavramları önem kazanmaktadır. Bu düşünceden hareketle işlevsellik ve esneklik kavramlarına kısaca değineceğiz.

Bir konutun en temel gerekliliklerinden biri işlevselliğidir. Kullanıcının eylemler zinciri içinde optimum kullanımı sağlaması hedeflenmektedir. Burada mimara düşen rol katı ve ciddi bir şekilde konut mekan kurgusu içinde tüm işlevsel yapıyı ortaya koymaktır (Von Meiss, 1989).

“İşlevsellik: işlev öncelikle yapı öğelerinin, tek veya tüm amaca uygunluğu anlamına gelmektedir. Bu plan özellikleri, olduğu kadar biçim özellikleri içinde geçerlidir (Kuban, 1998: 21). Konutta işlev, bir bakıma kolay anlaşılabilen ve tanımlanabilen ise de; mekan ancak, özellikle işlevle ilişkilendirildiğinde daha anlaşılabilir ve tanımlanabilir bir boyut olmaktadır. Bu boyut, hem işlev hem de mekan boyutunu etkileyerek tasarıma yön verir” (Uraz, İnceoğlu, Parker, 1995: 26).

Kullanım sürecinde konut mekanlarının, içinde gerçekleşen eylemlere ne denli doğru cevap verip, olanak sağladığını belirlemek için tasarım sürecinde öncelikle o mekanlarda hangi işlevlerin gerçekleşeceğini iyi tanımlamak gerekmektedir.

Bu tez çerçevesinde yapılan anket çalışmasında da % 95’lik bir oranla görülmüştür ki belki de sadece tek bir mekandan oluşması gereken küçük konut için bu mekanın, kullanıcısı olan bireyin tüm eylem ve hareketlerine cevap verebilmesi birincil kriterdir bir başka deyişle kullanıcı maksimum işlevselliğe sahip mekanda özellikle esnek kullanım üzerinde durmaktadır. Bu çalışmadaki diğer nicel etken olan esneklikten kasıt ise mekanların gerekli farklı koşullara uyumu ve dönüşümüdür. Bu bağlamda Yürekli, söz konusu kavramı şöyle tanımlar;

“Esneklik: bir çözümün değişen ihtiyaçları, kendisinde hiçbir değişiklik yapılmadan karşılayabilmesi niteliğine verilen isimdir. Esneklik uyabilirlik kavramında içine almaktadır” (Yürekli, 1983: 11).

Özellikle konut mekanları bazen kullanıcıları için yer olmakta, yere dönüşebilmekte problem yaşarlar bunun temel nedenlerinden biri, kullanıcıya rahat bir yaşam alanı verememesi ve kullanıcı için gerekli esnekliğe sahip olmaması gelir.

“Konut mekanlarındaki esnekliğin sağladığı 2 tür ilişkiden bahsetmek gerekebilir. Esneklik ile konuttan duyulan memnuniyet arasındaki ilişki; mekan ne kadar esnek olursa kişi kendini o derece mekana yansıtabilecek ve kimliğini temsil edecek mekandan o derece memnun kalacaktır. İkinci olarak ise esneklik ile aynı konutta kalma süresi arasındaki ilişki”(Alga, 2005: 1).

Özetleyecek olursak birey mekana hakim olabildiği bütünüyle kullanabildiği, değişen zamanlarda kendisine göre düzenleyip, değiştirebildiği ölçüde kendini memnun hissedebilir. Gerek esneklik gerek işlevsellik bir kez daha bize konutun kullanıcı ile etkileşimine nasıl yön verdiğini göstermektedir.

“Ancak bu kavramların, zamanla değişime uğradığı ve dolayısıyla yaşanan mekanlar üzerinde fiziksel yansımaları olan, sosyo-kültürel etmenler olarak değerlendirilir (Kuloğlu, Asasoğlu,1995). Ayrıca söz konusu sosyo-kültürel şartların değişmesi ile işlevsel eskimenin de ortaya çıktığı vurgulamaya çalışmışlardır” (Çerçi, 1997: 53).

Günümüz konut mekanı, günümüz insanıyla senkronize bir şekilde değişmemektedir. Bu sebeptendir ki zaman içinde mevcut konutlar kullanıcının gereksinimlerini karşılamakta yetersiz kalabilmektedir. Bu doğrultuda yeni çözüm arayışları söz konusu olmuştur. Bu arayışlar çerçevesinde küçük konut tipinde de bahsettiğimiz etkenler (işlevsellik ve esneklik) daha detaylı ele alınarak tasarım gerçekleştirilmelidir. Yapılan tasarımlarda her ne kadar işlevsel ve mekanın en uygun şekilde tanımlanması önemli bir yer tutsa da, belli bir mekan-zaman, yer potansiyeli göz ardı edilerek yapılan düzenlemelerle kimlikli, kendileştirilebilen kısaca niteliksel özelliklere sahip bütüncül ve anlamlı sonuçlar elde edilemeyeceği yadsınamayacak bir gerçektir.

3.2.2 Niteliksel Kavramlar: Kimlik, Kendileştirme (kişileştirme), Aidiyet, Mahremiyet

Birey, hem toplumsal/kültürel hem de kişisel özellikleri sayesinde bir davranışlar bütünü içinde yer alır. Eyleme dönüşen davranışlarla mekan ile iletişim- etkileşim başlar. Bu karşılıklı ilişkinin sonucunda bir takım yeni davranışsal sonuçlar, kavramlar ortaya çıkar (Bilgin, 1991). Bilgin’in görüşleri ve yapılan alan-anket çalışmasında da görülmektedir ki, konutlarda yaşayan bireylerden ziyade küçük konutlarda yaşayan birey kendini daha fazla tüm konuta ait hissedebilmekte, konutu şahsi düşünce, istek ve hayalleri doğrultusunda kendileştirebilmektedir. Bu çalışmalar doğrultusunda ele alınan bir diğer kavram ise yalnız bireylerin küçük konuttaki yaşamında mahremiyet olgusunun diğer konutlardaki kişiler arası mahremiyetten farklılaşıp daha çok dış çevreyle olan mahremiyetinde

yoğunlaşmasıdır. Mekan ve mekan kimliğinin yanı sıra özellikle de insan kimliğinin şekillenmesinde önemli olan bu niteliksel kavramlar, kimlik, kendileştirme, aidiyet ve mahremiyet olarak sıralanabilir (Bilgin, 1991). Kısaca bu kavramlara değinecek olursak;

Bilgin’e göre, söz konusu insanın sahip olduğu kimlik, konutun kimliğiyle doğrudan bir ilişki içindedir. İnsan, yaşamını geçirdiği mekanlar, bu mekanların barındırdığı fiziksel veriler doğrultusunda özülle, duygu ve düşünceleriyle kendi ve konutunun kimliği arasında sıkı sıkıya bir bağ oluşturur (Bilgin, 1991).

Örer’in (2002), Dovey’den (1989) aktardığı üzere; “kimlik, fiziksel ve sembolik sınırlandırmalara bağlı olarak gelişen bir çeşit dışavurumdur. Bu dışavurum, hem kullanıcının kimliğinin konut kimliğine olan etkisi, hem de konutun, kullanıcı kimliğine geri yansması şeklinde bir sürecin de oluşmasına neden olur. Sonuçta, kullanıcı ve konut kimliği, karşılıklı gelişen bir sistemler bütününe dönüşür” (Örer, 2002: 97).

“Relph’e göre, insanda var olan bu sahiplenme ve mekanla kimlik kazanma olgusu önemli bir özelliktir” (Relph, 1976 s.38).

Tezin giriş bölümünde, bireylerin bazen bilinçli, bazen de bilinçsiz olarak yaşadıkları mekanlarda konutlarda birbirleriyle etkileşim içinde olduklarını vurgulamıştık. Bu etkileşim süreci, bireyin konutunda kimliğini bulmasına ve kimliğini bulan kullanıcının da yaşadığı konutu kendileştirmesine, kişileştirmesine olanak sağlar.

Örer’in (2002), Bilgin’den (1991) aktardığına göre; “Kendileme, yersel kimliğin oluşturulmasıyla gerçekleşir. “Burası” başka yere karşıt olarak vardır ve ondan farklılaştırılmaktadır. Bölümlenme, kapatma, çevreleme gibi davranışlar, bir yeri kendilemenin temel aracıdır. Bu olgu, bir özne-nesne ilişkisinde mekanı kendileyen özne (birey veya grup) ve günlük yaşamda onun etrafında bulunan eşyalar arasında yer alan psiko-sosyolojik süreçlerin bir bütünüdür” (Örer, 2002: 83).

Bu yaklaşıma, yapılan alan çalışmasından kısa bir örnek verecek olursak; alan çalışması örnek: 7’deki (Tablo 4.9) yalnız kullanıcı, salonda pencere kenarını; yazın tüm pencerelerini açıp, çeşitli donatılarla evinin içinde bir balkon oluşturarak, kışın da kapatıp bir kış bahçesine dönüştürerek kendileştirmektedir. Böylelikle birey giderek kendileştirdiği konuta, mekana artık kendini biraz daha bağlı hisseder. Küçük konutlarda tüm ortama hakim olabilme düşüncesi bireyin bir yere ait olma duygusunu güçlendiren bir etkidir. Bir yere ait olma aynı zamanda insanlara sahiplenme duygusu verir. Birey, kendisini ve kimliğini orada bulur. Ait olma duygusu; sahiplenme olgusuna, kullanıcıların kendilerini o yerle bağdaştırmalarına, o yeri kendileştirmelerine bağlıdır. Aidiyet o yerin fiziksel görünüşü, nesneler ve

mekan arasındaki etkileşim doğrultusunda kullanıcının davranışları, deneyimleri, beklentilerinin bir sonucudur (Altman vd, 1980).

Birey yaşadığı toplumda psikolojik gereksinimleri doğrultusunda bir yere ait olma isteği duyar; yaşadığı konut izin verdiği ölçüde bu hissini tatmin edebileceği en önemli mekan, konutu olmaktadır.

Ait olma duygusunun, mekana yer özelliği kazandırdığı yukarda belirtilmişti. “Kahvecioğlu’nun, Bilginden aktardığı üzere aidiyet duygusunun temelinde tanıma ve özümseme vardır. Bilgin, tüm grupların yaşamın çeşitli yönleriyle ilgili yaptıkları sınıflandırma ve değerlendirme sistemleriyle dış dünyayı anladıklarını, davranışlarını yönlendirdiklerini belirterek bu sistemleri tanıdıkları ve özümstedikleri ölçüde kendilerini "kendi yerleri" olan bir çevrede hissettiklerini ifade etmektedir” (Kahvecioğlu,1998: 51-52).

Konutta kimliğini kazanan birey, konutu kendine ait ve dair kılmaya başladıkça bir diğer kişisel yaklaşım olarak mahremiyet karşımıza çıkmaktadır. Özellikle küçük konutlarda hem misafirler hem kullanıcı bazen kendilerini bir köşeye çekip uzaklaşmayı isterler, bu mahremiyet onlara oraya ait olduklarının hissini verir (Seamon vd.,1985: 19).

“Mahremiyet, kişi ile arasında görülen sınırlı bir kontrol işlemi olarak tanımlanabilir. Bazen insan ve gruplar kendilerinin dışında gelen verilen anlayışla karşılarken bazen de dış dünya ile bağlarını kısmen veya tamamen koparırlar. Diğer bir deyişle mahremiyet kavramının tanımı, girdi ve çıktı kontrolünü belirleyen bileşenlere göre farklılaşabilir” Enginöz (1998), Rapoport’un (1969) düşüncesini şöyle aktarmaktadır; “Rapoport, (1969) mahremiyeti, bireyin kendisinin diğerleriyle iletişimde elde ettiği bilgilerin bir değerlendirmesi, sonuçlandırması olarak tanımlamaktadır” (Enginöz, 1998: 15).

Enginöz’ün (1998), Altman’dan (1975) aktardığı üzere; “kültürel farklılıklara bağlı olarak mahremiyet anlayışlarında değişimler gözlenmektedir. Mahremiyet kavramı, mimari kalıplarda ya da mekanlarda farklı şekillerde ki yansımalarıyla ortaya çıkmaktadır. Altman’ın (1975) mahremiyetle ilgili çalışmasında, mahremiyet bir merkezi düzenleme süreci olarak kabul edilmekte ve birey kendini diğer bireylere karşı ayarlanmaktadır” (Enginöz, 1998: 16).

Ünlü’ye göre ise; bireyin diğerlerinin gözlemlerinden uzakta ve aynı koşullarda ama “yalnız” konumunda bulunması mahremiyetin bir diğer boyutudur. Mahremiyet “kişisel özgürlük” sağlar ve bireyin benliği ve kimliği ile sıkı sıkıya ilişkilidir (Ünlü, 1998). Özetleyecek olursak bireyin toplumdan başlayan kendisinde şekillenen mahremiyet sadece kişiler arasındaki bir ilişki değil aynı zamanda bireyin yalnız başına kendisi için çizdiği sınırdır.

Tüm bu kavramlar doğrultusunda Norberg-Schulz, mimarlığın görevini; kişinin kimlik, aidiyet kendileştirme ve mahremiyet kavramları çerçevesinde kişinin yaşadığı mekanı, anlamlandırabilecek mekanlar yaratmak olarak tanımlamaktadır (Norberg- Schulz, 1980).

Ancak bu şekilde kişi sürekli bir arayıştan kurtulur ve seçmiş olduğu kendi yaşam alanını kullanabilir. Özellikle metropollerde insanların artık bu hızla yaşamaya çalıştıklarını görüyoruz, bir başka deyişle modern çağın insanın bir yere kök salmaya zamanı olmamaktadır. Bu sebeple bir yeri deneyim ve takdir etmesi tamamen yüzeyseldir. Her ne kadar göz o yerdeki estetiği algılıyor olsa da tüm duyuları ile hissetmesi ve benimsemesi için daha fazla zaman gerektirmektedir (Tuan, 1977). Hem fiziksel hem psikolojik olarak sağlıklı birey ve ailelerin, yaşama ortamları olan konutlarda görmekteyiz ki kişi konut sayesinde de kimliğini bulmakta, kendini konuta dolayısıyla sosyal çevreye ait hissetmekte ancak sosyal çevre ile sınırlarını mahremiyet gereksinimleri doğrultusunda şekillendirmektedir.

3.3 Güncel Mevcut Küçük Konut Tipleri ve Özellikleri

Bu bölümde küçük konutların tanımlamaları, kullanıcıları ve tasarımına yön vermesi gereken belirleyicilere değindikten sonra günümüz küçük konutlarına göz atacak olursak; gerek boyutsal gerek niteliksel özellikleri sebebiyle mevcut küçük konutların daha öncede tanımladığımız belirleyiciler ekseninde küçük konut olgusuna tam olarak karşılık gelemediğini söyleyebiliriz. Bu çalışmada bireyin özellikle küçük konut ve konut içindeki yaşam alanının önemi vurgulanırken aynı zamanda güncel konut tiplerinin bireylerin söz konusu ihtiyaçlarını (mekansal, sosyal, psikolojik) karşılamaya ve yaşam alanının oluşmasına ne ölçüde olanak sağladığına değinilmektedir.

“Soygeniş’e göre, ekonomik gelişme, endüstrileşmiş ülkelerde konut alanlarının ve yoğunluğun artmasına neden olup, konut sayı ve kalitelerini de etkilemektedir. Ayrıca bu bağlamda verilen ekonomik kararlar, konutların değerleri dışında, yer seçimi, konut plan ve tiplerini de içine almaktadır” (Soygeniş, 1995: 11).

“Gündüz’ün (1996), J. C. Kirschenmann ve C. Muschalek’den aktardığına göre, bir konutun fiziksel formunun organizasyonu ile ailenin sosyal formunun organizasyonu birbiriyle yakın alakalıdır. Konutların yapısal ve fiziksel organizasyonu, ailenin fiziksel yapısını tayin eder. İncelemeler göstermiştir ki; farklı fırsatlara sahip hane halklarının varlığı konut pazarında farklı nitelikte konut üretimine yol açmaktadır. Konutun pazara farklı şekillerde sunumu, hane halklarının taleplerindeki farklılıklardan ileri gelmektedir” (Gündüz, 1996: 24).

“Ancak ülkemizde konut meselesi ile ilgili olarak üzerinde durulması gereken önemli bir gerçek pek çok ailenin aile fertleri sayısı yani hane halkı büyüklükleri dikkate alındığında yetersiz konutlarda oturdukları görülmektedir” (TOBB, 1988:10).

Bu çerçevede küçük konut olarak bilinen kimi küçük m²'li kimi stüdyo tipi konutlar ele alınmıştır. Çalışma da kısaca mevcut küçük konut olarak nitelendirilen;

- Toplu konutlar (Ataköy, Ataşehir örnekleri),
- Apartman daireleri,
- Rezidanslar (Polat, Alkent, Maya, Metrocity Millenium)

Plan – mekan kurguları ve kullanıcı profilleri bağlamında değinilecektir.

3.3.1 Toplu Konutlar

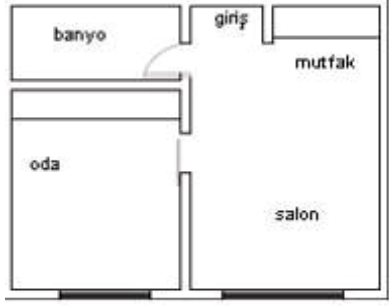
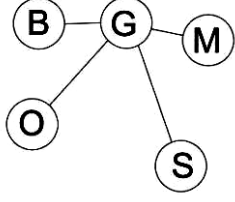
Toplu konut örnekleri açısından Bakırköy ilçesindeki Ataköy toplu konut yerleşmesine ve koz yatağındaki Ataşehir toplu konut yerleşmesine bakılacaktır.

Ataköy toplu konutlarının 1960 da başlayan yapım süreci boyunca 12000 konut ve 60000 nüfusu ön görmektedir. Ataköy de yapılan 9. ve 10.uncu kısımlardaki 35m²'lik küçük konut uygulamaları bulunmaktadır. Ataşehir toplu konutları ise 1993 yılında yapımına başlanmış 20000 konut üretimini hedef olarak belirlemiştir. Bu yerleşmede ise 55. ve 59. adalarda 60m²'lik küçük konut örnekleri mevcuttur.

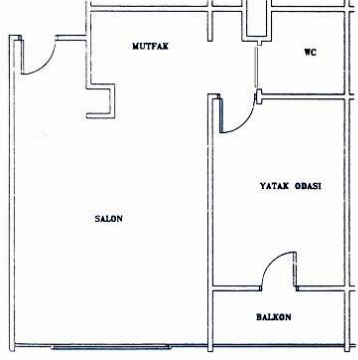
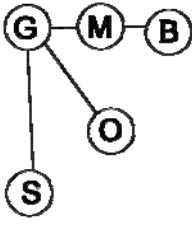
Bu konutlardaki genel kullanıcı profili;

- Alt ve orta gelirli,
- Genellikle yüksek eğitim yapmamış,
- İşçi, memur, serbest meslek sahibi,
- Genç ve yaşlı yalnız yaşayanlar, orta yaşlı 2 kişilik ve 3 kişilik ailelerdir (Özsoy, A., Esin, N., 1989).

Tablo 3.2: Ataköy Toplu Konutlardaki Küçük m²'li Daire Örneği

Ataköy Toplu Konutlarda 35m ² 'li Daire Örneği (Bakırköy)	
Plan	Mekan Kurgusu
	 G: Giriş M: Mutfak S: Salon M/S: Mutfak-Salon B: Banyo Wc: Tuvalet O: Oda
Mekanların Dağılımı: Salon / Mutfak: 18m ² / Banyo: 4.2m ² / Yatak odası: 11.2m ²	

Tablo 3.3: Ataşehir Toplu Konutlardaki Küçük m²'li Daire Örneği

Ataşehir Toplu Konutlarda 60 m ² 'li Daire Örneği (Kozyatağı)	
Plan	Mekan Kurgusu
	 G: Giriş M: Mutfak S: Salon M/S: Mutfak-Salon B: Banyo Wc: Tuvalet O: Oda
Mekanların Dağılımı: Salon: 23m ² / Mutfak:4.6m ² / Banyo:3.6 m ² / Yatak odası:10.8m ²	

3.3.2 Apartman Daireleri

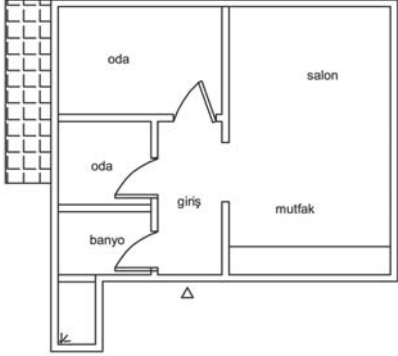
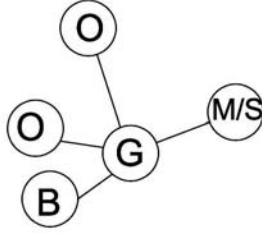
Çoğunlukla 20 seneyi aşkın apartmanlarda genellikle bu apartmanların giriş veya girişin alt katlarında bulunan merdiven boşluğundan kaynaklanan yer kaybından dolayı ortaya çıkan alanlar ekonomik sebeplerle değerlendirilerek küçük m²'li daireler olarak kullanıcıya sunulmuştur. Bu dairelere örnek olarak İstanbul'un çeşitli semtlerinde bulunan 45-70m² arası dairelere örnek verilecektir.

Bu konutlardaki genel kullanıcı profili;

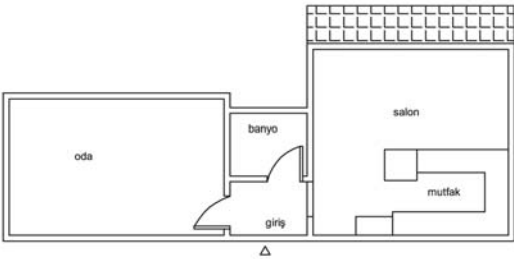
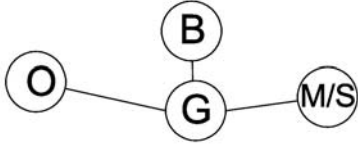
- Orta gelirli,

- Yüksek eğitimli, lise mezunu,
- Eğitimci, memur, serbest meslek sahibi,
- 25-35 yaş ve üstü çocuksuz yetişkinler, ailelerdir.

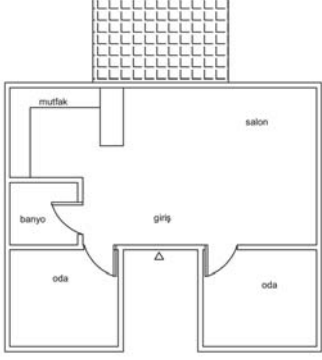
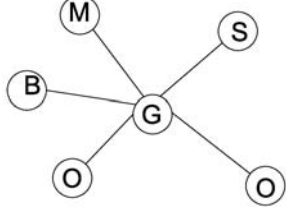
Tablo 3.4: Apartman Dairelerine Küçük m²'li Konut Örneği:1

Arnavutköy'de 50m ² 'li Daire Örneği	
Plan	Mekan Kurgusu
	 G: Giriş M: Mutfak S: Salon M/S: Mutfak-Salon B: Banyo Wc: Tuvalet O: Oda
Mekanların Dağılımı: Giriş: 4m²/ Salon/ Mutfak: 19.5m²/ Banyo: 3.2m²/ Oda: 3.7m²/ Yatak odası: 8m²	

Tablo 3.5: Apartman Dairelerine Küçük m²'li Konut Örneği: 2

Mecidiyeköy'de 60m ² 'lik daire Örneği	
Plan	Mekan Kurgusu
	 G: Giriş M: Mutfak S: Salon M/S: Mutfak-Salon B: Banyo Wc: Tuvalet O: Oda
Mekanların Dağılımı: Giriş: 2.5m²/Salon /Mutfak: 25m²/ Banyo: 3m²/ Yatak odası: 22m²	

Tablo 3.6: Apartman Dairelerine Küçük m²'li Konut Örneği: 3

Yeşilköy'de 70m ² 'li Daire Örneği	
Plan	Mekan Kurgusu
	 G: Giriş M: Mutfak S: Salon M/S: Mutfak-Salon B: Banyo Wc: Tuvalet O: Oda
Mekanların Dağılımı Giriş/Salon /Mutfak: 42m ² / Banyo: 4m ² /Oda: 9m ² /Yatak odası: 10m ²	

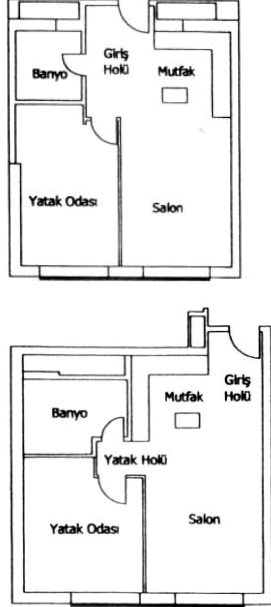
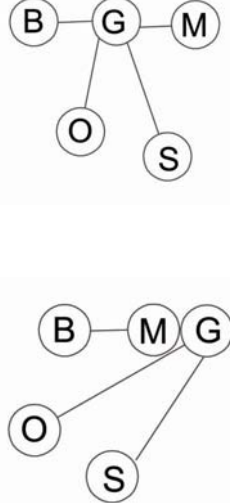
3.3.3 Rezidanslar

Son birkaç yılda ülkemizde de yapımı artan Şişli, Etiler ve Levent semtlerinde bulunan Polat Tower, Alkent, Maya ve Metrocity rezidanslardaki 70-90m² arası stüdyo tipi dairelere örnek verilecektir.

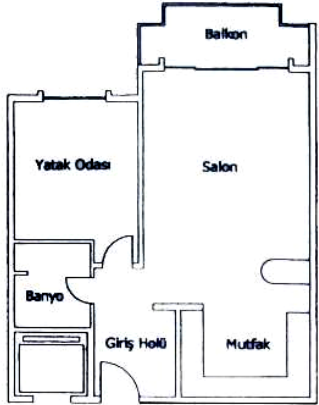
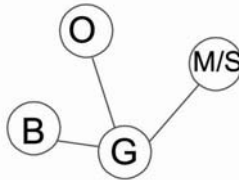
Bu konutların kullanıcı profili ise;

- Gelir düzeyi yüksek,
- Kültür seviyesi yüksek,
- Eğitimli ve Avrupa standartlarında yaşamı bilen ve alışmış,
- Ticaretle uğraşan, serbest meslek sahibi veya sanatçı insanlardır. (Uğurlutaş, 2005)

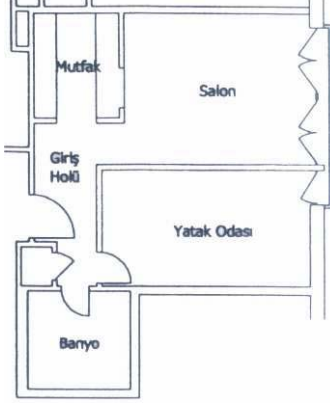
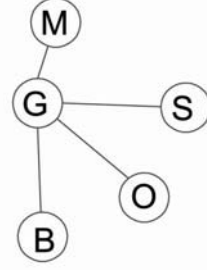
Tablo 3.7: Rezidanslarda Stüdyo Daire Örneği:1

Polat Tower'da 71-81 m ² 'lik Daire Örneği	
Plan	Mekan kurgusu
	
	G: Giriş M: Mutfak S: Salon M/S: Mutfak-Salon B: Banyo Wc: Tuvalet O: Oda
Mekanların dağılımı: Giriş:12.2m²/ Salon /Mutfak: 32m²/ Banyo: 7.1m²/ Yatak odası: 18.2m² Giriş: 8.3m²/ Salon /Mutfak: 37m²/ Banyo: 11.1m²/ Yatak odası: 24m²	

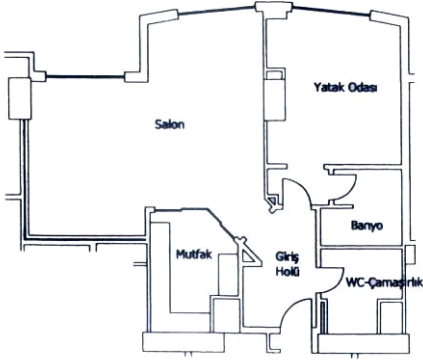
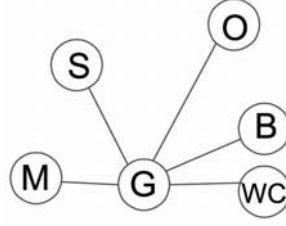
Tablo 3.8: Rezidanslarda Stüdyo Daire Örneği: 2

Alkent 76 m ² 'lik Daire Örneği(Büyükçekmece)	
Plan	Mekan kurgusu
	
	G: Giriş M: Mutfak S: Salon M/S: Mutfak-Salon B: Banyo Wc: Tuvalet O: Oda
Mekanların dağılımı: Giriş: 10m²/ Salon:/Mutfak: 39m²/ Banyo: 5m²/ Yatak odası: 14m²	

Tablo 3.9: Rezidanslarda Stüdyo Daire Örneği: 3

Maya Rezidans de 88m ² 'lik Daire Örneği (Etiler)	
Plan	Mekan kurgusu
	
	G: Giriş M: Mutfak S: Salon M/S: Mutfak-Salon B: Banyo We: Tuvalet O: Oda
Mekanların dağılımı: Giriş: 9m² /Salon: 25m² /Mutfak: 10m² / Banyo: 12m² /Yatak odası: 23m²	

Tablo 3.10: Rezidanslarda Stüdyo Daire Örneği: 4

Metrocity Millenium 90m ² 'lik Daire Örneği (Levent)	
Plan	Mekan kurgusu
	
	G: Giriş M: Mutfak S: Salon M/S: Mutfak-Salon B: Banyo We: Tuvalet O: Oda
Mekanların dağılımı: Giriş: 7.6m² /Salon: 40m² /Mutfak: 9m² / Banyo: 5.2m² /Yatak odası: 21.8m²	

Sonuç olarak diyebiliriz ki sözüne ettiğimiz bu mevcut konut tipleri, tek kişilik hane halkı bölümünde değindiğimiz kullanıcı belirleyicilerini tamamen karşılayamamaktadır. Bu konuyu biraz daha açacak olursak eğer toplu konutlardaki 35-60 m²'lik konut tipleri boyutsal mekansal kurguları açısından kullanıcıları tatmin

etse de kullanım gereksinimlerini yeterli şekilde karşılayamamaktadır. Sahip oldukları mekan kurguları, işlevsel yeterlilikleri ve özellikle esnekliğe sahip olmamaları sebebiyle kullanımda çeşitli sorunlar yaratabilmektedir. Apartman dairelerinin çoğu özellikle küçük bir konut olarak tasarlanmamış olmaları, kar amacı güdülerek artık mekan veya konutun bölünmesiyle oluşmaları sonucu mekansal ve işlevsel yeterliliğe sahip olamamaktadır. Bundan dolayı bu konutlarda kullanıcıyı tatmin edememektedir. En son küçük konut tipi olarak ele aldığımız rezidans ve towerler ise öncelikle yapılaş amaçları çerçevesinde diğer konutlardan ayrılırken sunduğu stüdyo tipi dairelerin avantajları Tablo.3.11’deki gibidir.

Tablo 3.11: Rezidans ve Towerlerin Avantajları

• Akıllı bina olmaları,	• Sosyal tesisler,
• Güvenlik,	• Otel tadında ev olmaları,
• Merkezi, ulaşım kolaylığı,	• Temizlik, bakım, tüm donanımlar içinde karşılanıyor,
• Özel deprem ve yangın koruma sistemleri,	• İlk masraf hariç masrafsız (sadece oturma ve yatak odası maliyeti)
• Networks	• Sosyal bir statü sağlaması

Şeklinde çeşitli avantajları bulunmaktadır. Ancak bu avantajlara rağmen, niteliksel değerleri açısından henüz kısa bir süredir kullanılmaları ve bireyin üzerindeki kimlik, bir yere ait olma gibi olgular doğrultusunda etkileri bilinmemektedir. Oysa Rapoport’un üzerinde önemle durduğu, konutun ve bulunduğu yerin seçimi, insanlar için önem taşıdığı halde bazı etkenler kişinin konutunu seçememesine neden olmaktadır. Bu da insanların, kendilerini iyi ifade edememelerini, psikolojik sosyal ve kültürel davranışlarıyla çelişen yerlerde yaşamalarına, böylelikle çevresel problemlere yol açmaktadır (Rapoport 1980). Ayrıca bu konutlar ekonomik yönden ve maliyetleri açısından sınırlı bir kullanıcıya hitap etmektedir. Bütün bu mevcut konut tiplerinde görmekteyiz ki; ilk tasarım hedefleri bazıları küçük m²’li konutlar olsa da gerek niceliksel gerekse de niteliksel açıdan küçük konut olgusunu karşılayamamaktadır. Hem küçük konut olarak tasarlanmış hem de herkese hitap edebilecek ekonomik, esnek kullanıma, niteliksel değerlere sahip bir konut tipi ya da tiplerine rastlanmamıştır. Bu da konut tiplerinin yanı sıra özellikle de küçük konutlar üzerine eğilinmesinin, tasarım ve araştırmaların bu yönde geliştirilmesinin önemini ortaya koymaktadır.

3.4 Konut – Küçük Konut Üzerine Araştırmalar

Günümüzde hala mimarının en zor problemlerinden birinin bir ev tasarlamak olduğu düşünülür. “küçük konut -konut-ev” ilişkisi üzerine yapılan çalışmalarda, genellikle konutların, ekonomik değerler, estetik kaygılar ve kullanım değerlerini içeren bir kavram; evlerin ise, daha çok sembolik ve duyuşal değerleri barındıran bir olgu olarak algılandığı saptanmıştır (Lawrence, 1993). Bu sebeptendir ki bu problem üzerine hem teorik hem uygulama alanında; gün geçtikçe değişen koşul ve kullanıcıya hitap edebilecek uygun konut tasarımı için birçok çalışma yapılmıştır. Her ne kadar konutlar üzere çeşitli araştırmalar yapılmış olsa da bugünkü kadar eksikliği duyulmamış olması nedeniyle küçük konut üzerine daha az yoğunlaşmıştır. Bu konuda Alga, konut araştırmalarının önemini şu şekilde tanımlamaktadır:

“Küresel mobilitenin ortaya çıkardığı gereksinimleri sağlıklı ve nitelikli bir biçimde karşılamak, aynı toplum içindeki farklı alt kültürlerin taleplerini daha iyi anlamak, farklı yaş grupları barındıran bu mekan türünde herkesi memnun etmek, normal insanın yanında özürliye de engelsiz bir çevre yaratmak, kentleşmenin farklı aşamalarındaki insanları tatmin etmek ve böylece toplumsal iç huzuru sağlamak, sağlıklı yapılarla kullanıcının sağlıklı kalmasına destek olmak, fiziksel, sosyal ve teknolojik eskimeyi geciktirme yoluyla ekonomi sağlamak, konutun içinde ve dışında çeşitlenmeyi artırarak çevreye kimlik kazandırmak, uyum yoluyla geçmişi geleceğe bağlamak ya da şaşırtma yoluyla gözlemciye yeni şeyler öğretmek”(Alga, 2005: 9).

Giderek değişen insan yaşantısına yönelik konut problemi gerek kullanıcısı ile olan ilişkisi boyutunda gerekse de mekansal veriler doğrultusunda hem fenomenolojik hem de niceliksel olarak yapılmış araştırmalara; tez de ortaya konulan başlıklar bağlamında;

- Küçük konut,
- Küçük konut, Konut - Kullanıcı ilişkisi (kimlik, kendileştirme, aidiyet, mahremiyet)
- Bireyin ev – yaşamsal alan ilişkisi çerçevesinde kısaca değinilecektir.

3.4.1 Fenomenolojik Araştırmalar

Değişen yaşam koşullarında giderek artan teknolojik eğilimlere karşın hemen hemen her disiplinde “insan” faktörü dikkate alınmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede özellikle insanla doğrudan etkileşim içinde olan mimari de mekanlardaki fiziksel gereksinmelerin yanı sıra kullanıcının psikolojik ihtiyaçları da göz önüne alınmalıdır. Psikolojik gözlemlerle birlikte daha öncede değindiğimiz gibi mimarlık ve insan ilişkisini daha iyi anlamaya yönelik olarak fenomenolojik yaklaşımları içeren araştırmalar dikkate alınmıştır.

Bu çalışmalara da kısaca değinecek olursak;

- Chokor (1993), konut formu, aile ve konutun anlamına dair politikalar arası bağları incelemiş bunu bir tabloda sıralamış ve gelecekteki konut tasarımına ışık tutmayı amaçlamıştır (Alga, 2005).
- Clare Cooper Marcus (1995), “House As A Mirror Of Self” çalışmasında kişilerin evleri için tüm düşünce, duygularının, davranışlarının arkasında yatan sebepleri ortaya koymaya çalışmıştır.
- Csikszentmihalyi ve Rochberg-Halton (1981), bu araştırma evlerin ve onlarla ilişkili olan nesnelerin birçok sosyal ve psikolojik işlevleri olduğunu göstermiştir. Dolayısıyla evlerin birincil işlevi olan fiziksel korunma ve barınma gereksinimi olmasına rağmen anlamsal ve sembolik yönleri ağır basmaktadır (İnceoğlu, 1998).
- Day (1995), evde olmanın özellikli doğasını belirlemek için, kendilerini evde hissettikleri anı betimlemeleri istenen bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmada evde olma deneyiminin genel çerçevesi çizilmiştir (Aydınlı, 200: 41).
- Depres (1991), evin anlam kategorilerini saptamaya yönelik bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın sonucunda güvenlik ve kontrol olarak “ev”, kişinin düşünce ve değerlerinin yansması olarak “ev”, kişinin düzenleyip değiştirebileceği yer olarak “ev” gibi grupları ortaya çıkarmıştır.
- Edelstein (1986), evin farklı anlamlarını iki temel psikolojik özellik olan güvenlik ve kimlik üzerine deneysel bir çalışma yapmıştır. Evin anlamının bileşenlerini saptamaya çalışmıştır (İnceoğlu, 1998).
- Janz (1992), sözel olmayan kültürel verilerin uygulamasını araştırmak için evlerin yarı sabit donatıları üzerine bir çalışma yapmıştır. Alt-orta, üst-orta

gelir gruplarının evlerinde kimliklerini yansıtırırken ne denli dışarıya açık veya kapalı olduklarını incelemiştir.

- Kenyon (1999), İngiltere’de üniversiteye başlayan öğrencilerin evden ayrılma süreçlerinde konutun anlamı üzerindeki değişikliklerin araştırıldığı bir çalışma yapılmıştır. Çalışmanın amacı, konutun anlamındaki değişim sürecini incelemek ve aile yaşamından ayrılan gençlerde konutun oynadığı rolü incelemektir (Kenyon, 1999).
- Meyer, G., Ehlers (1963), Almanya da yapılan bu araştırmada kullanıcıların konuttaki hoşnutluk dereceleri anket çalışmasıyla ortaya koyulmaya çalışılmıştır.
- Rapoport (1976-1982), farklı kültürlerde ev biçimi, toplumsal yapısı ve ilişkisi üzerine araştırmalar yapmıştır.
- Sadala (1987), yaptığı çalışmada iç ve dış mekanların kullanıcının kültür düzeyinden bireyseliğine kadar bilgi verdiğini ancak iç mekanlarda daha kişisel veriler elde edildiğini gözlemlemiştir. Bu çalışmayla evlerin fiziksel özellikleriyle kullanıcılarının kişiliğini yansıttığını, sembolize ettiğini ortaya koymuştur (İnceoğlu, 1998).
- Shaw (1990), yaptığı çalışmada 20 yıl boyunca evini görmemiş bir insanın evine dönüşünü fenomenolojik bir yaklaşımla incelemiştir (Aydınlı, 2003: 41).
- Sixsmith (1986), fenomenolojik bir yaklaşımla evin anlamını incelemiş, kişilerin evler hakkında kendi oluşturdukları kavramları araştırmıştır. Bunun üzerine 20 farklı çeşit ev türü çıkarılmıştır (İnceoğlu, 1998).

3.4.2 Boyutsal, Niceliksel ve Nesnel Tabanlı Araştırmalar

Mimari tasarım sürecinde sadece estetik ve kullanıcı psikolojisi ile ilgili kaygılar değil yapılan tasarımın ölçülebilen somut bileşenleri de önem kazanır. Mevcut kabul görmüş veriler dışında sürekli yapılan araştırmalarla kullanıcı için en elverişli ölçümler elde edilmeye çalışılmaktadır.

Özellikle farklı konut tipleri üzerine birçok boyutsal ve niceliksel araştırma yapılmıştır. Bu araştırmalar kısaca şöyledir.

- Bayazıt, Düleroglu, Yılmaz, Çıracı (1992), “Toplu Konut Standartları - Mekan Fiziksel Çevre ve Bina Ekonomisi” mekanların kalitesini yükseltecek minimum standartları önermek ile mekan standartlarının alt sınırlarının çok boyutlu olarak ortaya konması çalışmada konut alanları konutta yer alan mekanlar, bu mekanlarda yer alan eylemler gerekli yardımcı araçlar, alan/ kişi ve oda/kişi değerleri açısından bazı standart öneriler getirilmiştir (Tamgaç, 1997).
- Dörtler, Turuthan, Ünlü (1988), “Küçük Konutta Yaşam” Ataköy 9. kısım 35m²’lik konutlarda yapılan çalışma doğrultusunda küçük konut ve kullanıcıları ele alınmıştır. Bu çalışma doğrultusunda elde edilen bazı sonuçlar; uygun bir kullanıcı tarafından tercih edilen küçük konutu ailelerin tercih etmediği ve küçük konutlara uygun mevcut donatı teknolojisinin yetersizliğidir.
- Dülgeroğlu (1993), “Farklı Konutlarda Blok ve Konut Birimlerinin Mevcut ve Tercih Edilen Mekansal Özelliklerinin Karşılaştırılması” başlıklı yaptığı çalışmada konuttan memnuniyet tasarım ve değişkenleri açısından Ataköy, Tozkoparan, Kozyatağı ve Halkalı toplu konutlarındaki bu çalışma da konutların büyüklükleri yapılması istenen değişiklikler tasarım eksiklikleri, kullanım depo yeri konuları sayısal değerlerle ele alınmıştır.
- Edgü, E.,Ünlü,A. (2003), “Konutlarda Mekansal Dizin Verilerini Mekan Tercihleri ile İlişkisi” konut kullanıcılarının mekansal davranışları ve konutun mekansal dizin özellikleri arasındaki ilişki “spatialist” yazılımı kullanılarak incelenmiştir.
- Esin (1988), “Konut Donatısı Tasarım-Üretim Süreci ve Kullanıcının Yeri” yeni konutlarda gündeme gelmemiş bazı konular giderek önem kazanmaktadır. Küçük m²’li konutların üretiminin desteklenmesi vurgulanmış ve konut mekanına uygun konut donatısı üzerinde durulmuştur.
- Esin, Özsoy (1989), “Küçük Konutlarda Mekan Kullanım Özelliklerinin Değerlendirilmesi - Ataköy örneği”. Bu araştırmada Ataköy de ki 35m²’lik tek odalı konutlar üzerine bir değerlendirme yapılmıştır. Bu doğrultuda girişimci, üretici ve tasarımcının küçük konuta yaklaşımı, kullanıcıların konut tercihlerini etkileyen faktörler ve mekan kullanım özellikleri tartışılmıştır.

- Hacıhasanoğlu (1986), “Konut Tercihleri Üzerine Bir Araştırma” konut tercihi aileni yapısı üzerine değişmektedir. Konut seçilirken hangi faktörlerin önem kazandığı araştırılmıştır.
- İlkay Özdemir (1995), “Mekan Örgütlenmesi Kavramı ve Konutta Yaşama Mekanları” adlı araştırmasında konut yaşama mekanları bir alt örneklem grubu olarak seçilmiş, mekan örgütlenmesi kavramına farklı eğitim ve sosyal statüdeki kullanıcı grupları açısından bakılmıştır. Söz konusu yaşama mekanlarının farklı örgütlendiği ve değerlendirildiği, istatistiksel olarak (ki kare testi ile) belirlenmiştir.
- Maclean (1982), yatırım ve tüketim çözümlemelerinin birleştirilmesini, konutla bulunan daire fiyat nicelik ilişkisi üzerine çalışmıştır. (Gündüz, 1996).
- Özsoy, Celesun (1978), “Ülkemizde Konut Sorunun Çözümünde Geçerli Yapım Yolları Büyük Kentlerden Örnekler ve İrdelemeler” konut sorunun çeşitli yönleri arasından yetersiz konut koşullarının kullanıcı üzerine etkileri değinilmiştir (Tamgaç, 1997).
- Rossini (1955), “Aileler Neden Taşınıyor” adlı çalışmada yaşam biçimi değişiklikleri doğrultusunda, aile büyüklüğü ve aile tipini dikkate alarak konutu, ihtiyaçların öngördüğü biçime sokma eğilim ve çabaları ele alınmıştır.
- Sağlamer, Yürekli (1988), “Ataköy Konutlarda Mekan Eylem Uyumu” Konutlara da mekan ve eylem uyumu matematiksel bir model yardımıyla incelemiştir. Çalışmanın sonucunda kullanılmış modele bağlı olarak görülmüştür ki uyum düzeyi yüksek olan konutlarda kullanım çeşitliliği daha fazladır. Ayrıca konutlardaki olumsuz yönlerin yaşayanların bilincinde olduğu tespit edilmiştir
- Struyk (1976), hane halklarının konut hizmetleri ve konut stoku için bağımsız taleplere sahip olacak şekilde incelemiştir.

Bütün bu araştırmalar ağırlıklı olarak konut içindeki kullanıcı tepkileri ve yorumlarını ya da konut ve küçük konutların boyutsal mekansal düzenlemeleri üzerinedir. Her ne kadar bireylerin yaşadığı gerek konut gerekse de küçük konut için birkaç niteliksel çalışma dikkat çekse de bu çalışmada özellikle bir bütün olarak ele alınan küçük konut ve bireysel yaşam bir başka deyişle bireysel yaşam için küçük konuta yönelik, nicel verilerle desteklenmiş niteliksel bir çalışmaya rastlanamamıştır. Özetleyecek olursak hem fenomenolojik hem de boyutsal nesnel araştırmalara

çoğunlukla konut ve ev kavramları üzerine yoğunlaşmıştır. Bu araştırmalarda küçük konutlar üzerine az veri ele geçebilmektedir. Bu veriler çoğunlukla boyutsal araştırmalardan m² bazında elde edilmiş olup niteliksel açıdan yetersizdir. Oysa fenomenolojik çalışmalarla küçük konutlara dair niceliksel verileri destekleyebilecek, geliştirebilecek niteliksel verileri elde edebilmekteyiz. Bu tezde özellikle küçük konutlar ve bireysel kullanıcıları fenomenolojik bir yaklaşımla ele alınırken niceliksel çoğunlukla m² bazında ele alınan ve içindeki yaşamı, sahip olması gereken yaşam alanının potansiyelini daha iyi açılabilmek için fenomenolojik bir alan çalışmasına gidilmiş ancak niceliksel verilerden de yararlanılmaya çalışılmıştır.

4. BİREYSEL YAŞAM ALANI ÜZERİNE ANALİZLER

Her konut farklı bir yer potansiyeline sahiptir ve bu yer potansiyeli kullanıcı tarafından o konutun eve dönüşmesini ve aynı zamanda bireyin o konut içinde kendine bir yaşam alanı oluşturmasını sağlar. Bu tezde özellikle vurgulanan yaşam alanının konut alanından farklılığıdır. Konut ve ev arasındaki ölçülebilir (niceliksel) ve ölçülemeyen (niteliksel) etkenlerin tasarımı, bireyi ve dolayısıyla yaşam alanını da aynı şekilde etkiler.

“Özsoy’a göre insanın gereksinmelerinin sosyal, psikolojik ve fizyolojik yönden rahat karşılanabilmesi ancak uygun mekansal çevrenin yaratılması ile mümkündür. Dünyada yaşam standartlarının yükselmesi, insanların paylaşılan, ortak sosyal mekanlarda yaşama isteği nitelikli dış mekan eğilimlerini ve beklentilerini arttırmıştır. Bu doğrultuda dış ve iç mekan kalitesi, insan gereksinmelerine öznel ve nesnel açıdan yanıt verebildiği ölçüde anlam kazanır” (Özsoy vd, 1995: 102).

Bir başka deyişle birey günümüz toplumunda, değişen ve dönüşen toplum dengeleri yönünde artık imkânı olduğu müddetçe yalnız yaşamı ve kendine en uygun yaşam alanını oluşturma eylemine gitmiştir. Son dönemlerin yeni anlayışları çerçevesinde gelişen bireyselleşme anlayışı bireysel bankacılık, emeklilik gibi bireysel yaşam kavramını da ortaya çıkarmıştır. Bu tür bir yaşama en ideal konut tipinin küçük konut olduğu söylenebilir. Bir başka şekilde Tablo2.2’dekine benzer bir düşünceyle söyleyecek olursak; “Küçük Konut + Tek Kişilik Hane Halkı = Bireysel Yaşam Alanı”dır.

Bu çalışmada vurgulamak istenen mevcut küçük konutların istediğimiz küçük konut tanımıyla tamamen örtüşmediğidir. Bu sebeptendir ki farklı bir küçük konut tanımlamasına gidilebilmek için günümüz küçük konutunun esnekliğine yüklenen yeni anlayışlar bireyin psikolojik yönden tatminsizliğine ve bu sebeple özellikle yalnız yaşayan bireylerde kimlik, aidiyet ve mahremiyet gibi kavramlara bir bakıma yeni anlamlar yüklenmesine ve mekansal yaşam alanı belirleyicilerine değinilmiştir. Bu bağlam çerçevesinde öncelikle bireylerin bireysel yaşam alanı beklentileri, yapılan alan çalışması incelemeleri ile ele alınacaktır.

4.1 Bireyin Yaşam Alanı Beklentileri

Giriş bölümünde de belirttiğimiz gibi konut alanı içinde, farklı bir yeri olan yaşam alanı özellikle kullanım alanı ve kişisel alandan ayrı bir şekilde düşünülmesi gerekmektedir. Bu çerçevede kısaca kullanım ve kişisel alana değinecek olursak;

“Kullanım alanı: Bir konutta eylemlerin geçtiği fiziksel alandır. Kişisel alan: Bir uzaklık belirleme (araya mesafe koyma, koymama) mekanizması olarak tanımlanır. Edward T.Hall (1959, 1966, 1974a, 1974b) tarafından ortaya atılmıştır. Birey ve gruplar, kendileriyle diğerleri arasında, düzgün olmayan sınırlarını zihinlerinde belirledikleri, kendileriyle birlikte hareket eden bir mekan oluştururlar. Buna kişisel alan (mekan) denir” (Örer, 2002: 89).

Kişisel alanın merkezi insan bedeni olarak tanımlanır her ne kadar yaşam alanıyla bazı noktalarda yakınlığa da farklı olduğu düşünülmektedir. Son günlerde medya da daha çok çevresel bir bütünlük içinde yaşamaya değer bir alan olarak nitelendirilen yaşam alanı kavramı bu tez kapsamında daha bireysel daha öznel bir iç alan olarak ele alınmaktadır. Yapılan anket çalışmasında görülmüştür ki çoğunluğun yaşadığı konut alanlarında maksimum % 50 si kadar bir alan kullanılmaktadır; hiçbir şekilde birey tüm konuta hakim olamamaktadır. Oysa kullanıcı ihtiyaçlarını karşılayabilecek şekilde bir küçük konut optimumda tasarlanabilir; böylece birey tüm alana hakim olabilir ve kullanabilir. Tüm konut m² kaybı olmadan kullanılabilmekte ve dolayısıyla söz konusu konutun her m²'si tamamıyla bireyin yaşam alanına dahil olabilmektedir. Bireyin kullanımına yönelik mekanlarda, kişilere ait yerlerde, özneliği kullanım yoğunluğu ve sahip olması gerek potansiyel açısından ayrılan yaşam alanı göstermektedir ki bireyin daha yoğun olarak zamanın geçirdiği bu alanlarda bazı genel belirleyiciler söz konusudur. Öncelikle kullanıcının ihtiyaçlarına karşılık verebilmeli ve mekan kullanımda bahsedilen potansiyeli yakalayabilmesi ve onunla bütünleşebilmesi için gerekli olan mekansal özelliklere sahip olabilmelidir. Özsoy'un (1995) yaptığı nitelik değerlendirme modelinin bazı noktalarının bu bağlamda da geçerli olabileceği kanısındayız. (Tablo 4.1)

Tablo 4.1: Küçük Konut İçin Kullanıcı Beklentileri (Özsoy vd.,1995: Nitelik Değerlendirme Modelinden Uyarlamıştır.)

Kullanıcı İhtiyaçları	Mekan Özellikleri
<u>İnsan Boyutu</u> - Ergonomik, Dinamik - Konfor -Fizik, Psikolojik, - Güvenlik -Fizik, Psikolojik, Sosyal	<u>Geometrik</u> Biçim, Şekil, Boyutlar, Konum
<u>Psiko- Sosyal Boyutlar</u> - Mahremiyet -Kimlik - Kişiselleştirme - Sosyal Statü -Sosyal İlişki - Seçme Özgürlüğü -Ekonomi, - Hizmet İhtiyacı –Estetik	<u>Organizasyonel</u> - İşlevsel İlişkiler, - Mekan Hiyerarşisi, - Mekan Zenginliği, - Sembolik Anlam - Esneklik. Uyabilirlik

Kullanıcı ve mekan özelliklerine değindiğimiz bu tablo göstermektedir ki genel geçer bazı kural küçük konutlar içinde geçerlidir. Ancak küçük konutlar sadece bu kriterlerle sınırlı değildir.

Tablo 4.2: Küçük Konutta Kullanıcının Konutundan Maksimum Faydalanması Ve Tatmin Olabilmesi İçin Gerekli Koşullar (Lawrence, 1987: 192).

• Yoğunluk	• Bakımı,
• Güvenlik,	• Ekonomik giderleri,
• Estetik, görünüş,	• Kişisel özgürlük – mahremiyet,
• Alan olanakları,	• Bireylerin kişisel karakteristikleri,
• Sosyal çevreye uyum,	• Bireylerin demografik karakteristikleri diyebiliriz
• Bulunduğu çevre,	

Bireylerin yaşam alanı ve dolayısıyla küçük konut beklentileri tüm bu kriterler doğrultusunda ele alındığında sağlıklı bir sonuca ulaşılacağı düşünülmektedir. Tezin ortaya koyduğu düşünceler çerçevesinde; mevcut küçük m²'li apartman daireleri de bireylerin yukarıda çizdiğimiz çerçeve doğrultusunda konut alanları ile yaşam alanları arasındaki ilişki ve konutların ev olma potansiyelli alan çalışmasıyla incelenmeye çalışılmıştır.

4.2 Alan Çalışması

Marcus'un (1995), yaptığı araştırmadan yola çıkarak yapılan çalışmada, konut - ev ayrımı ve özellikle de yukarıda sözü edilen bireysel yaşam alanı konusunda yardımcı olacağını düşündüğümüz, 22-35 yaş grubu, orta gelirli, yüksek eğitilmiş, küçük m²'li apartman dairelerinde oturan kullanıcılar seçilmiştir. Bu çalışma çerçevesinde bireylerle evlerinde konuşulmuş olup, görüşmeler süresi minimum 40 dk. ile 90 dk. arası değişen, tek seferlik görüntü ve ses kayıtlarından oluşmuştur. Kişisel görüşmelerin kaydedildiği alan çalışmasında öncelikle kullanıcıya boş bir A4, farklı çizim malzemesi verilerek evi hakkındaki düşüncelerini yazmaları ve ya çizimleri istenmiştir. Kullanıcının bu süreçte tek başına kalması için arada mevcut evin girişinden itibaren tüm odalarının çekimleri tamamlanmıştır. Buradaki amaç özellikle bireysel yaşam alanı olarak tanımladığımız alanların daha net bir şekilde okunabilmelerini sağlamak olmuştur. Ayrıca farklı konutlarda farklı yer duygusu yaratma eylemleri karşılaştırılmış, yer potansiyeli gözlemlenmiştir.

Evin çekim işlemi ve kullanıcının yazım işleminin ardından kullanıcının yazdıklarını veya çizdiklerini yorumlamaları istenmiştir. Genellikle temel kelimeler kullanılarak anlatılmak istenen düşüncelerinin daha net anlaşılmasını sağlamak hedeflenmiştir. Bu doğrultuda kullanıcılara farklı sorular yöneltilmiştir. Bu sebeple diyebiliriz ki her görüşme kendi içinde farklılaşmış ve tektir.

Farklı iş grupları, farklı semtlerde oturan 5 bay ve 5 bayandan oluşmuş toplam 10 kişinin görüşlerine ve düşüncelerine dayanan bu çalışmada, bireysel yaşam alanının bir başka yönüyle vurgulayabilmek açısından 2 tane örneği bir evi paylaşan ev arkadaşları olarak seçilmiştir. Buradaki amaç ise her bireyin kendine ait farklı bir yaşam alanına sahip olduğunun, bazı kullanım alanları ortak olsa da; bu yaşam alanlarının birbirleriyle çakıştığı takdirde problem oluşturacağını vurgulamak, buna ilaveten de aslında sadece ekonomik sebeplerden paylaşmak zorunda olan bireyleri vurgulamaktır. Geri kalan örneklerde ise küçük metrekareli bu konutlardaki yalnız bireylerin yaşam alanları incelenmiştir.

Sonuç olarak örnek çalışmalarda da göreceğiniz gibi her konut ve kullanıcısı kendi içinde birbirlerinden ayrılmakla birlikte temelde benzer çıkarımlara ve yorumlara varılmıştır.

4.2.1 Örnek Çalışmalar

Çalışmada gönüllüleri belirleyici kriterleri;

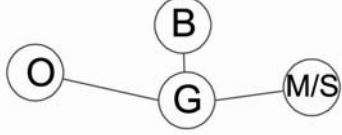
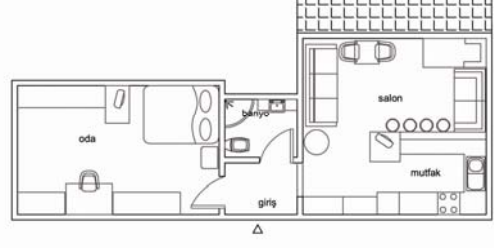
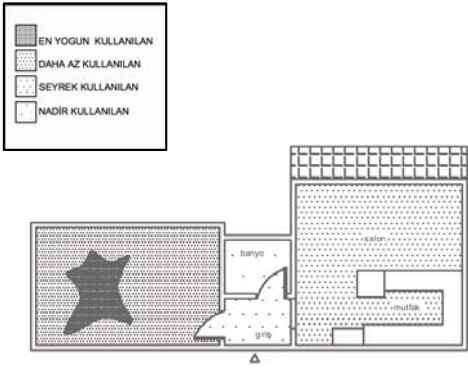
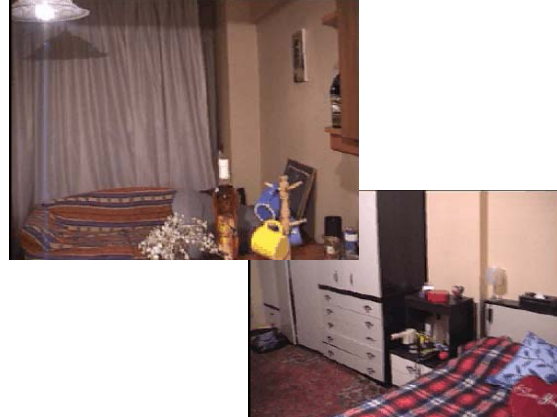
- Yaş sınırları
- Yalnız yaşamaları
- Ne kadar süredir yalnız yaşadıkları
- Küçük m²'li konutlarda oturmaları olmuştur.

İncelenen örneklerde belirleyici kriterlerdir ise;

- Apartman daireleri (Tablo 4.3- Tablo 4.8),
- Bölünmüş konutlar (Tablo 4.9, Tablo 4.10),
- Çok odalı, çoklu kullanımdır (Tablo 4.11- tablo 4.12).

Örnek çalışmalar çerçevesinde öncelikle konutların mekan kurguları çıkarılmış, konutların son hallerinin tefrişli planları çizilmiştir. Bununla birlikte kullanım ve yaşam alanları, tefrişsiz planlarda yoğunluklarına göre oluşturulmuş aynı zamanda bu alanlar fotoğraflarla da gösterilmiştir. Tüm bu mekansal incelemelerden sonra evin genel bir değerlendirilmesi yapılırken görüşmeler esnasında elde edilen veriler doğrultusunda hem kullanıcının ve hem de araştırmacının yorumlarına yer verilmiştir.

Tablo 4.3: Alan Çalışması Örnek: 1

EV İNCELEME NO. 01	Yer: Fulya Bina yaşı: 24	Kullanıcı bilgileri: Bay, 34 yaşında bekar, iş adamı, 5 senedir yalnız yaşıyor. Evin kendisine ifade ettikleri: kullanışlılık, dolap
Mekan Kurgusu 		Tefrişli Plan
G: Giriş M: Mutfak S: Salon M/S: Mutfak-Salon		B: Banyo Wc: Tuvalet O: Oda
Kullanım - Yaşam Alanı Planı 		Fotoğraflar

Ev Özellikleri

~ 55 m²'li 1. bodrumdaki bu konut salon- açık mutfak, banyo ve odadan oluşmaktadır. Evde aşırı bir dolap yoğunluğu bulunmaktadır.

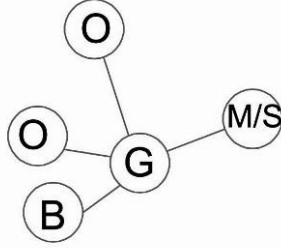
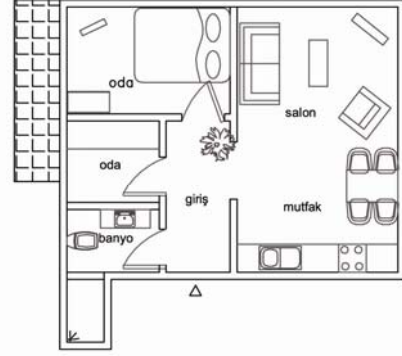
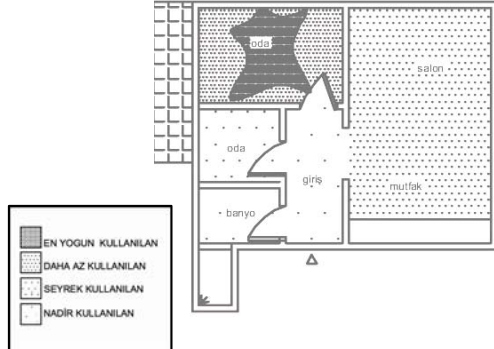
Kullanıcı Değerlendirmeleri

Çalışmakta olan bu birey için evin konumu itibarıyla merkezi, rahat ulaşılabilir olduğunu ancak arkadan bahçe katı olması sebebiyle güvenlik açısından sürekli her yerin kilitli bırakmak zorunda olduğunu belirtmiştir. Kullanıcı için en önemli noktanın işlevsellik olduğunu ayrıca yatak odasını ferah olmasına rağmen depolama ihtiyacını karşılayamadığını belirtmiştir.

Araştırmacı Yorumları

Konutun seçilmesinde bulunduğu çevre önem kazanmış dolayısıyla iç mekandaki depolama, güvenlik gibi yetersizlikler göz ardı edilmiştir.

Tablo 4.4: Alan Çalışması Örnek: 2

EV İNCELEME NO. 02		Yer: Arnavutköy Bina yaşı: 15	Kullanıcı bilgileri: Bay, 31 yaşında bekar, reklamcı, 6 aydır yalnız yaşıyor. Evin kendisine ifade ettikleri: aile, sıcaklık
Mekan Kurgusu			Tefrişli Plan
			
G: Giriş M: Mutfak S: Salon M/S: Mutfak-Salon		B: Banyo Wc: Tuvalet O: Oda	
Kullanım - Yaşam Alanı Planı			Fotoğraflar
			

Ev Özellikleri

~ 50m², giriş katında olan konut salon-açık mutfak, 2 oda ve bir banyodan oluşmaktadır. Yeni olarak yalnız yaşamaya başlayan bu kullanıcı kendisine ailesini hatırlatacak öğelerle evini donatmıştır.

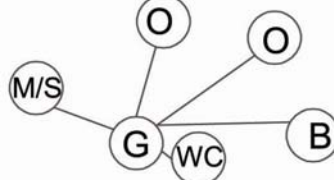
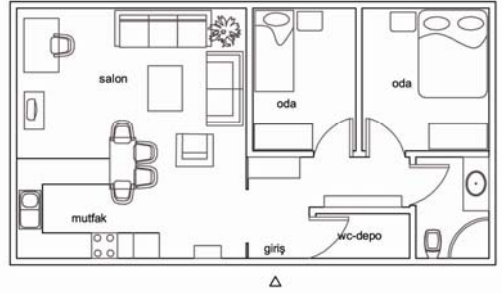
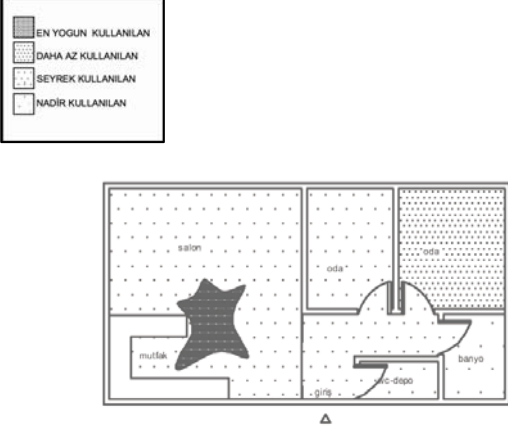
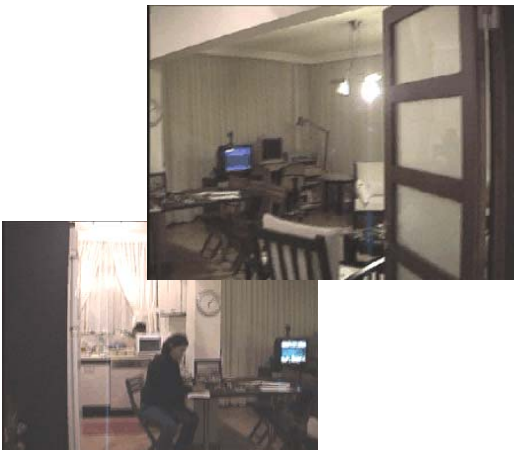
Kullanıcı Değerlendirmeleri

Çalışmakta olan bu birey için evin konumu itibarıyla rahat ulaşılabilir olduğunu ancak giriş katı olması sebebiyle güvenlik açısından bir tedirginlik duyduğunu belirtmiştir. Ev kullanımında ise odalar küçük olmalarına rağmen kendisine yeterli gelmekte ve yaşam alanı olarak yatak odasını göstermektedir. Ancak her şeye rağmen depolama sorunu olduğunu ve mutfakın ortada olduğundan sürekli temizliğe ihtiyaç duyduğunu belirtmektedir.

Araştırmacı Yorumları

Birey bu evi ailesine yakın ancak bi o kadar bağımsız olmak için seçmiştir. Bununla birlikte diyebiliriz ki birey bu evi deneyimlerken aile evindeki ortamı yaratmaya çalışmıştır. Bu sebepten kullanıcı için bu evi seçmekteki en önemli nokta burada ona ev duygusunu yaratacak mekan potansiyeli olmuştur

Tablo 4.5: Alan Çalışması Örnek: 3

EV İNCELEME NO. 03	Yer: Gayrettepe Bina yaşı: 25	Kullanıcı bilgileri: Bayan, 28 yaşında bekar, öğretim görevlisi, 3 senedir yalnız yaşıyor. Evin kendisine ifade ettikleri: akışkanlık
Mekan Kurgusu G: Giriş M: Mutfak S: Salon M/S: Mutfak-Salon B: Banyo Wc: Tuvalet O: Oda		Tefrişli Plan
Kullanım - Yaşam Alanı Planı EN YOGUN KULLANILAN DAHA AZ KULLANILAN SEYREK KULLANILAN NADİR KULLANILAN		Fotoğraflar

Ev Özellikleri

~65m²'lik giriş katı olan konutta açık mutfak – salon, 2 oda, banyo ve wc bulunmaktadır. Evde özellikle tek bir mekan oluşturulmuş.

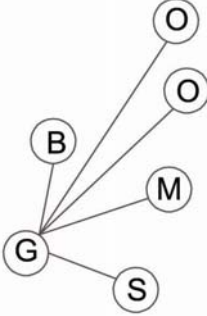
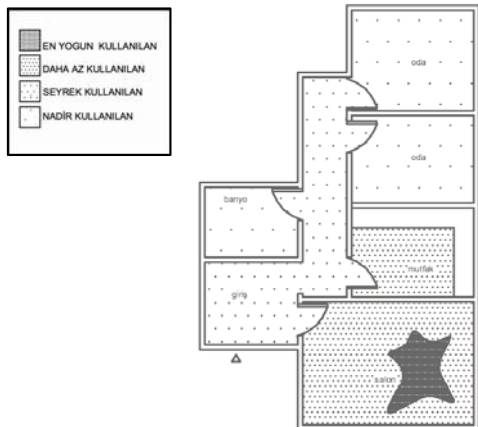
Kullanıcı Değerlendirmeleri

Çalışmakta olan bu birey için evin konumu itibariyle rahat ulaşılabilir olmasının önemli olduğunu belirtmiştir. Ev kullanımında ise odasını sadece yatmak için kullandığı tüm zamanını salonda geçirdiğinin üzerinde durmuştur. Ancak her şeye rağmen depolama sorunu sebebiyle wc. yi depo odası olarak kullanmak zorunda kaldığını belirtmiştir.

Araştırmacı Yorumları

Kullanıcı tüm eve hakim olamadığı için tek bir mekan olan salon da tam merkezde kendisine bir yaşam alanı oluşturmuştur. Eğer kullanıcı salonda yatabilecek olsa diğer odalara gerek duymadığını söyleyebiliriz.

Tablo 4.6: Alan Çalışması Örnek: 4

EV İNCELEME NO. 04		Yer: Yeşilköy Bina yaşı: 17	Kullanıcı bilgileri: Bayan, 37 yaşında bekar, uzman, 6 senedir yalnız yaşıyor. Evin kendisine ifade ettikleri: mahremiyet, güvenlik
Mekan Kurgusu			Tefrişli Plan
			
G: Giriş M: Mutfak S: Salon M/S: Mutfak-Salon		B: Banyo Wc: Tuvalet O: Oda	Fotoğraflar
Kullanım - Yaşam Alanı Planı			
			

Ev Özellikleri

~ 80m²'lik bu konutta giriş katında bulunmaktadır. Salon, mutfak, 2 oda ve banyodan oluşmaktadır.

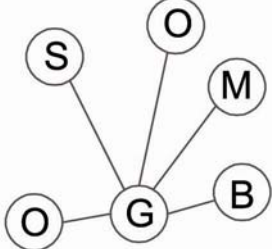
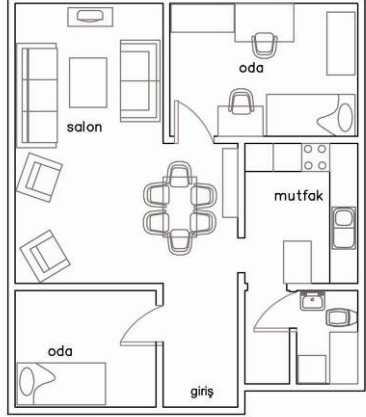
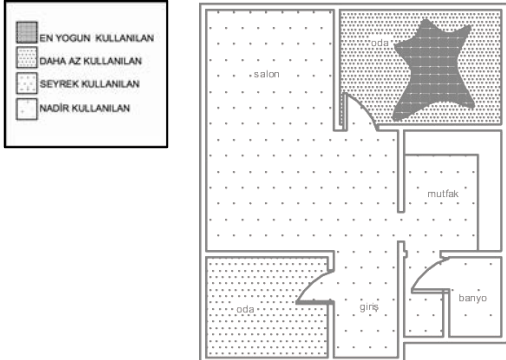
Kullanıcı Değerlendirmeleri

Çalışmakta olan bu birey için evin ekonomikliği ve sakin bir çevrede oluşu önem kazanmaktadır. Ev kullanımında ise kullanıcı zamanın salonda geçirmektedir. Bunun en büyük sebeplerinden biri arka odalarda mahremiyetini yakalayamamış olmasından kaynaklanmaktadır. Salon çok amaçlı olarak (çalışma, dinlenme, yemek) kullanıcıyı yaşam alanını oluşturmaktadır

Araştırmacı Yorumları

Kullanıcı yatak odası dışında başka bir oda bulunmasına rağmen diğer daireye yakınlığı ve mahremiyeti bulunmaması sebebiyle buralarda vakit geçirmemektedir. Konutta depolama açığı estetik kaygı taşımadan yapılmış koridor üstü dolaplarla kapatılmıştır.

Tablo 4.7: Alan Çalışması Örnek: 5

EV İNCELEME NO. 05	Yer: Beşiktaş Bina yaşı: 28	Kullanıcı bilgileri: Bayan, 26 yaşında bekar, peyzaj mimarı, 2 senedir yalnız yaşamaktadır. Evin kendisine ifade ettikleri: sıkıcı, benim değil
Mekan Kurgusu		Tefrişli Plan
		
G: Giriş M: Mutfak S: Salon M/S: Mutfak-Salon	B: Banyo Wc: Tuvalet O: Oda	
Kullanım - Yaşam Alanı Planı		Fotoğraflar
		

Ev Özellikleri

~65 m²'li giriş katında olan bu konutta salon, mutfak, 2 oda ve banyo bulunmaktadır. Ancak orijinal planı tek odalıdır.

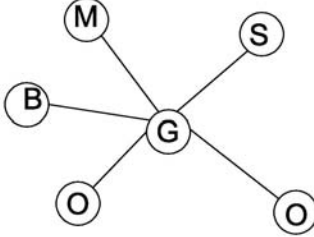
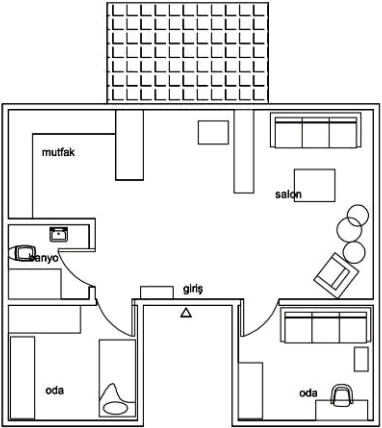
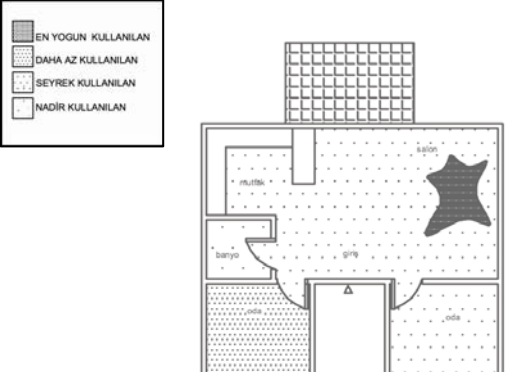
Kullanıcı Değerlendirmeleri

Özellikle evin seçilmesindeki en önemli etken güvenlik olarak belirtilmiştir. Giriş katı olmasına karşın herhangi bir parmaklı ihtiyacı duyulmamıştır. Ancak depolama problemi sebebiyle salondan bir oda daha çıkarılmış ve bu amaçla kullanılmıştır. Salonun ferah ancak kullanışsızlığı nedeniyle kullanıcının yaşam alanı odasıdır.

Araştırmacı Yorumları

Birey burada kiracı olduğu için istediği değişikliklere gidememiştir. Banyo ve mutfak gibi mekanları isteği doğrultusunda düzenleyememesi sebebiyle kendini bu mekanlarda rahat hissedememektedir.

Tablo 4.8: Alan Çalışması Örnek: 6

EV İNCELEME NO. 06	Yer: Yeşilköy Bina yaşı: 15	Kullanıcı bilgileri: Bayan, 30 yaşında bekar, iktisatçı 3 senedir yalnız yaşıyor Evin kendisine ifade ettikleri: bahçe, rahatlık
Mekan Kurgusu		Tefrişli Plan
		
G: Giriş M: Mutfak S: Salon M/S: Mutfak-Salon	B: Banyo Wc: Tuvalet O: Oda	
Kullanım- Yaşam Alanı Planı		Fotoğraflar
		

Ev Özellikleri

~65m²'lik bahçe katı bu konutta salon açık mutfak, 2 oda ve banyo bulunmaktadır.

Kullanıcı Değerlendirmeleri

Terası ve bulunduğu çevre önemli bir tercih sebebi olmuştur. Sürekli bir taşınma içinde ve bulunduğu konutlarda kiracı olması sebebiyle istediği değişikliklere gidememiştir.

Araştırmacı Yorumları

Kullanıcı zamanını aydınlık bir mekan olan salonda geçirmekte burayı yaşam alanı olarak değerlendirmektedir. Ancak odaların küçüklüğü ve dolap yeri olmaması sebebiyle bazı pencerelerden faydalanılamamaktadır.

Tablo 4.9: Alan Çalışması Örnek: 7

EV İNCELEME NO. 07	Yer: Selamiçeşme Bina yaşı: 20	Kullanıcı bilgileri: Bayan, 30 yaşında, evli (kocasını yurtdışında), müzisyen, yalnız yaşıyor Evin kendisine ifade ettikleri: huzur, saklanabilmek
Mekan Kurgusu		Tefrişli Plan
G: Giriş M: Mutfak S: Salon M/S: Mutfak-Salon	B: Banyo Wc: Tuvalet O: Oda	
Kullanım- Yaşam Alanı Planı		Fotoğraflar

Ev Özellikleri

~55m²'li giriş katında bulunan bu konut aslında tek bir konutun 2 ye bölünmesinden oluşmaktadır. Bu bölümde salon, mutfak, oda ve banyo bulunmaktadır.

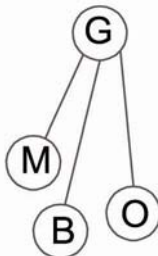
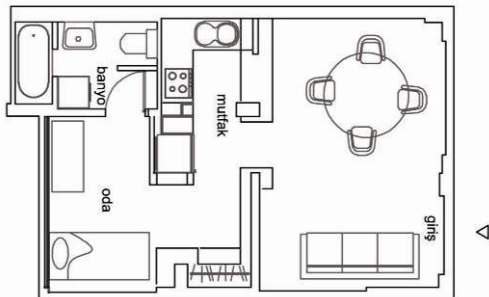
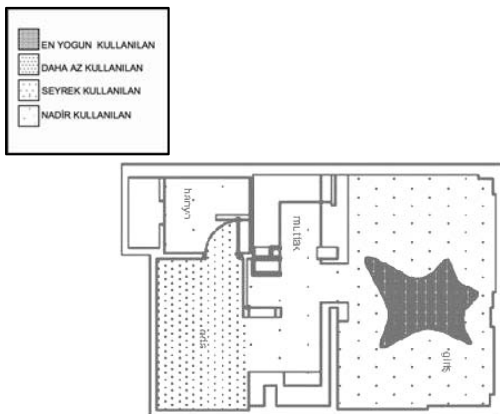
Kullanıcı Değerlendirmeleri

Odanın gerekli mahremiyeti karşılamaması sebebiyle yaşam alanı olarak salonu göstermektedir. Bu alanın mevsimsel dönüşümlerde düzeninin değişmesi sayesinde çok yönlü bir kullanıma sahiptir. Ancak yetersiz depolama alanı için sınırlı çözümler üretilebilmiştir.

Araştırmacı Yorumları

Ekonomik sebepler ve ihtiyaçlar doğrultusunda bölünmek zorunda kalınan bu konutta kullanıcı yaşam olan salonda aidiyet duygusunu yakalayabilmiştir.

Tablo 4.10: Alan Çalışması Örnek: 8

EV İNCELEME NO. 08	Yer: Selamiçeşme Bina yaşı: 20	Kullanıcı bilgileri: Bay, 29 yaşında bekar, öğretim görevlisi, 4 senedir yalnız yaşıyor. Evin kendisine ifade ettikleri: barınak
Mekan Kurgusu		Tefrişli Plan
G: Giriş M: Mutfak S: Salon M/S: Mutfak-Salon	B: Banyo Wc: Tuvalet O: Oda	
Kullanım- Yaşam Alanı Planı	Fotoğraflar	
		

Ev Özellikleri

~35m²li bahçe tarafına bakan bulunan bu konut aslında tek bir konutun 2 ye bölünmesinden oluşmaktadır. Bu bölümde oturma alanı açık mutfak, oda ve banyo bulunmaktadır.

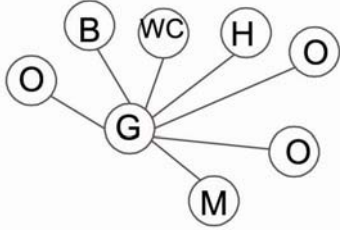
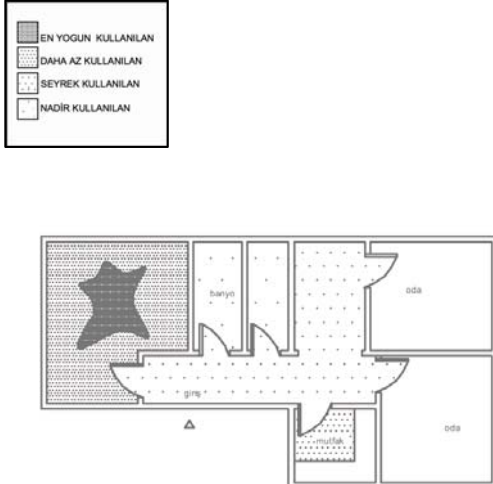
Kullanıcı Değerlendirmeleri

Konutun bahçesinin bulunması önemli bir etken olmuştur. Ayrıca küçük olması sebebiyle bakım ve temizlik derdinin bulunmaması da önemlidir.

Araştırmacı Yorumları

Ekonomik sebepler ve ihtiyaçlar doğrultusunda bölünmek zorunda kalınan bu konutta kullanıcı için yaşam alanı giriş holü olmaktadır. Ancak kullanıcı girişin önünde depolama için oluşturulmuş camlı bölümden rahatsızlık duymaktadır.

Tablo 4.11: Alan Çalışması Örnek: 9

EV İNCELEME NO. 09	Yer: Fındıkzade Bina yaşı: 35	Kullanıcı bilgileri: Bay, 30 yaşında bekar, uzman, 8 senedir arkadaşlarıyla yaşıyor Evin kendisine ifade ettikleri: benim olmalı, oda
Mekan Kurgusu		Tefrişli Plan
G: Giriş M: Mutfak S: Salon M/S: Mutfak-Salon	B: Banyo Wc: Tuvalet O: Oda	
Kullanım- Yaşam Alanı Planı		Fotoğraflar

Ev Özellikleri

~70m² olan bu konut, 3 oda, mutfak ve banyodan oluşmaktadır.

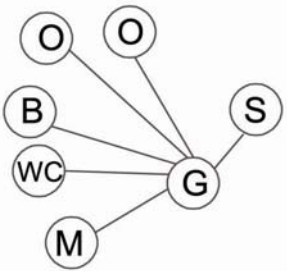
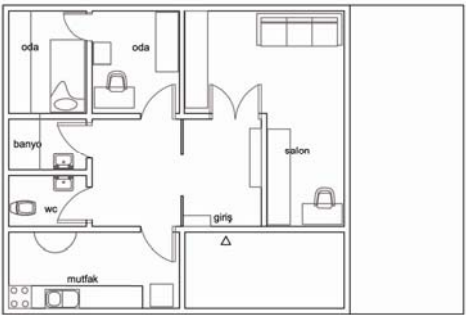
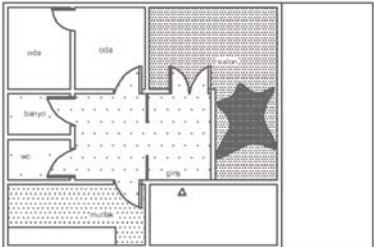
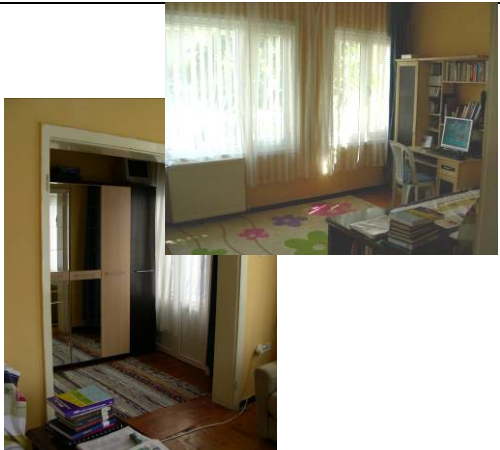
Kullanıcı Değerlendirmeleri

Tamamıyla ekonomik sebeplerden dolayı evi, arkadaşıyla paylaşmak zorunda kalan kullanıcılar ortak alanlardan ziyade her birey için ayrı yaşam alanları olarak odalar tercih edilmiştir. Çalışmakta olan bu birey için ev konumu, iş yerine yakınlık sebebiyle tercih edilmiştir.

Araştırmacı Yorumları

Her kullanıcıyı kendi odalarında, yaşam alanlarında yaşadığı dikkati çekmiştir. Kullanıcılar ortak banyo ve mutfak genellikle farklı zamanlarda kullanılmaktadırlar. Sürekli konut değiştirme endişesiyle kullanıcılar portatif, hafif eşyalar tercih etmektedirler.

Tablo 4.12: Alan Çalışması Örnek: 10

EV İNCELEME NO. 10	Yer: Mecidiyeköy Bina yaşı: 60	Kullanıcı bilgileri: Bay, 29 yaşında bekar, öğretim görevlisi, 6 senedir arkadaşıyla beraber yaşıyor. Evin kendisine ifade ettikleri: bahçe, aydınlık
Mekan Kurgusu		Tefrişli Plan
G: Giriş M: Mutfak S: Salon M/S: Mutfak-Salon	B: Banyo Wc: Tuvalet O: Oda	
Kullanım- Yaşam Alanı Planı	 EN YOGUN KULLANILAN DAHA AZ KULLANILAN SEYREK KULLANILAN NADİR KULLANILAN	Fotoğraflar

Ev Özellikleri

~70m² olan bu konut giriş katında bulunmaktadır. Mutfak, salon, tek oda, wc ve banyodan oluşmaktadır. Seçilme sebebi merkezi konumu ve aydınlık iç yapısıdır.

Kullanıcı Değerlendirmeleri

Tamamıyla ekonomik sebeplerden dolayı evi arkadaşıyla paylaşmak zorunda kalan kullanıcı yetersiz oda sebebiyle salonu oda olarak kullanmak zorunda kalmıştır. Çalışmakta olan bu birey için ev konumu, iş yerine yakınlık sebebiyle tercih edilmiştir.

Araştırmacı Yorumları

Her kullanıcıyı kendi odalarında yaşam alanlarında yaşadığı ve zorunlu haller dışında karşılaşılmadığı dikkati çekmiştir. Kullanıcılar ortak banyo ve mutfak genellikle farklı zamanlarda kullanılmaktadırlar.

4.3 Anket Çalışması

İTÜ Mimarlık Fakültesi yüksek lisans ve doktora öğrencileri ve araştırma görevlilerinden oluşan 50 kişilik 22-35 yaş arası bir gruba yöneltilen 15 soruluk bir anket çalışması yapılmıştır. Böylelikle alan çalışmasında gözlemlediğimiz verilerin yanı sıra potansiyel kullanıcının küçük konut ve bireysel yaşam alanı ile ilgili verilere ve zihinlerindeki küçük konut imajlarına ulaşılmaya çalışmıştır.

Anketin uygulandığı grubun sayısı fazla olamamakla birlikte, alan çalışmasına katkıda bulunan sonuçlar elde edilebilmiştir. Bu çalışmada deneklerin mevcut konut ortamları hakkındaki niceliksel cevaplarla birlikte, bireysel yaşam alanına yönelik sorular doğrultusunda da çeşitli farklı ve her birini kendi içinde öznel kılan yorumlar elde edilmiştir.

Özellikle kullanıcı profiline ait veriler, küçük konuttan seçilme kriterleri, konuttaki yaşam alanı oranları ve konutların yeterliliğine dair sonuçlara, gerek tez içerisinde gerekse de ekler bölümünde (bkz. Ek-B) grafiksel açıklamalar getirilmiştir. Ancak söz konusu yaşam alanına yönelik sorulara (bkz. Ek-A) ve öznel sonuçlarına kısaca değinecek olursak diyebiliriz ki;

- Kullanıcıların ev tanımlarına (5-7.sorular) cevapları daha çok; içinde kendilerinin yaşamları, kendilerine ait olmaları, yaşananlar ve deneyimler olmuştur. Ayrıca kimi kullanıcı evinde su ve elektrik olmazken yaşayamayacağını belirtirken, kimi için evin olmazsa olmazı donatıları, kitapları ve ya gün ışığı olmuştur.
- Kullanıcıların konutlarında evlerindeki zaman geçirdikleri ortamları (8.soru) ise; salon ve kendi odaları olarak göstermekte, bu ortamların rahat ve çalışmalarını gerçekleştirebilecek donatılarla belirlendiğini vurgulamaktadırlar. Bu da bize kullanıcıların konutlarında nasıl bir bireysel yaşam alanı çerçevesi çizdiğini bir kez daha göstermektedir.
- Bulundukları konutun m²'si kullanıcıyı nasıl sınırlara (10.soru) ise; cevaplar değişkenlik göstermekle beraber m²'nin değil kullanım ve işlevselliğin kendilerini sınırladıklarını ve iyi çözüldüğü takdirde m² kendileri için çokta önemli olmadığını söylemektedirler.
- Konut kullanımda çok amaçlı mekanların (12. soru) oluşmasında konuttaki depo alanları gibi yetersizlikleri sebep olarak görülürken bazı durumlarda da

aslında konut m²'si ile ilişkili olmadığı, bir çok kullanıcıyı yatak odaları olduğu halde salonlarını veya mutfaklarını çok amaçlı olarak kullandıklarını görmekteyiz.

- Küçük konutun tercih edilme sebepleri (13.soru) olarak ise çoğunlukla her türlü masrafların daha olması sebebiyle ekonomik olmaları, temizlik ve bakım işlerinin daha az zaman ve emek almaları, kişinin konuta daha hakim ve ait hissedebilmesini görmekteyiz.
- Mevcut küçük konutların eksikliklerini ise (14.soru) genel olarak kullanım yetersizliği, işlevsel olmayışları ve diğer konutlar gibi özenli bir tasarım ve yapım ürünü olmamalarıdır.
- Son olarak kullanıcıya küçük konutlar için önerileri sorulduğunda (15. soru) bir kez daha görmekteyiz ki; kullanıcı ekonomik, ergonomik, çok amaçlı, sadece iki boyutu ile değil 3.boyutu da donatılar düzeyinde değerlendirilebilen tek bir mekana ihtiyaç duymaktadır.

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER

Bireylerin mutlu, huzurlu, sosyal olabilmelerini sağlayan evlerinin aslında kendileri için ne kadar önemli olduğundan hareketle başlayan bu tezde üzerinde durulan konut- ev ayrımı, bir evi nasıl ve ne kadar kullanabildiğimiz soruları çalışmaya yön vermiştir. Yapılan araştırmalar göstermiştir ki, tek kişilik hane halkı kullanıcıların sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Bununla beraber alan ve anket çalışmasında da görülmüştür ki, mevcut kullanılan küçük konutlar kaç m² olursa olsun tasarımından kaynaklandığı düşünülen nedenlerle bireyin yaşam alanı konut alanının daha azı bir m² içinde geçmektedir. Oysa birey yaşadığı konutun tamamının kendi yaşam alanı olmasını istemektedir. Bu bağlamda öznel olduğu kadar nitel ile nicelin birleştiği yerde bulunan bireysel yaşam alanı diğer tüm alanlardan farklılaşırken esas olarak bireye hitap etmesi sebebiyle özellikle tek kişilik hane halkı (yalnız kullanıcı) bazında ele alınmıştır. Dolayısıyla söz konusu tek kişilik hane halkına hitap edebilecek, kullanıcının bireysel yaşam alanı potansiyeline en uygun olarak küçük konut tipi incelenmiştir.

Alan çalışmasından ve buna paralel anket çalışmasından hareketle ele alınan bu tezde, bireylerin yaşadıkları konutlarda, mekanların içinde geçirilen zaman ve buna ek olarak kişisel donatılarla yer olabileceği gerçeği, bu yerin ise mekan gibi sadece boyutsal veriler taşımadığı ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada vurgulanmak istenen bir diğer nokta ise değindiğimiz yer duygusu oluşturma'nın sağlıklı bir birey için önemlidir. Ayrıca yer duygusundaki boşluğa rağmen bireylerin yaşadıkları konutları ev olarak nitelendirmeleri, ev kavramının içinin boşaltılarak kullanıldığını göstermektedir. Oysa tez de değindiğimiz gibi ev kavramı ancak bireyle nicel ve nitel yönden buluşabildiği takdirde doğru olarak tanımlanabilir. Bunun sebebi olarak ise, ekonomik koşullar ve yetersiz konut politikalarını gösterebiliriz. Çünkü alan çalışmasıyla da bir kez daha görülmüştür ki; incelenen kullanıcıların tümü normal konut büyüklüklerinden daha küçük, giriş ya da bahçe katındaki dairelerde oturmaktadır. Buna ilaveten sadece % 20'lik gibi az bir kesimi mal sahibi iken geri kalan %80'lik grup ise kiracı olmaları sebebiyle yaşadıkları konutların tümüne müdahale edememektedir. Ayrıca bireyin bu konutlarda geçireceği sürenin belirsiz olması sebebiyle ve kullanıcıların çoğunun sürekli konut değiştirmeleri nedeniyle özellikle küçük konuttaki yer duygusunu tamamıyla yakalamamaktadırlar.

Çalışma kapsamında incelenen mevcut konutlar ve yapılan anket çalışmasıyla görülmüştür ki, kullanıcı sadece konutunun %20-50 arasını yaşam alanı olarak görmekte ve geri kalan konut alanını değerlendirememektedir. Bu bağlamda diyebiliriz ki, kullanmadığı alanların bakım, ısınma, donatı gibi masrafları kullanıcı için rahatsız edici bile olabilmektedir. Maliyetlerin – ekonomik problemlerin yanında daha önce de belirttiğimiz gibi yoğunlukla giriş katı veya bahçe katı olan mevcut küçük metrekareli konutların tamamına hakim olamadığı için bireyin güvenlik problemi de bunabilmektedir. Tüm bunlara ilaveten konutların yetersiz depolama ve esnek olmayan mekanları sebebiyle kullanıcıların tüm ihtiyaçlarını karşılayamamaktadırlar.

Özetleyecek olursak yaşanan küçük konutların bahsettiğimiz niceliksel ve niteliksel kavramlar çerçevesinde bireye tamamıyla hitap edemediği görülmüştür. Bu konutlarda bireylerin donatılardan, depolama alanına kadar birçok noktada problem yaşadığı ortaya çıkmıştır. Bu tez de küçük konutların yetersizliği ile birlikte uygun bir tasarım için gerekli olacağı düşünülen bir diğer kavram olarak bireysel yaşam alanına değinilmiştir. Buradaki amaç tekrarlanacak olursa bireyin sadece konutun belli bir alanını ancak maksimum yoğunlukla kullanabildiği ve dolayısıyla diğer alanların kullanım dışı kaldığıdır. Hem küçük konut hem bireysel yaşam alanı verileri doğru bir şekilde ele alındığı takdirde bireye uygun bir küçük konut tasarımı yapılabilir. Bu doğrultuda tez süresince elde ettiğimiz gerek literatür gerek alan çalışması ve anket çalışması çerçevesinde, tek kişilik hane halkının sahip olması gereken bireysel yaşam alanını en uygun yaratabileceğimiz konut tipi olan küçük konutları tanımlayacak olursak; tek bir mekandan oluşmuş maksimum kullanıma bir başka deyişle çok amaçlı esnek ve işlevsel bir yapıya sahip olmalıdır. Ayrıca söz konusu esneklik sadece bireyin ihtiyaçlarına göre değil farklı bireylerin, farklı ihtiyaçlarında cevap verebilecek potansiyelde olabilmelidir. Böyle bir potansiyel küçük konutlardaki çeşitliliği dolayısıyla farklı bireylerin farklı bireysel yaşamlarına olanak sağlayabilecektir.

Böyle bir tasarımı, ancak ve ancak küçük konuta uygun tasarlanmış donatılar ve bu donatıların 3. boyutuyla tasarımın içine katıldığı zaman elde edebileceğimizi dikkate almalıyız. Ayrıca bu tasarım, çalışmada üzerinde durduğumuz özellikle niteliksek belirleyicilere de cevap verebilmelidir. Bir başka deyişle bireyin konutu kendileştirebileceği, oraya ait hissedip, mahremiyetini koruyabileceği, tüm konuta hakim olabileceği ve böylelikle de bireysel yaşam alanı olarak nitelendirebileceği, güvenli sosyal bir çevre içinde ve aynı zamanda bireyin beğenilerine hitap edebilen, uzun süreli kullanıma açık küçük konutlar tasarlanmalıdır.

Buna ek olarak küçük konutların unutulmaması gereken bir diğer yönü ise hitap ettiği kullanıcı profilinin gelir düzeyi dikkate alınıp, ekonomik olarak inşa edilmeleri ve uygun fiyatlarla kullanıcıya sunulmalarıdır. Ayrıca kullanım süreleri boyunca da minimum, enerji (elektrik, doğalgaz, su), tamirat, vb. masrafları olması gerektiği de dikkate alınmalıdır. Tüm bu kriterlerin sağlanabildiği takdirde bireyin küçük konutta uzun süreli oturumu söz konusu olabilecek ve böylelikle küçük konut, bireyin bireysel yaşam alanı haline gelebilecektir. Kısaca yukarıdaki bütün veriler çerçevesinde görmekteyiz ki, küçük konutlar herkesin zihninde canlanan küçük m² ye sahip açık bir mutfak, tek oda, tek banyodan oluşan bir konuttan öte, bir tasarıma ihtiyaç duymaktadır.

KAYNAKLAR

- Acar, H. E.,** 2004. Konut Tasarımında Yeni Kavramlar Ve Tek Ev Mimarisindeki Biçimsel Yansımaları, Y. Lisans Tezi-İTÜ Fen Bil. Enst., İstanbul
- Akaş, C.,** 1999. Zaman Sularında Argos Cogito Bir Anatomi Dersi, Ev, Yapı Kredi Yayınları18, 135-36, İstanbul
- Alga, R.,** 2005. Yaşam Döngüsüne Bağlı Olarak Konut Tasarımını Etkileyen Faktörler, Y. Lisans Tezi-İTÜ Fen Bil. Enst., İstanbul
- Altman, I., Rapoport, A., Wohlwill, J. F.,** 1980. Human Behavior And Environment, Plenum Press, New York
- Aydınlı, S.,** 2003. Mimarlığı Anlam Kaynağına Ulaşma ve Özü Yakalama, Tol Bahar Yaz 2003, 54-60
- Aydınlı, S.** 1986. Mekansal Değerlendirmede Algısal Yargılara Dayalı Bir Model, *Doktora Tezi- İTÜ Fen Bil. Enst., İstanbul*
- Aydınlı, S.,** 1999. Kentsel Mekanı Okumak Görüngü Bilim Açısı İle Kentsel Mekan, 1. Ulusal Kentsel Tasarım Kongresi, Kentsel Tasarım Özyayın G. Demirtaş, Yem Yayınları, İstanbul
- Ayyıldız, M.A.,** 2000. İnsan-Çevre Diyalektiğinin Duyusal-Zihinsel-Duygusal Süreçleri: Çevresel Algı-Bilişim-Anlam, Y. Lisans Tezi-İTÜ Fen Bil. Enst., İstanbul
- Bachelard, G.,** 1996. Mekanın Poetikası, Çev: A. Derman, Kesit Yayıncılık, İstanbul
- Balamir, M.,** 1986. Konutlandırma Politikaları ve Hane Halkları Özellikleri Açısından Küçük Konut Üretimi, *Dar Gelirlilere Konut Sempozyumu*, ODTÜ Ankara, 207-224
- Balamir, M.,** 1996. Küçük Sistemin Bir Diğeri : Küçük Hane halkları Özellikleri Açısından Küçük Konut Üretimi *Dar Gelirlilere Konut Sempozyumu*, ODTÜ Ankara
- Bilgin N,** 1991. Eşya ve İnsan, Gün Doğan Yayınları, Ankara
- Bognar, B.,** 1985. A Phenomenological Approach To Architecture And Its Teaching In The Design Studio, Dwelling Place Environment Towards A Phenomenolgy Of Person And World Seamon D., Mugerauer, Martinus, Nijhoff Publishers

Büyük Larousse Ansiklopedisi.

- Canter, D.,** 1977. The Psychology Of Place, St. Martin's Press, New York
- Casey, E. S.,** 1997. The Fate Of Place, University Of California Press, Berkeley
- Cooper Marcus, C.,** 1976. The House As A Symbol Of The Self, Environmental Psychology 2nd Edition People And Their Physical Settings, Editörler Proshansky, İttelson Rivlin New York, 435-448
- Cooper Marcus, C.,** 1995. House As A Mirror Of Self, Conari Press, California
- Crowe, N.,** 1995. Nature And The Idea Of Man- Made World The Mıt Press Cambridge
- Çerçi, S.,** 1997. Konut Yakın Çevresinin Kullanıcı Bilişsel Duygusal ve Davranışsal Parametrelere Bağlı Olarak Değerlendirilmesi, *Doktora Tezi- İTÜ Fen Bil. Enst., İstanbul*
- Çınar, Z.,** 1996. Kentsel Çevrede Mekan-Kentsel Mekan Kavramının İrdelenmesi ve Boğaziçi Mekanı, *Y. Lisans Tezi-İTÜ Fen Bil. Enst., İstanbul*
- Çubuk, M.,** 1989. Düzenlenmiş Konut Dışı Alan Standardı ve Üç Seminer Çalışması, *Ataköy Toplu Konut Uygulamaları Değerlendirmesi Panel Bildirileri, İTÜ, İstanbul*
- Day, C.,** 1993. Places Of The Soul, Aquarian/Thorsons, London
- Dede, E. Ö.** 1997 Mekanın Algılanma Olgusu ve İnsan-Hareket-Zaman Faktörlerinin Etkisi, *Y. Lisans Tezi-İTÜ Fen Bil. Enst., İstanbul*
- Dedeoğlu, F.,** 2005. Erken 20.Yy Düşünsel Ortamı Ev, *Y. Lisans Tezi-İTÜ Fen Bil. Enst., İstanbul*
- Dener, A.,** 1994. Sosyal ve Mekansal Değişmenin Etkileşimi Cumhuriyet Sonrası İstanbul Konutları, *Doktora Tezi- İTÜ Fen Bil. Enst., İstanbul*
- Deviren, A.S.,** 2001. Mimaride Yer: Yapının Araziyle İlişkinin Kavramsallaştırılması, *Doktora Tezi- İTÜ Fen Bil. Enst., İstanbul*
- Dickinson, D.,** 1995. Small Houses For The Next Century, Mcgraw-Hill, New York
- Dovey, K.,** 1999. Framing Places Mediating Power In Built Form, Taylor and Francis Books Ltd.
- Dovey, K.,** 1993. Putting Geometry In Its Place: Towards Phenomenology Of Design Process, Dwelling, Seeing And Designing: Towards A Phenomenological Ecology Seamon D., State University Of New York, Albany
- Dörtler, Turuthan, Ünlü,** 1988. Küçük Konutta Yaşam, *Kam 1988 Sempozyumu ODTÜ Konut Araştırma Merkezi, Ankara*

- Enginöz, E.B.**, 1998. Türk Konutunda Mahremiyet Olgusuyla İlgili Tasarım Parametrelerinin İncelenmesi *Y. Lisans Tezi-İTÜ Fen Bil. Enst.*, İstanbul
- Giedion, S.**, 1954. Space, Time, And Architecture, Harvard University Press, USA
- Göregeli, M.**, 2003. Sürgünün Sonu Ya Da Eve Dönüş, Tol, Kış vol.2, 71-76
- Groat, L., Despres C.**, 1991. The Significance Of Architectural Theory For Environmental Design Research, Advances In Environment Behavior And Design Editörler Ervin H Zube, Vol. 3, Plenum Press, New York 3-51
- Groat, L. Wang D.**, 2002. Architectural Research Methods, John Willey & Sons Inc., Canada
- Gündüz, G.**, 1996. Konut Talebini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesine Yönelik Bir Çalışma, *Y. Lisans Tezi-İTÜ Fen Bil. Enst.*, İstanbul
- Haçerlioğlu, O.**, 1987. Düşünce Tarihi, Remzi Kitapevi, İstanbul
- Haçerlioğlu, O.**, 1993. Felsefe Sözlüğü, Remzi Kitapevi, İstanbul
- Hanson, J.**, 1998. Decoding Homes And Houses, Cambridge University Press, Cambridge
- Harvey, D.** 1997 Postmodernliğin Durumu, Metis Yayınları, İstanbul
- Hiss, T.**, 1991. The Experience Of Place, Vintage Boks, New York
- Holmdahl B., Hurtig E.**, 2000. The Design Process As A Paradigm, Culture And Space In The Home Environment, Critical Evaluations And New Paradigms An International Symposium 1997, Cenkler Matbaası, İstanbul, 19-26
- İmamoğlu, V.**, 2003. Mekan ve İnsan Psikolojisi Tol Kış03, 77-82
- İnceoğlu, A.**, 1999. Evin Anlamı ve Kentlileşme Süreçleri, *Doktora Tezi- İTÜ Fen Bil. Enst.*, İstanbul
- Jeodicke, J.**, 1985. Space- Form Architecture, Karl Karamer Verlag, Stuttgart.
- Kahvecioğlu, H.**, 1998. Mimarlıkta İmaj : Mekansal İmajın Oluşumu ve Yapısı Üzerine Bir Model, *Doktora Tezi- İTÜ Fen Bil. Enst.*, İstanbul
- Kalender, E.**, 1996. Konut Tipleri Üzerine Bir İnceleme, *Y. Lisans Tezi-İTÜ Fen Bil. Enst.*, İstanbul
- Kaya, M.**, 1996. Farklı Konut Tipleriyle Oluşturulan Konut Düzenlerinde Kullanıcı İlişkileri, *Y. Lisans Tezi-İTÜ Fen Bil. Enst.*, İstanbul

- Kenyon, L.**, 1999. A Home From Home Students Transitional Experience Of Home
Ideal Homes: Social Change And Domestic Life, Routledge, London,
84-95
- King, R.**, 1996. Emancipating Space, The Guilford Press, New York
- Komut, E. M.**, 1996. Housing Question Of The ‘Others’, Chamber Of Architects Of
Turkey, Ankara
- Kuban, D.**, 1998. Mimarlık Kavramları, Yem Yayınları, İstanbul
- Langer, K.S.**, 1979. Feeling And Form: A Theory Of Art Developed From
Philosophy In A New Key, Routledge & Kegan Paul, London
- Lawrence, R.J.**, 2003. Housing And Homes Agenda For Future Research, Housing
Design Research Education, Athenaum Press, Newcastle, 29-41
- Lawrence, R. J.**, 1987. Housing, Dwellings & Homes, John Wiley & Sons, Geneva
- Leach, N.**, 1997. Rethinking Architecture A Reader In Cultural Theory / Ed. Neil
Leach Routledge, London
- Lefebvre, H.**, 1991. The Production Of Space, Blackwell, Oxford
- Mugerauer, R.**, 1994. Interpretations On Behalf Of Place: Environmental
Displacements And Alternative Responses, State University Of New
York Press, New York
- Norberg-Schulz, C.**, 1971. Existence, Space & Architecture, Studio Vista, London
- Norberg -Schulz, C.**, 1979. Architecture: Presence, Language, Place, Skira
- Norberg -Schulz, C.**, 1980. Genius Loci, Academy Editions, London
- Norberg-Schulz, C.**, 1988. Architecture: Meaning And Place, Electa/Rizzoli, New
York
- Norberg – Schulz, C.**, 1993. The Concept Of Dwelling, Rizzoli, New York
- Nylander, O.**, 2002. Architecture Of The Home, Çev: Krause, J., Fronko, D., Wiley-
Academy, England
- Öncü, A., Weyland, P.**, 1997. Space, Culture And Power, Zed Books, London
- Örer, G.**, 2002. Konut-Kimlik Ev-Modeli Ve Modelin Bir Örnek Olarak İstanbul
Kenti’nde Uygulanması, *Doktora Tezi*- İTÜ Fen Bil. Enst., İstanbul
- Özcan, B.**, 2003. Mekanın İçinde ve Dışında Olmanın Fenomenolojisi, *Y. Lisans
Tezi*-İTÜ Fen Bil. Enst., İstanbul
- Özer, 1982.** Çağdaş Mimari Dizaynlamada Tarihsel Sürekliliğin Değerlendirilmesi,
İTÜ Matbaası, İstanbul

- Özsoy, A.**, 1995. Toplu Konutlarda Kalite ve Sürdürülebilirliği, *Mimari ve Kentsel Çevrede Kalite Arayışları Sempozyumu*, İTÜ İstanbul, Haziran
- Özsoy, A., Esin, N.**, 1989. Küçük Konutlarda Mekan Kullanım Özelliklerinin Değerlendirilmesi - Ataköy örneği *Ataköy Toplu Konut Uygulamalarının Değerlendirilmesi Panel Bilgileri*, İ.T.Ü., İstanbul
- Pople, N.**, 2004. Small Houses : Contemporary Residential Architecture, Perspektif Yayıncılık, Ankara
- Rapoport, A.**, 1977. Human Aspects Of Urban Form, Pergamon Press, New York
- Rapoport, A.**, 1980. Environmental Preference, Habitat Selection And Urban Housing Journal Of Social Issues Vol.36 No 3, 118-133
- Rapoport, A.**, 1995. A Critical Look At The Concept Of Home The Home : Words, Interpretations, Meanings And Environment, Benjamin D., Stea D. (Editörler) Vt: Avebury
- Relph, 1976.** Place And Placelessness London Pion Lmt.
- Sarıkaya, Ö.**, 2002. İstanbul'da Üst Gelir Grubu Konut Alanlarının Çağdaş Planlama Ve Tasarım Yaklaşımları Çerçevesinde Değerlendirilmesi, *Y. Lisans Tezi-İTÜ Fen Bil. Enst.*, İstanbul
- Seamon, D., Mugerauer, M.**, 1985. Dwelling, Place, And Environment : Towards A Phenomenology Of Person And World, Martinus Nijhoff Publishers
- Seamon, D.**, 1982. The Phenomenological Contribution To Environmental Psychology, Journal Of Environmental Psychology.2, 119-140
- Seamon, D.**, 1987. Phenomenology And Environment- Behaviour Research Zube E H, Moore G T (Editörler) Advances In Environment, Behaviour And Design Vol. 1., Plenum Press, New York
- Sottsass, E.**, 1999. Boş Evler Kime Ait Cogito, Bir Anatomi Dersi: Ev, Yapı Kredi Yayınları 18. İstanbul. 113-115
- Soygeniş, S.**, 1995. Konut Yerleşmelerinde Konut Tipoloji ve Yerleşim Örüntülerinin Değerlendirilmesine Yönelik Analitik Bir Çalışma, *Doktora Tezi- İTÜ Fen Bil. Enst.*, İstanbul
- Sözen, H.**, 1996. Mimarlıkta Zaman *Y. Lisans Tezi-İTÜ Fen Bil. Enst.*, İstanbul
- Stefanovic, I.L.**, 1998. Phenomenological Encounters With Place: Cavtat To Square One, Journal Of Environmental Psychology, Vol.18
- Tamgaç, S.**, 1997. Küçük Konut Ve Mahremiyet, *Y. Lisans Tezi-İTÜ Fen Bil. Enst.*, İstanbul
- TDK**, 1998. Türkçe Sözlük

- TOBB**,1988. Konut Sorunu – Toplu Konut Uygulama Sonuçları ve Son Zamanlardaki Gelişmeler, Yayın No Genek :95 Ar-Ge .36,Ankara
- Trancik, R.** 1986, Finding Lost Place – Theories Of Urban, Van Nostrand Reinhold, New York
- Tuan, Y.**, 1977. Space And Place, University Of Minnesota Press, Minneapolis
- Turuthan, T.**, 1983. Meaning And Use Of Space, *Doktora Tezi*, University Of Leuven, Belgium
- Ulus, T., Ünlü, A.**, 1989. Ataköy 9. Kısım Küçük Konutların Fiziksel ve Sosyo Kültürel Açından Değerlendirilmesi, *Ataköy Toplu Konut Uygulamaları Değerlendirmesi Panel Bildirileri*, İTÜ, İstanbul
- Uraz, T., İnçeoğlu, M., Paker, N.**, 1995. Konut Yakın Çevresi Açık Alan Tasarımında Nitelik Boyutunun İrdelenmesi Açık Alan Tasarımında İşlev, Mekan ve Nitelik Boyutları, *Mimari ve Kentsel Çevrede Kalite Arayışları Sempozyumu*, İTÜ İstanbul, Haziran
- Ünlü, A.** 1998. Çevresel Tasarımda İlk Kavramlar, İTÜ Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, İstanbul
- Von Meiss, P.**, 1989. Elements Of Architecture, Van Nostrand Reinhold, (International), Lausanne
- Werner ve Diğ.**, 1985. Temporal Aspects Of Homes, Housing Culter And Design A Comparative Perspective, University Of Pennsylvania Press, Philadelphia, 1-31
- Uğurlutaş, T.**, 2005. ReMax –Alfa Gayrimenkul Danışmanı, Kişisel Görüşme
- Şekercioğlu, S.**, 2005. Century 21 Trio İşletme Sahibi, Kişisel Görüşme

EKLER

Ek-A: Anket Çalışması Soruları

BAY ☐ BAYAN ☐ YAŞ:

MESLEK:

1. Ailenizle mi, yalnız mı yaşıyorsunuz?

2. Kaç senedir oturduğunuz konutta ikamet etmektesiniz?

3. Bulunduğunuz konutu seçme sebepleriniz?

A) Ekonomik B) Mekansal yeterlilik C) Bulunduğu çevre D)

4. Yaşadığınız evi ve yaşam alanınızı ölçekli olarak çizer misiniz?

5. Sizce yaşadığınız konutu, mekanı “ev” yapan nedir?

6. Eviniz de ne olmazsa da yaşabilirsiniz?

7. Evinizde ne olmazsa yaşayamazsınız ?

8. Evinizde en fazla zaman geçirdiğiniz yer ve sebebi ?

9. Konut alanının yaklaşık % kaçını yaşam alanınız olarak nitelendirebilirsiniz ?

10. Yaşadığınız konutun m² si sizi nasıl sınırlar ?

11. Bulunduğunuz konut

A) Donatılar B) Depolama C) Kullanım D) İşlevsellik E) Mahremiyet

açısından ihtiyaçlarınıza cevap verebilmekte midir?

12. Evinizde çok amaçlı kullanılan mekanlar ve sebepleri ?

13. Günümüz yalnız yaşayan insanının küçük konutları tercih etme sebepleri sizce nelerdir?

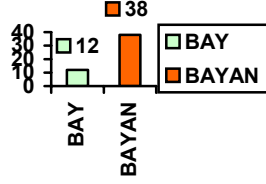
14. Mevcut küçük konutların sizce eksiklikleri nelerdir?

15. Sizce yalnız yaşayacağınız küçük konut kriterleri nelerdir? (çizim ve öneri olabilir)

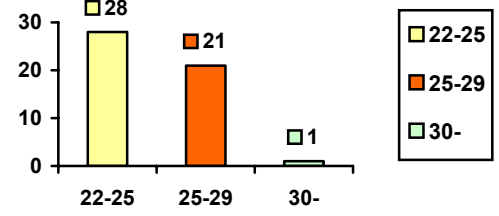
Ek-B: Anket Değerlendirmeleri

50 KİŞİLİK ANKET GRUBUNDA

Tablo A.1: Cinsiyet Dağılımı Grafiği

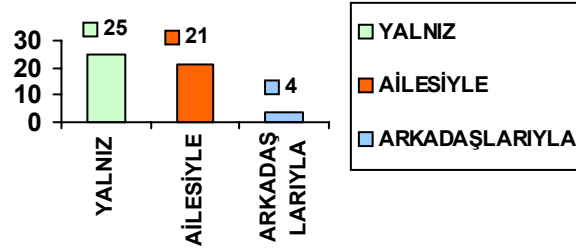

Tablo A.2: Yaş Dağılımı Grafiği

SORU 1: Ailenizle mi, yalnız mı yaşıyorsunuz?

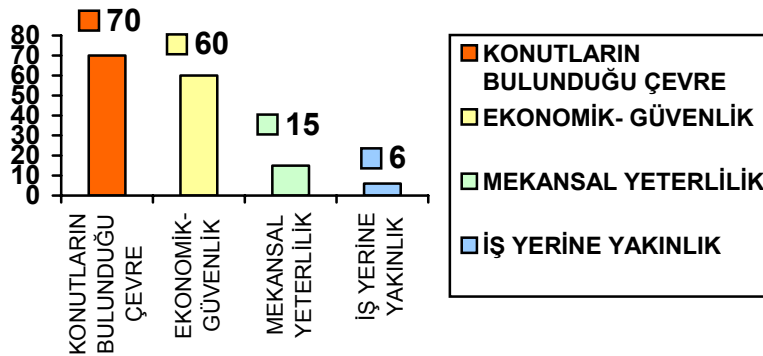
Tablo A.3: Yalnız Yaşam Dağılımı Grafiği

SORU 3: Bulunduğunuz konutu seçme sebepleriniz?

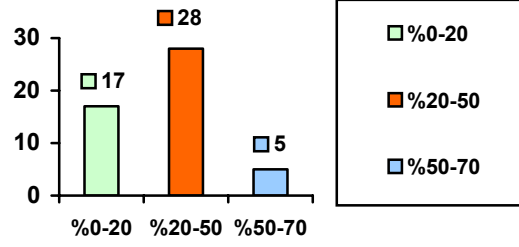
A) Ekonomik B) Mekansal yeterlilik C) Bulunduğu çevre

Tablo A.4: Konut Tercih Kriterleri Grafiği

SORU 9: Konut alanının yaklaşık % kaçını yaşam alanınız olarak nitelendirebilirsiniz ?

Tablo A.5: Konut Yaşam Alanı Oranı Grafiği

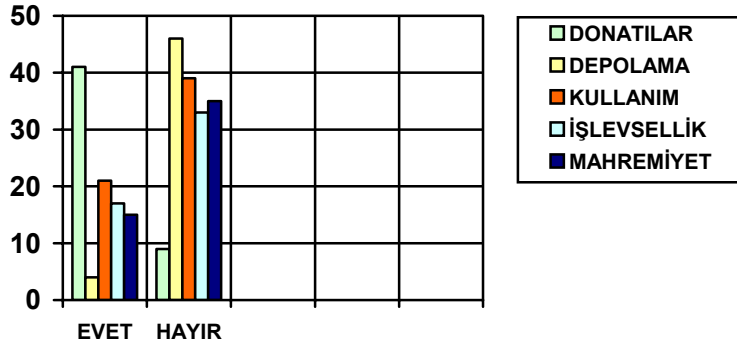

SORU 11: Bulunduğunuz konut

A) Donatılar B) Depolama C) Kullanım D) İşlevsellik E) Mahremiyet

açısından ihtiyaçlarınıza cevap verebilmekte midir?

Tablo A.6: Konut Yeterliliği Grafiği

ÖZGEÇMİŞ

Megi Desagis, 1979 yılında İstanbul’da doğmuştur. İlk, Orta ve Lise öğrenimini Özel Şişli Terakki Lisesi’nde 1997 yılında tamamlamıştır. Aynı yıl İTÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümünü kazanmıştır. Bu bölümden 2001 yılında mezun olmuştur. 2002 yılında İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Ana Bilim Dalı Mimari Tasarım programında Yüksek Lisans eğitimine başlamıştır.

2003 Mayısında İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi’nin düzenlediği “Sinema ve Tasarım: Tasarım Harikalar Diyarında” seminerine “Mekan Kurgusu: Zaman ve Mekan” adlı çalışmasıyla katılmıştır. 2003-2004 Öğretim yılında İç Mimarlık Bölümü Öğrenci-Asistanlığı yapmış. 2004-2005 tarihleri arasında DS Mimarlık ile çalışmıştır.